

Angka 1, 7 april 1864

Komedhi ing Surakarta

Undhang-Undhang

Kanjeng Gupremen sampun anglilani dhateng para tuwan ingkang angereh komidhi ing Surakarta, adamel loterei yatra kathahipun 100.000 rupiyah.

Kathahing lot 2000 iji, satunggil-tunggilipun regi 50 rupiyah.

Lot wau badhe kadamel papaliyan tuwin tiyang kenging tumbas lot wetah satunggal, utawi sapalihipun.

Ing ngandhap punika pratelanipun kauntungan ingkang medal saking loterei wau.

kauntungan ingkang kapisan 40.000 rupiyah

kauntungan ingkang kaping kalih..... 20.000 rupiyah

kauntungan 500 rupiyah 10 iji gunggung 5.000 rupiyah

Kauntungan 200 rupiyah 50 iji, gunggung..... 10.000 rupiyah

Kauntungan 100 rupiyah 50 iji gunggung.....5.000 rupiyah

Wah malih nomering lot ingkang medal rumiyin

sarta ingkang medal wekasan satunggil-tunggilipun

angsal ganjaran 1600 rupiyah, gunggung..... 2.000 rupiyah

sadaya gunggung..... 100.000 rupiyah

Sinten ingkang badhe tumbas lot sami akintuna serat dhateng para tuwan ingkang kasebut ing ngandhap punika, serat wau kedah kabayar dening ingkang angintunaken, panumbasipun lot mawi kabayar kenceng.

Ing Samawis dhateng tuwan Dhegroot Kolep en ko tuwin tuwan Y.G.Sedhering

Ing Surakarta dhateng Tuwan Jonghir, C.L.J.Panogendhorep

Ing Batawi dhateng Tuwan J.P.Tidheman

Ing Samarang dhateng Tuwan G.C.T.PANDHOREP

Ing SALATIGA dhateng Tuwan w.k..EIGENDHERAT

Ing Ngayogyakarta dhateng Tuwan G.Weinsekeng

Ing Surabaya dhateng Tuwan J.H.Rosemeiyer

Samongsa loterei wu sampun kamainanken ingkang gadhah lot wetah utawi papaliyan ingkang kaleresan angsal kauntungan utawi ganjaran kenging anampeni arta pamenangipun saking Tuwan Jonghir C.L.J.Panogendhorep ing Surakarta kawangenan lami-laminipun ing dalem kawan welas dinten ananging tiyang wau amawi anedhahena sarta amangsulna lotipun punapa malih arta pamenangipun mawi kacengklong ing dalem satusipun 25 rupiyah minangka dados kauntunganipun komedhi tuwin kadamel wragadipun loterei punika.

Sapejahipun wulan Mei taun punika tiyang sampun boten kenging angsal lot malih menggah dinten pamainipun loterei badhe kalimrahaken ing tembe, pamainipun badhe kalampahan wonten ing griya komidhen katingal ing kathah, patrapipun kados adat ingkang sampun kalampahan mawi kajenengan dening notaris.

Bilih sampun dumugi ing wawangen mangsanipun amainaken Loterei, mongka cacahing lot 2000 iji dereng pajeng sadaya, pamainipun loterei punika inggih badhe kalampahan ugi, ananging kathah ing arta kauntungan tuwin ganjaran badhe kasuda, katimbang kaliyan kathahing lot ingkang boten pajeng wau.

Terang saking para tuwan ingkang angereh komidhi ing Surakarta

Surakarta Pebruari 1864.

Katandhan pangagengipun komedhi wau

Tuwan R.C.PanPrinwise

Katandhan Sekretarisipun Komidhi wau

Jonghir C.L.J.Pan Ogendhorep.

=====

Kulawisudhan sapanunggilanipun.

Kanjeng Tuwan O.Panris Residhen ing Surabaya, kakula wisudha dados Rad Pan Nederlan Indiya

Tuwan C.Panpres, Opsindhher ingkang nguwasani panggenan Kanjeng Tumpukan kagunganipun nagari ing Samawis.

Tuwan J.W.Dringusen, Juruserat ing Wiskammer Semawis, awit saking panuwunipun kaundur kalayan kurmat saking kalenggahanipun amargi saking sakit mawi kaparingan pensiyun.

Tuwan A.Y.Anemat awit saking panuwunipun kaundur saking anggenipun dados lit ing Gedhong padagangan tuwin padamelan amargi kesah saking Surabaya.

Tuwan H.A.L.Ponsialopseki, Pask Is mister sareng tuwin administratur ingkang nguwasani panggenan Kanjeng Tumpukan kagunganipun nagari ing Mentok kaundur saking kalenggahanipun.

Tuwan J.C.J.PuikIrsete kumisi pun Kanjeng Tuwan Dhirektur saking pamedalipun tanem tuwuh tuwin Sipil Lemagasin kaparingan pamit kalih taun dhateng nagari Walandi, amargi saking sakit.

Tuwan Dhokter F.W.Jonghun Inspektur ingkang amriksani pae-dahipun kawujudan ingkang medal saking kakki siti tuwin ingkang kapatah amriksani pananemipun wit kina ing tanah jawi, kaparingan pamit kalih taun dhateng nagari Walandi, amargi saking sakit.

Tuwan J.F.Dhinger, Irsete Kumisi pun Kanjeng Tuwan Dhirektur ingkang nguwasani padamelanipun yasaning nagari, kaparingan pamit kalih taun dhateng nagari Walandi, amargi saking sakit.

Tuwan H.G.J. G. Prisman Amstenar pangkat kalih, kaereh ing kangjeng Tuwan Dhirektur saking Tanem Tuwuh.

Tuwan C.Munek awit saking panuwunipun kamantunan anggenipun dados Rid ing Risidhensi Rad ing Riyo, kalayan kasukanan trima kasih bab anggenipun sampun anglampahi dados Rid wau.

Tuwan C.A. NirenApen mister ing Riyo (Riau) kakula wisudha dados Lit ing Residhen Sirat ing Riyo.

Tuwan F.P.G.Puse, ingkang wau dados Tuwedhe Kumis ing Algemene Rekenkamer, sarta ingkang sawek dhateng ing tanah jawi saking pamit dhateng nagari Walandi, kakula wisudha dados Posmister ing Padhang tanah ing Sumatra pasisir kilen.

Tuwan A.Ponler, ing tokonipun ageng tuwan Praser Eton, toko (rusak, sambungan) kakula wisudha dados lit ing gedong padangan tuwin padamelan ing Surabaya.

Tuwan K.W.Pangorkum kontelir pangkat kalih kapatah amriksani

pananemipun uwit kina.

=====

Nederlan Indiya

Batawi

Dereng lami parentah ageng ing Batawi angrembag prakawis satunggiling kenthal, ingkang kanamanan lisah sunthi, dede panunggilanipun empon-empon wedalan saking tanah Siyak ngrik-ukathah sanget ingkang kadamel saking wohipun uwit sunthi. Sareng kapriksa, uwit sunthi wau panunggilanipun uwit Tengka-wang wedalan saking tanah Borneo sisih kilen punika amedalaken lisah tengkawang, kenging kadamel olah-olah dados lilintonipun mertega, sarta kathah ...dhateng ing Singapura, lisah kakalih wau prayogi kadamel nyemir tosan ingkang kares-ikan rumiyin ngantos pethak, sarta kadamel nyemir sapanung-gilanipun wosan bekakasing pabrik setum tuwin kapal asepi. Awit saking sakedhiking pangaosipun kaot kawandasa utawi seket rupiyah ing dalem sapikul mila parentah ageng ing Batawi badhe anyoba kadamel nyemir bekakasing kapal asepi kagunganipun kanjeng gupremen ingkang wonten seganten tanah jawi, bekakasing kapal asepi wau sapanunggilanipun ing sapuni-ka taksih kasemir kental lembu, ingkang kalelang ing Surabaya, sadhacinipun lebetan pangaos sawi.....rupiyah, tuwin.....satus rupiyah, awit saking kadadosanipun.

Medhali mas 1, dhateng tiyang ingkang angladosaken pinton sata jawi ingkang pangolahipun kamanah sae piyambak sarta kenging kasade wonten ing tanah Eropah.

Medhali pethakan 1, dhateng tiyang ingkang anyerat sinjang bathik ingkang kamanah sae piyambak.

Medhali Sanguban 1, dhateng tiyang ingkang angladosaken wacucal lembuingkang sampun kamasak, kakinten sae kiyamyak.

Pakalempakan ing Indiya Nederlan ingkang amarsudi dhateng kaindhakaning kawruh bab lampah ing kodrat, sarta pakalempa-

kan ing Batawi ingkang angudi amikantukaken lampahing gagra-
men tuwin taberen, punika satunggilipun sami badhe anyukani
medaling mas, 1 medali pethakan 1 tuwin medhali sanguban 1,
minangka ganjaranipun barang-barang ingkang badhe katamtokak-
en ing tembe.

katandhan dening komisi ingkang badhe angereh pagelaring
barang pamedalipun saking Taberen.

=====

Dhumateng Tuwan ingkang Ngarang Serat Jurumartani.

Inggal mangke kula sampun ngaturaken jawab kula bab wawaona-
nipun alias baut asli samawis ananging ing serat Jurumartani
ingkang kula tampi kala wingi katitien tanggal 16 wulan
punika, kula dereng aningali jawab kula wau, ananging kula
amaos wawaonanipun mas Ngabei Puspa Wilaga dhateng seseratan
kula, mratelakaken yen kula ambibrah papan tulis anglebur
sakathahing reraosan katondha saking panjawatan kula ing
wuwulangipun Kanjeng Pangeran Candradiningrat.

Inkang makaten punika, sarehne mas Ngabei Puspawilaga sampun
sepuh, yuswa sawidak taun tur seseratanipun ing jurumartani
boten nate kula gepok, bok sampun mawi entherek-therek,
salaminipun kula boten nate anggadahi pikajengan jawat seser-
atanipun awit ingkang sapisn kula remen angaosi dhateng
tiyang sepu-sepuh, ingkang kaping kalih kula manah-manah
boten wonten damelipun amargi kula piyambak sampun angengeti
yen kaengetanipun tiyang sepuh punika boten saged anyonthongi
ing kaengetaning tiyang samangke, awit panggalhipun sadaya
taksihkina, dene samangke punika sampun gentos jaman ewaden-
ten yen titiyang neneman samangke boten sumerep jamanipun
punika ingkang pantes kawaonan.

Mila mas ngabei Puspawilaga punika prayogi sampun mawi karsa
dherek-dherek maoni seseratanipun tiyang nem-neman samangke,
awit yen boten makaten mindhak andadosaken kirang prayogining
saliranipun piyambak, inggih kikirangan punapa panggalhipun
priyantun sepuh tur kina.

Ing wasana sanget panuwun kula mugi serat kula punika sarta
ingkang kula aturaken rumiyin mugi tuwan ecapaken ing Serat
jurumartani.

mas Ngabei Weda Paekarma.

=====

Ing Kina: Wonten satunggal pandhita, langkung gentur tapani-pun, testik ing paningalipun, nyata; ing pangestunipun, sang pandhita wau dados pangungsening patanenan titiyang ingkang tebih tuwin kang sami celak saking ngriku, sadinten-dinten boten wonten towangipun titiyang kang sami sowan ing Sang Pandhita.

Inga lami-lami: Sang Pandhita, kapanjangan reregeding galih, asring adarbe osik angunggung sariranipun, ing mongsa mengko, ora nana pandhita kang luwih gedhe kaya aku, kang dadi tondha ingsadina-dinane, wong kang padha sebamarang aku, ora nana pedhote.

Kacariyossang Pandhita: lajeng kenging sisiku, awit anggenipun adarbe osik agunggungsalaranipun wau, putranipun sang pandhita, jalu titiga, lampahipun salah sadaya, boten sami amintuhu: ing wuwulanging rama, putra ingkang sepuh, dados pethuting durjana, kang sami saba dalu, ngecu, mandung, ambesmi griya, sapanunggilanipun. Adhnipun tumunten dados kepalning durjana; kang sami saba siyang, ambegal, ambarak, ambradhad, angutil, amethet, colong, cenger, sapanunggilanipun. Adhinipun kang nem piyambak, dados kepalane tiyang madati, tiyang kang remen mabuk anginum badheg, remen ngestri, remen kasukan angaben sawung, ngaben puyuh, ngaben dherekkan, keplek sampak, kecek, gimer, sapanungilanipun.

Sareng kawentar yen putraning sang pandhita jalu titiga: sami mangulah salah sadaya, titiyang kang sami sowan sang pandhita, saya suda kathah, awit sami rangu-rangu sande ing manah, sami anarka: yen sang pandhita: ing mangke sampun ical panguwasanipun, kang dados tendha, putranipun piyambak, jalu titiga: sami amurang lampah, saya lami boten wonten tiyang satunggal-tunggal, ingkang sowan dhateng sang pandhita: kados ingkang wau-wau.

Mila tiyang gesang punika, Sarinten sadalunipun kedah ingkang enget sampun ngantos sangetangunggung dhirinipun piyambak, tinerusaken ing manah, angunggung kawigyanipun piyambak, angunggung lampahipun piyambak, angekahi leresipun piyambak, angangge sakajeng-kajengipun piyambak, ingkang makaten wau, kenging kasebut tiyang anulayani ing ngakathah sayogyaning agesang, sabarang tindak tanduk dudugi lan prayogi, solah muna-muni, priyonggi ingknag mupakat ing ngakathah, watekipun kekah, lan priyonggi kang matra kelasa, kados kang kasebut anggit dalem kanjeng gusti pangeran Adipati Surya Sasraningrat, ing Ngayogyakarta.

Sang pandhita: sasampunipun boten kasowanan ing ngakathah kados kang wau-wau, rumaos yen kenging sisikuning batharani-pun, awit enggenipun, angunggung sariranipun, tansah anelong-sa ing batharanipun, punapa dene sanget anaena sungkawa, awit tranipunjalu titiga, lampahipun salah katiga pisan, mila ngantos samangke; panggenan punika karan ing salah tiga, Afdeeling Samawis.

Katandhan Panji Puspawilaga, ing Surakarta Adiningrat.

Angka 2, 14 April 1864

Komidhi ing Surakarta

Undhang-Undang

kangjeng Gupremen sampun anglilani dhateng para tuwan ingkang angereh `komedi ing Surakarta adamel loterei yatra kathahipun 100.000 rupiyah.

kathahing lot 2000 iji satunggil-tunggilipun regi 50 rupiyah.

Lot wau badhe kadamel papaliyan tuwin tiyang kenging tumbas lot wetah satunggal utawi sapalihipun .

Angandhap punika pratelanipun kauntungan ingkang medal saking Loterei wau.

kauntungan ingkang kapisan 40.000
rupiyah

kauntungan ingkang kaping kalih..... 20.000 rupi-
yah

Kauntungan 500 rupiyah 10 iji, gunggung..... 5.000 rupiyah

Kauntungan 200 rupiyah 50 iji gunggung.....10.000
rupiyah

kauntungan 100 rupiyah 50 iji gunggung..... 5.000 rupi-
yah

Wah malih nomering lot ingkang medal rumiyin

sara ingkang medal wekasan satunggil-tunggilipun

angsal ganjaran 1000 rupiyah, gunggung..... 2.000 rupi-
yah

sadaya gunggung..... 100.000
rupiyah

Sinten ingkang badhe tumbas lot sami akintuna serat dhateng para tuwan ingkang kasebut ing ngandhap punika, serat wau kedah kabayar dening ingkang angintunaken, panumbasipun lot mawi kabayar kenceng.

Ing Surakarta dhateng Tuwan Jonghir, C.L.J.PanOgendhorep

Ing Batawi dhateng J.P.Tidheman

Ing Samarang dhateng tuwan G.C.T.Pandhores

Ing Salatiga dhateng Tuwan W.K.E.Eigendherat

Ing Ngayogyakarta dhateng Tuwan G.Weinsekeng

Ing Surabaya dhateng Tuwan J.H.Rosemeiyer

Samongsa loterei wau sampun kamainanken ingkang gadhah lot wetah utawi papaliyan ingkang kaleresan angsal kauntungan utawi ganjaran kenging anampeni arta pamenangipun saking Tuwan Jonghir, C.L.J.Panogendhorep ing Surakarta kawangenan lami-laminipun ing dalem 14 dinten ananging tiyang wau amawi anedhahena sarta amangsulna lotipun punapa malih arta pamenangipun mawi kacengklong ing dalem satusipun 25 rupiyah minangka dados kauntunganipun komedhi, tuwin kadamel wrageadipun loterei punika.

Sapejahipun wulan Mei taun punika tiyang sampun boten kenging angsal lot malih, menggah dinten pamainipun lotereinipun lotere badhe kalimrahaken ing tembe, pamainipun wau badhe kalampahan wonten ing griya komidhe katingal ing kathah patrapipun kados adat ingkang sampun kalampahan mawi kajenen-

gan dening komisaris.

Bilih sampun dumugi ing wawangen mangsanipun amainaken Loterei, mongka cacahing lot 2000 iji dereng pajeng sadaya, pamainipun loterei punika inggih badhe kalampahan ugi, ananging kathah ing arta kauntungan tuwin ganjaran badhe kasuda, katimbang kaliyan kathahing lot ingkang boten pajeng wau.

Terang saking para tuwan ingkang angereh komedhi ing Surakarta.

Surakarta, Pebruwari 1864.

Katandhan Pangagengipun komedhi wau

Katandhan Tuwan R.C.PanPrinwise

Katandhan Sekretarisipun Komedhi wau

Tuwan Jonghir C.L.J.Pan Ogendhorep.

=====

Awit saking panedhanipun para tuwan-tuwan ing nagari Surakarta tuwin ing Ngayogyakarta Tuwan Dhegrootkolep en ko sami angelih tokonipun sapanduman dhateng ing Surakarta, kajawi saking bekakasing panyeratan pangecapan panyamakan sapanunggilanipun ingkang wonten toko wau, inggih ugi medalaken saben Akad sapisan serat pawartos jawi ingkang kanamanan Juru Martani.

Menggah ingkang kakuwasakaken dening Tuwan Dhegrootkolep en

ko anyepeng toko sapanunggilanipun wau, punika Tuwan Jaspres.

Wondening tuwan J.F. Philip ing Ngayogyakarta sampun anyagahi, amikantukaken wawelingan sadaya ing Ngayogyakarta saking tokonipun tuwan Dhegrootkolep en ko sarta badhe enggal anampeni samukawis ingkang sampun wonten ing toko wau, tuwin ingkang prelu kanggenipun.

=====

Kulawisudhan sapanunggilanipun.

Raden Mas Sudibya, putranipun Kanjeng Gusti Pangeran Adipati Arya Mangkunagara ingkang kaping Sakawan ingkang saking padmi, putranipun swargi Kanjeng Gusti Pangeran Adipati Arya Mangkunagara ingkang kaping tiga, kakula wisudha dados Pangeran anama Pangeran Arya Prabu Sudibya.

Raden Arya Gondasewayaya, putranipun Kanjeng Gusti Pangeran Adipati Arya Mangkunagara ingkang kaping sakawan saking padmi ingkang sampun seda, kakula wisudha dados pangeran anama Pangeran Arya Gondhasewayaya.

Tuwan C.F.W.Samiel komisi pun Kanjeng Tuwan Residhen ing Madiyun ingkang kalenggahanipun kumis kagantung, ing mangke kaundur saking kalenggahanipun.

Tuwan Y.F. Mirandholle, Adpokat tuwin prokuring ing Rad Panjustisi ing Samawis awit saking panuwunipun kaundur saking kalenggahanipun.

Tuwan C.F. Slut Mester Sekolah nomer satunggiling griya

pamulangan nomer kalih ing Samawis kaparingan pamit kalih taun dhateng nagari Walandi , amargi saking sakit.

Tuwan Domeni, P.L.Dhegaiporetman pandhita ing Makasar sabawahipun ing tanah Selebes kakula wisudha dados pandhita ing Samawis.

Tuwan Dhegrut kontelir.....parentahan lebet ing
Borneyo sisih kilen kakula wisudha dados Asisten Residhen ing
Kute tuwin ingkang.....wetan.

Tuwan W.E.L.P.Fonendhe, komisi pun Kanjeng tuwan dhirektur
saking tanem tuwuh kakula wisudha dados upkomisi pun kanjeng
tuwan direktur wau.

Tuwan L.F.Dheseriyerse, kontelir pangkat satunggil ingkang
dereng lami wangsul saking pamit dhateng nagari Walandi kareh
ing kanjeng tuwan residhen ing Priyangan.

Tuwan Y.W.Moyen Kontelir pangkt kalih, ingkang dereng lami
wangsul saking pamit dhateng nagari Walandi, kareh ing kang-
jeng Tuwan residhen ing Kadhiri.

Tuwan C.F. Dhebrut ingkang kula wisudha dados priyantun kareh
ing kangjeng tuwan residhen ing.....(rusak)

Tuwan Dhokter, A.Nisnes ingkang kakula wusidha dados priyan-
tun kareh ing kangjeng tuwan residhen ing Banyumas.

Tuwan W.F.N.L. Dhepogel kontelir pangkat satunggil kaelih
saking Kadhiri, kareh ing kanjeng tuwan residhen ing Samawis.
=====

Nederlan Indiya

Kacariyos tanggal kaping 1 april kareta Lonomobil dhateng ing
Samawis saking kali Alang celak ing ngaran bten mawi kasan-
grok ing lampahipun kawawratan kopi kirang langkung saking
satus kalih dasa pikul, menggah kareta Lonomobil punika
panunggilanipun kareta Asep kaotipun kareta Lonomobil lumam-
pah ing margi boten mawi kadekekan Talangtosan ingkang pancen
kalangungan ing rodhaning kereta asepe sarta lampahipun rind-
hik kados lampahing tiyang, ananging saged ambekta wawratan
kathah.

Kayektosan manawi lisah sunthi utawi lisan tengkawangmeh sami
ing prayoginipun dados kenthel lembu, punapa malih pangangge-
nipun inggih boten kaot ing kathah keliyan kenthel lembu wau,
kajawi saking punika pangetangipun regining lisah sunthi
ingkang sae utawi lisan tengkawang ingkang sangking bor-
neyosisih kilen wau, sakedhik sanget kati...gining kenthel
lembu.

Paparentah ageng ing Batawi anemtokaken, manawi pangenglangi-
pun wonten ing Batawi, Surabaya samukawis ingkang kangge ing
baita kapal asepanunggilanipun kagunganipun....sapunika-
nipun badhe boten kalelang lelebetanipun kenthel lembu, dene

ingkang lisah sunthi utawi lisah tengkawang, badhe kadhaten-
gaken saking Siyak tuwin saking Borneo....Palembang kathah
kedhiking reregining peken.

=====

Krawang

Naskah ini bagian korasnya patah-patah, sehingga bagian kiri
teks tidak terbaca.

nem.....kaping 22 angrintenaken 23 Pebruwari, lepen ing Cikao
celak ing na.....bena, boten dangu toyanipun ambeleber dha-
teng ing kampung Cikao tuwin Bongas, sapanggenan ngantos
gangsal kaki lebetipun, dene ingkang pejah kablabag kathah
ing...., griya kampung warung sapanunggilanipun 30 ingkang
ambruk tuwin kalatoya,....sakawan ingkang pejah, maesa
4, kapal 2, menda.....dene sabin ingkang karisakan 4
utawi 5 bahu, isi pantun ingkang meh sepuh.

=====

Surakarta

Saking papriksan nagari prakawis tiyang ingkang sami pejah
kablabag kala bena ing nagari Surakarta,tanggal kaping
29 Januwari ingkang sampun kapengker, ing Wanagari tiyang
satunggal, ing Siyam...puh jaler, 1 tuwin lare 2, menggah
kewan ingkang sami pejah dening toya, ing nagari....3, menda
jawi 4 ayam: 68, tuwin kambangan 28, ing Kartasura maesa 2,
.....maesa 1, ing Wanagiri maesa 2 lembu 1, kapal 1,
menda jawi 5 a.....tuwin kambangan 25.
Griya ingkang ambruk ing nagari: 27 ing Kartasura 13, ing
Karangpandan 3, tuwin ing.....12 menggah ;pantun ingkang
ical dening toya ing Kertasura 30 bau, ing Karangpandhan...,
tuwin ing Wanagiri: 16 bau.

=====

Pawartos warni-warni

..... tanah Galisiye wonten satunggiling jajaka umur 12 taun badhe sumerep raosing...manawi tiyang kagantung, mila lajeng anggantung baanipun piyambak sarehne anggenipun gadhah ta....makaten punika boten wonten tiyang ingkang sumerep kadadosan inggih lajeng pejah.

Inggris tanah Dhitslan sapunikanipun kathah tiyang ingkang sepuh, wonten satunggaling tiyang lair kala ing taun 1740 dados sapunika umuripun 123 taun.

Ing Barlin wonten tiyang estri bojoning sudagar, pejah amargi saking sakit sawatawis dinten ananging sayektosipun saweg kalenger sanget kemawon sareng tiyang estri wau ingdugi sampun pejah, wanci sonten bojonipun amedal saking griya badhe sawi....watakipun boten para tetangganipun sami kaget amireng ing salebetipun griya wau wonten swaraning tiyang jeli-jeli anedha tulung, sarehning tansah kendel inganedha tulung, sarta korining griya kakancing wah ing

sanalika kedangon andhatengakenrih ambikak kori wau, mila kori lajeng kajebol, para toya wau samiya, lajeng aningali tiyang estri ingkang pejah wau medal saking kamar ngajeng panggenanipunla pejah, lumampah dhateng kamari-pun patileman lampahipun angremet sareng dumugi...manipun ingkang jaler, tiyang estri wau lajeng dhawah kalenger, katulungan ing jampi sana....sapunikanipun tiyang estri wau sampun saras babar pisan.

Ing Banjarmasin kacariyos wonten satunggiling kraman anama Demang Leman ingkang langkung keringan wonten ing Banjarmasin, menggah kacepengipun sanget agugumunaken kadosngandhap punika cariyosipun.

Ing Ba....pun sami sumerep sadaya, ing nalika kaplajengipun pangeran ing da....tanggal kaping 3 Pebruwari 1863 Demang Leman ambalek malih dados ...wonten ing tanah Riyamkanan ing Alsi tuwin ing Balangan sasampunipun nungkul dhateng Kanjeng ...sampun kerep kemawon Demang Leman kabujeng ing

prajurit badhe kacepeng, ananging tansah kawon, sanadyan
boten kantenan purugipun demang Leman wau, tiyang inggih
saged andu....manggen wonten ing tepis wiringing Riyam Kanan
ing Nusen ing Batulicining ing Canthang, pawartosipun awit
saking parentahipun Demang Leman sawatawis kados kecu sami
ang....padhusunan akathah ingkang sami kajarah rayah saha
kabesmenan griyanipun, para tiyang bubar, angupadosi edhoki-
pun Demang Leman wau boten saged pikantuk ler,
amargi.....andhelik mrika-mriki akaliyan kancanipun kraman
sakedhik wonten ing panggenan...boten kenging kaambah ing
tiyang, candhakipun badhe kalebet ing serat Jurumartani
ingkangbenjing kemis ing ngajeng punika.

=====

Saupami wonten priyantun ingkang badhe karsa anglebetaken
pawartos ing serat Jurumartani bab kalairaning lare, utawi
palakrama, miwah sedan punapa dene ingkang nama wawa...sapa-
nunggilanipun punika inggih kenging.

=====

-

Angka 3, 21 April 1864

Awit saking panedhanipun para tuwan-tuwan ing nagari Surakarta tuwin ing Ngayogyakarta, tuwan Dhegrootkolep en ko sami angelih tokonipun sapanungan dhateng ing Surakarta, kajawi saking bakakasing panyeratan pangecapan panyamanan sapanunggilanipun ingkang wonten ing toko wau, inggih ugi medalaken saben akad sapisanserat pawartos jawi ingkang kanamanan Jurumartani.

Menggah ingkang kakuwasaaken dening Tuwan Dhegrootkolep en ko anyepeng toko sapanunggilanipun wau, punika Tuwan Jaspres.

Wondening tuwan J.F.Philip ing Ngayogyakarta sampun anyagahi amikantukaken wawelingan sadaya ing ngayogyakarta saking tokonipun tuwan Dhegrootkolep en ko sarta badhe enggal anampani samukawis ingkang sampun wonten ing tokonipun wau, tuwin ingkang prelu kanggenipun.

=====

Kulawisudhan sapanunggilanipun.

Tuwan W.Dhewall, Opsinder ing panggenan adamel sareng ing Maringin Paresidhenan Madura, kakula wisudha dados Kumisipun Kanjeng Tuwan Residhen ing Pathi, paresidhenan Japara.

Tuwan L.C.Phanerekwik kapitan Seni tuwin sardhadhu Sapir ing Ambon kakula wisudha dados Lit ing Rad Panjistisi ing Ambon.

Tuwan A.Phapho Griphir ing landrat ing Batawi, kakula wisudha dados Gropir ing Landrat ing SDamawis.

Tuwan H.P.BarekmeiyerAlgemenbuk Opderipun Kanjeng Tuwan Direktur ingkang nguwasani arta, tuwin Tuwan Y.C.Delanonga, rumiyin dados residhen sami kakula wisudha dados Lit Komisi anguwasani arta nagari, ingkang katamtokaken ing bab 49, statblad ing taun 1831 angka 71.

Tuwan G.F., dherapalet, Kapitan Inpanteri, kamantunan anggenipun dados Lit ing Rad Panjistisi ing Makasar, kalayan kasukanan terimakasih bab anggenipun sampun anglampahi padamelanipun Rid wau.

Tuwan P.Y.Brunsepelpantulen, kapitan Inpanteri, kakula wisud-

ha dados Rid ing Rad Panjistisi ing Makasar.

Tuwan P.Krupman sampun kalilan anjampani tiyang sakit, tuwin andhukuni tiyang gadhah rare wonten ing Sumenep paresidhenan Madura.

Tuwan P.A.Bir Telegrapis pangkat tiga, kaundur saking kaleng-gahanipun.

Tuwan A.L.H.Arenes telegrapis pangkat tiga ingkang kawahgel sapunika kadadosaken malih, anyambut damel wonten ing kantor telegrap ing Samawis.

Tuwan W.N.Tingkes murid telegrapis kaelih saking kantor

telegrap ing Samawis dhateng ing kantor telegrap ing Ambarawa.

Tuwan A.H.Seiner, juruserat ing kantoripun Algemene Sekreta-ris kakula wisudha dados Opsindernila pangkat tiga.

Tuwan H.C> Suwab rumiyin dados Opsindernila pangkat tiga , ingkang lajeng kawahgel kadadosaken opsindernila pangkat tiga malih.

Tuwan H.C.Dhumas Opsinderkaningar pangkat tiga, kaundur saking kalengganipun kalayan kurmat amargi saking sakit.

Tuwan W.Kesiser, murid Opsinder, kakula wisudha dados op-sinder pangkat tiga ing padamelan yasaning nagari, mawi katamtokaken agriya wonten ing Cerbon sarta kaparentah dening Insiyur ing ngriku.

=====

Amerikah.

Ing Amerika kidul kacariyos manawi gareja ing Santiago tanah Sili, kala tanggal kaping 8 Dhesember 1863, kabesmen, ing dinten punika gareja wau kaengga sakalangkung sae, sarta kathah wragading pangrengganipun amargi ing waktu wau panuju

dinten pambobotipun dening mariyem, gareja kalangse sadaya ing muslin punapa malih ingkang celak ing panggenan mumudya...ingggih kalangse, sarta kasorotan ing dilah saka-langkung saking padhang, ing nginggil kemawon dilahipun kalih leksa, kapasang rakit kados sesekaran sareng wekasaning dinten punika ingkang wonten ing gareja tiyang estri langkung saking tigangewu, tuwin tiyang jaler sawatawis atus, boten antawis dangulangsening ing satunggiling panggenan kabesmi, latu rikat snget ing pamremenipun amrika-mriki, ngantos aggugumunaken, sakathahing tiyang sami kaget lajeng lumajeng dhateng kori ageng ing ngajeng, amargi kori sanesipun kadugi dipun kancing kados ing ngadat ananging ing waktu punika kori ageng wau inggih kakancing, awit saking uyeking tiyang kathah kori ageng wau boten kenging kaengakaken mila para tiyang wau kados kaurugan ing latu saking langse ingkang kabesmi uruting pinggir tuwin ingkang dhawah saking nginggil mangandhap punapa malih kasarengan tumetesing lisah panas saking dilah pating calorot sami anetesi sirah ing titiyang kathah, sawatawis kathah ing titiyang wonten ingkang saged medal saking kamar butulan, rekaos sanget wedalipun ananging kathah ingkang boten saged medal saking ngriku, awit saking kabesmening sandhanganipun para estri, ingkang kathah bongsa luhur, punika andadosaken wewahipun bingunging kathah, mila kadadosanipun antawis satengah jam para tiyang ingkang taksih wonten ing gareja, watawis tiyang kalih ewu, boten wonten ingkang gesang sedaya pejah kabesmi.

Menggah ingkang dados sababipun kabesmen wau, punika tetela, ing wanci sonten langkung sakedhik saking pukul 06.00(nenem) sareng wiwit garejanipun wonten dilah satunggil nyaladi ambesmi celak panggenan mumudya, menggah ingkang kaangge lisah dilah dilah wau, punika lisah sela, kanamanan petroli-

um, sakedhap tiyang ingkang celak wonten ing panggenan mumudya tumandang badhe amejahi latu, ananging saderengipun saged dumugi ing panggenan ingkang kabesmen wau, latu sampun murub manginggil wonten antawising langse Muslin tuwin rerenggan sapanunggilanipun, sakedhap kemawon wingkinging panggenan mumudya tuwin ngiringanipun sadaya murub inggilipun kalih dasa elo, sarta ingkang celak ing ngriku sami mundur

sadaya, ananging saderengipun titiyang sami gadhah pamudi
daya amedal latu sampunmurub maradini ing loteng, sarta
langse m,uslin ingkang kabesmi sami dhawah mangandhap punapa
dene tangsuling dilah enggal sami kabesmi, lisah ing dilah
ingkang sami anjomplang, tumetes ing ngadhap pating calorot,
sareng satengah ing reresah tuwin ing panjerit wonten titi-
yang sawatawis ingkang saged medal saking kori alit ing
gareja, sakedhik ingkang medal saking kamaring gareja bubutu-
lan utawi saking raming jandela, dados margi alit punika
sampun kawedalan ing tiyang sawatawis atus kathahipun ingkang
rekaos wedalipun lajeng boten kenging kawedalan malih, awit
kakepung ing latu, ing kori geng ingkang ngengani pun malebet
pipit tiyang, dene ingkang saged miyak inggih boten saged
dumugi ing kori, awit saking esuk-esukan, dangu-dangu wonten
ingkang saged ngengakaken kori ragi wiyar sakedhik kalayan
kateksa, ananging ing sanalika wau kathah tiyang ingkang
sampun pejah.

Rare pejah gesang malih, ananging kayektosanipun dereng
pejah sayektos saweg kalenger sanget kemawon.

Bojoning punakawanipun Raden Tumenggung Onder Mayor Wiryadi-
ningrat ing nagari Surakarta, anama embok Setrawijaya, agad-
hah anak jalewr patutanipun akaliyan ingkang jaler wau,
menggah namaning rare pun Sadu, saweg umur watawis sangang
taun punika sakit wawratan rah umbel laminipun sampun kawan
wulan kala ing dinten Rebo kaping 28 wulan Sawal ingkang
sampun kapengker punika, wanci pukul gangsal enjing rare wau
pejah, sareng rare kadugi sampun pejah, embokipun enjing
punika lajeng sowan dhateng kadhaton badhe ngunjuki uninga
prakawis pejahing anakipun dhateng kalangenan dalem para
selir, ingkang kasuwunan arta kadamel wragading pamendhemi-
pun, mila embok Setrawijaya purun-purun anyunyuwun dhateng
ing kadhaton amargi ing ngajeng anesepi putra dalem dados
palihanipun pun Sadu, menggah paparing saking kadhaton
bok(t)en kekirangan wonten ingkang amaringi arta, wonten
ingkang amaringi mori kadamel ulesantukipun embok Setrawijaya
saking kadhaton watawis pukul sawelas siyang, sadumugining
griya ingkang sami ngedusi, sarehning boten sumerep manawi
rare taksih gesang, mripat lajeng kaeremaken ing asta, elek-
ing mripat ngantos kaping tiga tansah kaeremaken ing asta
kemawon, sareng sampun kaping tiga eleking mripat rare ing-
kang kadugi pejah anyuwara, titiyang wau sami kaget sarta
lajeng sumerep manawi rare gesang malih, ing sanalika rare
kabekta malebet ing griyaning tiyang sepuhipun....badhe
ngombe cao, ing sanalika titiyang sepuhipun ical susah ing

manah, sarta lajeng bingah wasana rare wau kabekta ing em-
bokipun malebet dhateng kadhaton badhe kapriksakaken dhateng
ingkang sami maringi wragading pamendhem wau, amargi saking
ajrihipun bilih kawastanan damel-damel bab pejahing anakipun

sarta badhe amangsulaken paparing ingkang saking kadhaton
ananging ingkang samipaparing boten karsa anampani wangsul-
ing wragadmalah sami amewahi ing paparingipun, wondening
panjenengan dalem ingkang sinuhun ing nalika punika lajeng
amaringi dhokter, kapurih anjampani rare wau, ingkang sapu-
nikanipun dereng saras.

=====

Ing ngandhap punika candhaking cariyosipun Demang Leman,

Kapal ing Batulicin ingkang saweg kadadosaken kala wonten ing
ngriku dening parentah Banjarmasin, punika tmpi dhawah
sampun ngantos kendel ing pangangkahipun anyepeng gesang
utawi pejah dhateng Demang Leman, menawi kepanggih wonten ing
tepis wiringing bawahipun punapa malih sasaged-sagedakena
dhateng tiyang paranteyan ingkang sami wonten tepis wiring-
ing batulicin tuwin Kusan sarta ingkang rumiyin sampun an-
glampahi los saking kalangan kapuriha anyepengDemang Leman
mawi kaprajanjeyan nilih saged anyepeng, badhe kaluwran
saking anggenipun dados paranteyan.

Prajanji punika enggal amikantuki, amargi ingkang dados
kepalaning pranteyan ingkang lajeng angangge nama Tumenggung
saged pikantuk titik manawi Demang Leman akaliyan kancanipun
kraman sakedhiksami amanggen ing guwa wonten sapucuking redi
Tunggul, Tumenggung Pranteyan wau lajeng anumbasi uwos tuwin
tatedhan sanesipun, , ngantos Demang Leman boten saged pikan-
tuk tatedhan sarta angraosaken luwe sanget lajeng medal
saking guwa, badhe ayektosaken punapa ingkang dados sababipun
boten saged pikantuk tatedhan malih, tumenggung wau sareng
katamuwan demng Leman sakalangkung pradhahing manah, lajeng
kapondhokaken ing griya ingkang suweng, sarta kaprajangjeyan
badhe kasukanan sekul, Dmang Leman angangge dhuwung wasiyat
anama Senis tuwin waos anama Kalibil, anggenipun amaringi
Pangeran Idayat kala wiwit wonten perang, mila tumenggung

Parnteyan boten purun anukup ing sanalika punika, ananging sareng Demang Leman ing dalu tilem dhuwung tuwin waoslajeng kapandungan dening satunggiling tiyang anama Braim ingkang rumiyin dados Paranteyansareng demang tangi tilem saha aninggal dhuwung tuwin waos boten wonten lajeng soroh amuk ananging tumenggungParanteyan sanalika angecani manahipun badhe amangsulaken dhuwung tuwin waos ingkang ical wau, sarta lajeng anyukakaken dhuwungipun dhateng Demang Leman supados kaanggeya rumiyin saderengipun kapanggih dhuwung tuwin waos wasiyat ingkang ical, sareng dhuwung tuwin waos wasiyat wau sampun ical Tumenggung Parranteyan boten rumaos ajrih dhateng Demang Leman sareng Demang Leman wau saweg wiwit semba- yang sonten lajeng kakepang dening Tumenggung Paranteyan sarencangipun, kalampahan tangled Ariwud wasana Demang Leman kacepeng tuwin kabesta, nunten kabekta dipun ladosaken dhateng kapala ing Batulicin supados anampani ganjaran ingkang kaprajangjekaken ing ngajeng, lampahipun sasampuning anyab- rang lepen Batulicin lajeng medal ing sagantendumuginipun ing nagari Banjarmasin kala tanggal kaping 21 Pebruwari, wanci sonten, sanalika Tumenggung dados wadaning perang, adamel rad perang, supados angrampungni prakawisipun Demang

Leman menggah karampunganipun, Demang Leman kenging patrapan ukum pejah kagantung, amargi saking balila ing nagari tuwin angangkah risaking panguwasanipun kanjeng gupremen, serat karampunganipun katindakaken wonten ing alun-alun nagari ing Mertapura kala tanggal kaping 27 Pebruwari, katingalan ing titiyang nagari tuwin sakiwa-tengenipun angantos awon kat- hahipun.

Tuwan wadaning prang punika kaaturan wilujeng, amargi saged angicalaken Demang Leman ingkang damel resah wau, wondening demang Leman sakalangkung teteg ing manah sarta ayem kemawon amirengaken kala kaundhangaken karampunganipun sarta nalika badhe kapatrapaken paukumanipun pejah punika.

=====

Regining barang dagangan ing Semawis.

Kopi wedalan ing tahun 1864, kaajengan 40 rupiah sadhacin

Gendhis pasir 17 rupiah sadhacin ingkang nomer 16
Nila, 4 rupiah 40 senn sa pun ingkang sae piyambak
Wacucal lembu 56 rupiah sakodhi
Wacucal maesa, 45 rupiah sakodhi
Kemukus, 35, utawi 40 rupiah sadhacin mawa-mawa sae awonipun
Uwos pethak 160 utawi 170 rupiah
Uwos abrit 130 utawi 140 rupiah
Lisah kalentik 45 rupiah sadhacin
Lisah kacang 31 rupiah sadhacin
Panjatos 10 utawi 12 rupiah sadhacin mawi-mawi sae awonipun.

=====

Angka 4, 28 April 1864

Amerikah Kidul

Pawartos ingkang saking Santiago, manawi lalabeting kasangsaran kala kabesmenipun gereja ing ngriku, sapunikanipun taksih kados kala enggal-enggalan, menggah kadadosanipun tansah adamel kalangkung sanget karaos ing manah, amargi para tiyang ingkang kasangsara kala kabesmenipun gereja sami kataton kenging latu, wekasanipun sami pejah, punapa dene cacahing titiyang ingkang sami kabesmi wonten ing gereja, langkung saking 2000 kados ing papriksanipun wonten 2100 punika kajawi saking titiyang ingkang sampun ajur kabesmi namung kanton balungipun kemawon, manawi para tiyang ingkang sami pejah saking kataton kenging latu, tumut kaetang gunggungipun sadaya titiyang ingkang sami pejah kirang langkung saking 2400 ssampunipun wonten pawartos makaten elet kalih dinten gereja ing Sanisidro, inggih badhe kabesmen, inggih ugi rerenggan sesekaran ing panggenan mumudya, kasaladan ing dilah satunggil lajeng kabesmi, ananging begja titiyang ingkang samingadeg celaking ngriku saged amejahi latunipun, rerengan ingkang murub lajeng saged pejah, sanadyan latu sampun pejah ing waktu punika para tiyang sami oreg ura-ura lumajeng medals adaya, andadosaken kageting titiyanging Santiyago, awit saking badhe kabesmenipun gereja wau, parentahing nagari lajeng anamtokaken manawi boten kenging anyuled dilah ingkang langkung saking kathah wonten ing gereja-gereja, sarta adamel reregan ingkang nguwatosi, punapa dene parentah anamtokaken malih, manawi ing salebeting gereja-gereja kedah omber papanipun tuwin wiyar marginipun lumebet ing gereja tuwin amedal wasana parentah ,ranata, bab wontening titiyang ingkang pancen kedah sami tandang tulung manawi wonten kabesmen para titiyang wau sapunikanipun boten wonten.

=====

Pawartos warni-warni

Pikantukipun Sima manawi sampun pejah.

Kala tanggal kaping 21 Maret ingkang sampun kapengker, ing dhusun dhusun Krikilan kaprenah sakilenipun dhusun Wirasari

bawahing Grobogan wonten sima lorek sakalangkung saking ageng kapejahan, saderengipun sima wau pejah, eled kalih dinten sima punika kaoyok dening titiyang ing dhusun tambah sela, kalih pal saking Wirasari, sima wau sampun tatu kata loreng ing waos tuwin kasanjata, enjingipun sima katingal malih celak wonten ing dhusun Benu, lajeng kasanjata kaping kalih nunten oyok malih, kala kaping 21 Maret wau, sima kapethukak-en liyan lurah ing Benu, tuwin lurah ing Welahan sarencangipun tiyang nenem wonten celaking dhusun Dhunukrikil lan wau, sanadyan sima sampun kataton tuwin sayah, sareng aningali titiyang wau, lajeng ngadeg anggero, nunten anyander dhateng lurah ing Benu ingkang wonten ing ngajeng, lurah wau lajeng amaos sima kenging kawaos anggenipun maos lurah ing Benu kaliyan amancolot ing ngiringan mila landheyanipun putung

sawatawis panjangipun kantun wonten badaning sima, lurah ing Welahan ingkang angadeg wonten sawingkingipun lurah ing Benu, lajeng katubruk ing sima dhawah ing siti, kalampahan ajur amoh awakipun kagarut tuwin kacokot ing sima, ing sanalika katulungan dhateng tiyang alit ing dhusun Benu satunggil ingkang anyuduk dhateng sima, ewa denten lurah ing Benu ingkang saweg amendhet putunganing waosipun ingkang rentah saking badaning sima, lajeng kasander ing sima, ingkang anilar dhateng lurah ing Welahan ingkang sampun kagagahan wau, sima lajeng anabok sirahipun lurah ing Benu akaliyan sukunipun ing ngajeng, ananging kaendhanan, namung iketipun ingkang kenging kasudhut ing sima, lajeng kabekta lumajeng ngantos dumugi ing Galagahan saking sangeting pangamukipun sima wonten ing Galagahan iket wau kasuwek-suwek dados sawalang-walang, sasampunipun makaten boten antawis dangu sima lajeng pejah, sakinten pejahipun wau saking sangeting pangamukipun,

Wondene sima ingkang pejah kagotong dhateng griyaning wadana, kakeletan angatos-atos lajeng kulitipun kapentheng, manawi sampun garing badhe kabekta dhateng ing Purwa dados tebihipun 13 pal supados anampani ganjaran saking tumenggung ing ngriku, ingkang sampun katamtokaken dening kanjeng gupremen, kados tiyang amendhet kauntungan saking awade ulam maesa ingkang sampun banger, makaten ugi ulaming sima wau lajeng

kawade, ulam sima cariyosipun sae katedha ing tiyang ingkang katrapen mila ulam sima wau kawade dening tiyang ingkang angeleti, punika eca anyarasaken, kulitipun kados pundi, O punika kapadosaken kauntungan sanesipun, kulit punika amikan-tuki ing ngatasing manungsa, ing Samawis tiyang purun tumbas kulit satunggil 10 utawi Rp. 15,-- utawi langkung saking samanten.

Menggah ing tanah Grobogan kathah pamedalipun kulit sima, cariyosipun wonten maesa malih ingkang katedha ing sima, ingkang wonten celak ing dhusun Godhong, sakawan pal prenah salering Wirasari.

=====

Jendraling prajurit ing tanah Amerikah ler, ingkanganama Leslinom amacak seratipun wonten ing serat pawartos menggah ungelipun serat makaten: kalerehana aku prajurit kabeh wis kerep prang, nanging ora ana sawiji kang lumayu, ora kaya Karel senur lan prajurite padha lumayu nalika prang ana ing Nanselorphil, pangerang-erang makaten punika lajeng kajawab dening Karelsenur ing sampunikanipun inggih dados jendraling prajurit ing Amerikah ler, menggah anjawabipun inggih katunggilaken kapacak wonten ing serat pawartos wau, ungelipun makaten: Jendral Laslinom angarani, yen aku lumayu nalika prang ana ing Nanselorphil iku goroh, kang iku aku angarani jendral Laslinom iku wong dhemen goroh, mulane...oncati badhe pejah ngantos tumpukan amepeti margi, saking esuk-esukan kathah tiyang ingkang pejah kaidak-idak utawi pejah palepekan, wonten tiyang estri satunggil akaliyan anakipun estri gangsalsami pejah kapipit ing tiyang kathah.....

rusak-rusak sekali, hancur

Pawartos warni-warni

Ing nagari Menado kala tanggal kaping 3 Januari ingkang sampun kapengker punika, wonten lindusanget ebahipun celak-celak tuwin gonjinging siti saking ler mangidul.

Kala tanggal kaping 2 Januari ing kemah inggih ugi wonten lindhu, wanci sonten pukul satengah pitu, punapa dene ing

Tondhano, kala kaping 3 Januari pukul satengah nem sonten tuwin ing Belang kala kaping 4 Januwari, wanci sonten pukul nem inggih karaos ebahing lindhu.

Kala tanggal kaping 8 Pebruari wanci enjing pukul sadasa, utawi kala kaping 11 Pebruari wanci sonten pukul satengah nem ing Longgowan tuwin ing Nakas inggih wonten lindhu saderengi-pun karaos lindhu wau, para tiyang sami amireng swara gumludhug ing ngandhap salebeting siti.

Ing tanah Belang kala tanggal kaping 8 tuwin kaping 10 Pebruwari inggih wonten lindhu, ananging boten sanget makaten ugi ing Nemah, kala kaping 19 Pebruwari, wanci sonten pukul sadasa inggih wonten lindhu, gonjinging siti saking kidul mangaler.

=====

Panggenanipun adamel gambar sorot

Tuwan A.Ledhebur.

Wonten ing losmen saben dinten bikak wiwit enjing pukul 8 ngantos dumugi pukul 11 .

Gambar kadamel wonten pisitekarces 6 iji, 18 rupiyah

Gambar kadamel wonten pisitekarces 12 iji 30 rupiyah.

Para tuwan upsir ing sangandhapipun kapitan angsal pisudan saking regi smanten wau.

Angka 5, 5 Mei 1864

Pikantukipun Toya

Ing ngalamdunya manawi boten wonten toya enggal karisakan sadaya dados awang-uwung, kados ing saganten wedhi tanah Aprikah ing mongsa katiga, manawi boten wonten toya, tanem tuwuh sadaya sami pejah, manungsa, sato kewan kutu-kutu walang ngataga sapanunggilanipun ingkang ngagesang inggih badhe samipejah sadaya, toya punika mili wonten ing lepen-lepen tuwin ing kalen-kalen, ana raja siti mring ka mriki. Toya angukur minggah manginggil ing ngwang-awang, lajeng dhawah malih dados ebun utawi jawah wonten ing siti, tuwin dhawah dados seneo, utawi jawah uwuh ingkang atos kados sela, Seneo punika panunggilanipun ebun warninipun kados jujutan ingkang sampun dipun pethuti. Ing redi-redi ingkang asrep toya anglempak dados talaga-talaga utawi kalen-kalen, toya punika adamel gesang ngrika-ngriki, amili dhateng panggenan ingkang lebet, menggah ing panggenan ingkang lebet utawi sapucuking redi ingkang asrep toyanipunkawontenan saminipun awa malebet ing toya ingkang lajeng katingal ical wonten ing ngriku, makaten ugitoya minggah dhateng ing ngawang-awang, lajeng anyirami tanem tuwuh ingkang sami wonten ing redi-redi, tuwin sawarnining lumut ing redi boten ngantos kikirangan, ebun-ebun ingkang kadosanipun saking toya wau boten saged garing kapanasaen dening surya ing wanci siyang, dene ing ngalamdunya tamtuh kathah toya, langkung saking tigang prapating siti sami dados saganten sadaya. Ing ngrika ngriki akathah lepen ageng ageng, talaga-talaga, rawa-rawa sapanunggilanipun, ewadenten kewan boten gampil saged pikantuk toya, kados anggenipun pikantuk awa ingkang kadamel ambekan, wangsul kewad kewan wau kedah ngupados toya kalawan kangelan sarta pangupadosipun tebih. Toya ingkang angukus wau minggah manginggil gumantung ing awang-awang, angicalaken ngelaking kesan-kewan dene toyaning saganten adamel lweh ing ngelakipun mila boten kaombe. peksi katitahaken gadhah elar, supados sageda mabur angupados ingkang dados kikiranganipun makaten ugi kewan agadhah suku, supados sageda lumampah angupados kikiranganipun, peksi kadhali ingkang samiha nusuh wonten ing guwa-guwa, sakedhapa anggenipun amabur saged pikantuk toya manawi angaosaken ngelak, bubujenganipun wana ing tanah Aprikah panunggilanipun kidang sami kesah papandhanan kathah, amurugi mrika mriki dhateng panggenan jawah ingkang dhawahipun kados kaesokaken, saben enjing tuwin sonten para kidang wau amurugi panggenan toya, ingkang nglempak sami angombe wonten ing ngriku, menggah panggenanipun toya wau tebih anggenipun sami amurugi kidang wau punika. Ing ngatasing tanem tuwuh sanes anggenipun mikantukaken toya kados sato kewan tanem tuwuh wau boten saged kesah saking panggenanipun

angupados toya, kedah sami angentosi dhatengipun toya piyambak ewa denten tanem tuwuh wau betahipun katendhagan toya anglangkungi saking sato kewan ingkang saged amayaraken ngelakipun saking toyaning gogodhongan sapanunggilanipun ingkang sami katedha, peksi ingkang anedha daging saged pikantuk toyaning daging ingkang katedha, tuwin rahipun ingkang katedha wau, makaten ugi bubujengan wana ingkang

sami anedha gogodhongan oyod-oyodanakipun, sapanunggilanipun sadaya sami saged angicalaken sawatawis ngelakipun, ing ngatasing tanem tuwuh toya punika boten namung dados wewahaning tetedhanipun ananging kalebet prelu sanget saminipun toya tuwan ingkang kasesep ing rare, kados pundi susahipun rare ingkang angajeng-ajeng toya puwan wau, manawi angupados satetedhan piyambak, pangajeng-ajengipun rare dhateng toya puwan lajeng kadumugen dening embokipun ingkang rumaos kagendeng ing katresnan dhateng anakipun langkung saking panggendenging rare dhateng embokipun saking karaosing luwe, makaten ugi tanem tuwuh, toya boten namung lumebet ing siti angocori oyoding tanem-tuwuh wau, inggih ugi toya ingkang boten katingal wonten ing ngawang-awang dados jawah utawi ebun dhawah magnandhap andhawahi tanem-tuwuh wau, pundi ingkang kathah rurungkudipun utawi pundi ingkang katingal ijem ing ngriku wonten kalen-kalen tuwin sendhang-sendhang sarta toya jawah kathah ingkang rumesep ing siti ingkang kathah tanem tuwuhipun, ing pundi ingkang wonten rurungkudipun pundhak-pundhak tuwin jurang-jurang ingkang kabababadane dening manungsa awit saking boten sumerepipun kalen-kalen tuwin sendhang-sendhangipun lajeng sami asat dene siti wau lajeng kados angendhak-endhak.

=====

Pawartos warni-warni.

Ing Roterddham kala tanggal kaping 1 Pebruwari kacariyos elokipun pangglindhing keneker, punika tetela saking cariyos ing ngandhap punika:
Wonten rare kalih sami kenekeran wonten sawingkinging gereja, kenekeripun satunggil anggalindhing dhateng wingkinging satunggilipun griya ingkang celak ing gereja wau, sareng rare ingkang satunggil malajengi kenekeripun ingkang anggalindhing punika, lajeng aningali celaking panggenan kendelipun pangglindhing keneker wau, congoting pucukipun satrunggiling sinjang, ingkang lajeng kadudut ing rare, nunten ingkang katingal barang-barang suwekan kathah, ing waktu punika wonten pulisi ingkang sumerep lajeng barang-barang suwekan

kawawrataken ing gkareta, kabekta dhateng kantor, saking pawartosipun barang-barang suwekan punika anggenipun ical wau dalu kapendhet ing pandung, ingkang lajeng kadhelikaken wonten ing panggenan ing ngriku wau punika.

=====

Raden Mas TumenggungAriya Surya Condranagara, bupati ing Kudus akintun pawartos supados pamacak ing serat Jurumartani, kdos ing ngandhap punika:

Mas Tumenggung Cakradirja , Bupati ing Grobogan kamantunan kalayan kurmat anggenipun dados Bupati, sarta kaparingan pansiyun.

Raden Tumenggung Panji Condranagara, bupati ing Majakarta, Paresidhenan Surabaya, kamantunan kalayan kurmat anggenipun dados bupati, sarta kaparingan pansiyun.

=====

Lalampahan ingkang adamel susah ing manah, kados cariyos ing ngandhap punika:

Wonten tiyang jawi anama Singawongsa ing dhusun Kudhu bawah ing Samawis ambelok anakipun ingkang anama Sawija, laminipun wolungdinten amargi gadhah sakit ewah

Kala tanggal kaping 17 wulan April punika Sawija wau saged ucul saking belokan kados pundi akalipun saged ucul, punika titiyang boten wonten sumerep, sareng uculsaking belokan sawija wau aningali bapakipun punika lajeng kasander kaliyan ambeta pethel, bapakipun wau lajeng kapethel kenging sirahipun pejah sanalika, sasampunipun Sawija amejahi bapakipun, manahipun taksih dereng marem lajeng ambujengi dhateng sawatawis titiyang dhusun ing ngriku, sarehning boten wonten ingkang kacandhak lajeng ambesmeni griya telas sakawan kalebetgriyaning bapakipun, manawi tiyang ingkang ewah wau sampun enggal kacepeng dening pulisi ingkang tandang tulung, amesthi badhe adamel wewahing kasangsaran, sapunika pun Sawija kapulasara wonten ing griya ingkang pancen kadamel mulasara tiyang sakit ewah, ewah denten pulisi wau lajeng atitipriksa sanget bab prakawis ingkang ewah punika.

=====

Cariyos saking ing kados paten mangkunagaran kados ing ngandhap punika:

Kala tanggal kaping 27 wulan Maret ingkang sampun kapengker, wonten tiyang awasta mangun Suta, sawatawis umur 50 taun

dados narakarya ing dhusun Dhawungbanaran, bawah Kasunanan ing Surakarta, pejah dipun antup ing tawon siring, menggah cariyosipun: kala tanggal kaping 26 wulan Maret wau pun Mangun suta sumedya badhe mantuk dhateng griyanipun ing dhusun Dhawungbanaran, saking kekekesahan atuwu anakipun ingkang wonten ing Madiyun nuju ing wanci asar lumampah saking wetan, sareng dumugi ing margi sawetanipun dhusun Dhawuhan sumedya badhe mampir ing ngriyanipun tiyang ingkang awasta Samenggala, Narakarya ing dhusun Dhawuhan wau, bawah kapulisen ing Karangpandhan lajeng dipun krumpyung ing tawon siring ingkang sami angantupi sakalangkung kathah, Mangunsuta lumajeng dhateng ing dhusun Dhawuhan dumugi ing lataring griyanipun tiyang ingkang wasta Jatrunwa, Narakarya ing dhusun Dhawuhan tawon taksih ngrumpyung angantupi, pun mangunsuta sanget ing sasabatipun anedha tulung, sanalika titiyang dhusun ing ngriku sami atutulung, tawon lajeng kaoboran tuwin dipun pithesi, tawon ingkang taksih gesang lajeng sami kesah wangsul dhateng ing panggenanipun malih, mangunsuta wonten ing lataring griya wau lajeng boten enget tumunten kabekta malebet ing griyanipun Samenggala ingkang badhe dipun ampiri wau, sumedya badhe kajampenan dangu-dangu Mangunsuta beda sanget ananging badanipun sami bintul sadaya, sasampunipun enget wau, sanalika karaos senep sarta badhe tilem kemawon, sareng enjingipun wanci bangun lajeng pejah. Wondening tawon wau saderengipun angrumpyung ngantupi dhateng tatiyangan dhusun awasta Singadrana, Samenggala tuwin rare estri awasta Soni, ananging boten sanget amargi tawoni-

pun namung sakedhik, wasana tawon sami wangsul dhateng panggenanipun ing Kajeng Kebak ingkang wonten satengahipun jurang ingkang nboten nate kambah ing tiyang, kaprenah leres kidul wetanipun dhusun Dhawuhan ing watawis satengah pal tebihipun saking padhusunan, menggah ingkang dados jalaranipun angamuk tawon wau, talanipun katedha ing peksi Badhol, kathah tiyang ingkang sami sumerepa ing panedhanipun wau.

=====

Ing griyanipun tuwan Pandherwah ing Gondhangwinangun kekecalan ingkang mendhet rencangipun anama Wongsadiwiryana utawi Sidin.

Inggang ical erloji akersa tunggil mawi kas rangkep ing nglebet wonten angkanipun 14636, kaliyan inten kareta kakalih, ingkang pancen kaangge mawi buslisah, damelan Inggris. Inggang punika sinten ingkang katawenan atumbas barang kalih prakawis wau, kaaturan lajeng asuka uninga dhateng pulisi wondening ingkang saged amangsulaken erloji dhateng tuwan

Pandherwah, badhe kasukanan selangkung rupiyah pethak,
Gondhangwinangun kaping 23 April 1864

=====

Ing griyanipun Nyonyah Miski ing Kabalen
Tiyang saged pikantuk tumbas tetedhanan warni-warni, tuwin
beskuwit kawadhahan ing trommel katumbas trommellan utawi
sakedhik-sakedhik inggih kenging.
Surakarta kaping 4 Mei 1864.

Regining barang dagangan ing Semawis.

Kopi, kaajengan 40 rupiyah sadhacin
Gendhis pasir 17 rupiyah sadhacin ingkang nomer 16
Nila, 4 rupiyah 40 senn sa pun ingkang sae piyambak
Wacucal lembu 56 rupiyah sakodhi
Wacucal maesa, 45 rupiyah sakodhi
Kemukus, 40, rupiyah sadhacin
Uwos pethak 165 utawi 175 rupiyah
Uwos abrit 145 utawi 150 rupiyah
Lisah kalentik 45 rupiyah sadhacin
Lisah kacang 27 rupiyah sadhacin
Panjatos 10 utawi 12 rupiyah sadhacin.

=====

Angka 7, 19 Mei 1864 (Kondisi koran hancur, yang disalin yang terbaca saja)

Hawa

Manawi tiyang atataken mrika-mriki, punapa ingkang kakinten dados isaratipun agesang satunggil-tunggiling tiyang, tamtu wangsulanipun sanes-sanes, tiyang nagari ingkang sugih, katemben mukti wibawa, boten kikirangan ing samukawis, pikiripun boten saged agesang, manawi boten anedha ulam tuwin tatedhan sans-sanesipun ingkang akathah, sarta manawi boten angombe anggur tuwin bir, punapa dene ciptanipun boten kuwawi, manawi boten tilem ing kasur mawi bantal tuwin manawi boten amanggen ing griya ingkang karengga langkung sae, wangsul tiyang dhusun sampun marem manahipun manawi anedha amung sekul kaliyan jangan utawi sambel punapa dene anedha katelasapanunggilanipun manawi tilem anggelethek ing ngamben sampun rumaos sakeca, malah anglangkungi sakecanipun saking tiyang sugih ingkang tilem wonten ing kasur mawi bantal tuwin mawi kemul ingkang prayogi wau. manahipun tiyang dhusun wau inggih ugi bingah kados tiyang sugih, malah asring rumaos langkung saking bingahipun tiyang sugih.

kondisi rusak/hancur.....

Peksi balekok karemanipun daginging kodhok cacing sapanunggilanipun langkung karem saking sanesipun tatedhan, bodhot eri ingkang dados gayemanipun unta, punika kapal menda utawi lembu sami angandelaken kemawon boten puran anedha, ulam lodhan tatedhanipun bubujengan toya ingkang ayiyid, ulam cucut boten purun anedha bubujengan punika, mengggah tatedhanipun sato kewan sapanunggilanipun ingkang sami agesang meh sanes-sanes sadaya, kados wateg tuwin warni, panggenan tuwin tnaahipun inggih sanes-sanes, ananging ingkang boten kenging katendhagan sato kewan sapanunggilaning agesang, kedah kapijengan sadaya, punika Hawa, manawi boten pikantuk hawa, sato kewan sapanunggilaning agesang wau sami tumpes sadaya.

Hawa punika boten kados tatedhan tuwin omben-omben mawi kalebetaken ing wadhuk tuwin ing jeroan rumiyin, ingkang wonten ing ngriku lajeng dados duduh igkang amikantukaken ing ngagesang, rumesep mencar dhateng ing rah, hawa punika lajeng kemawon amor piyambak akaliyan etuking gesang wau, sato kewan sapanunggilaning agesang, anedha arumput, gogodhongan anedha adaging utawi ulam wonten ing toya utawi ing

dharatan sadaya kedah sami ambekan, bilih badhe antuk kukuwatan, saged anebahaken badanipun, saged anedha tuwin angombe, cekakipun saged agesang.

Wondening ingkang amikantukaken gesang, boten namung saben dinten kemawon kasantunan enggal inggih ugi saben jam tuwin sakedhap-sakedhap asantun enggal, punika sampun kacawisan wonten ing ngalamdunya saprayoginipun.

kondisi nasakah hancur.....

=====

Ing Ambureg tanah Dhitslan wonten lalampahan kados ing ngandhap punika.

Wonten tiyang padamelanipun kriya ingkang angrabeni mara sepuhipun piyambak kagugat dening parentah. menggah anggenipun aningkahan wonten ing Englan, mara sepuh punika sampun sepuh, ananging sugih, mila kriya wau purun aningkah saking anggadahi pamelik dhateng bandhanipun ingkang badhe dados warisanipun manwi mara sepuh pejah. Angggenipun badhe aningkahan wonten ing Ambureg parentah boten amarengi, amargi sulaya kaliyan anggering nagari, mila kalampahan jaler estri sami dhateng ing Englan, wonten ing ngriku lajeng kaningkahajen, sasampunipun aningkahan titiyang kakalih wau sami wangsul dhateng ing Ambureg lajeng kagugat dening parentah ing ambureg, menggah karampunganipun ingkang jaler kapatrapan paukuman kakunjara nem wulan ingkang estri kawan wulan sarta paningkahipun kadamel boten dados, wasana ingkang estri sasampunipun medal saking kunjara, lajeng katundhung boten kenging agriya wonten ing Ambureg.

=====

Benjing kaping 2 Juni ngajeng punika Kanjeng Tuwan Residhen ing Surakarta, F.N.Niwenhusen badhe damel lelang wonten ing damipun amargi badhe kesah saking Surakarta, menggah ingkang badhe kalelang, kapal kareta, dadosan kapal kareta tuwin kapal tumpakan lembu peresan dadosan griya, dilah-dilah,

kaca, pigura, gelas-gelas kristal barang plit tuwin pethakan,
serpis dhahar porselin pethak sanjata warni-warni, utawi
sanes-sanesipun ingkang badhe kawedalaken ing lelang.
Inkang badhe kalelang walu kenging katingalan kalih dinten
saderengipun lelang.

Surakarta 20 Mei 1864.

=====

Angka 8, 25 [sic: error for 26 probably] Mei 1864

Kulawisudhan sapanunggilanipun

Kanjeng Tuwan A.A.M.N. Koeniyus Residhen ing Tegal kakula
wisudha dados Residhen ing Samawis.

Kanjeng Tuwan Dh.F.Senep Residhen ing Batawi, awit saking
panuhunipun kaundur saking kalenggahanipun kalayan kurmat
mawi kaparingan pensiyun.

Tuwan L.F. Winter, L.P. Jurubasa ing Surakarta, kakula wisud-
ha dados Aspiran Jurubasa.

Tuwan C.E.Dh, Winter, Saunikanipun amagang wonten ing kanto-
ripun Kanjeng Tuwan Residhen ing Surakarta, kakula wisudha
dados Eleme Jurubasa.

=====

Dhitslan

Wonten tiyang ingkang rumiyin padamelanipun amelik mas wonten
ing Sibeit tanah Ruslan sarta dadose rancang tutumbasan punika
kala taun ingkang rumiyin asuka arta kirang langkung saking
kalih yuta rupiyah, supados kadamela wragading griya pamulan-
gan ageng enggal wonten ing Ruslan kajawi saking punika asuka
malih arta kirang langkung saking kalihleksa rupiyah, kadamel
wragad andadosi griya pamulangan ageng wau, laminipun sadasa
taun, punapa dene anyaos arta kirang langkung saking, 4 uta
rupiyah, dhateng kanjeng raja ing Ruslan sumerepna kasambut
boten mawi bingahan supados kadamel cawisan wragad bilih ing
tanah Ruslan.

Prangkrik.

Wiwitipun wulan Mei punika badhe amriksani prakawisipun
Dokter Nurtidhelah Pomerai wonten ing pangadilan, menggah
prakawisipun dhokter Nurtidhelah Pomerai kadakwa amisani
embokipun kuwalon tuwin bojonipun piyambak ingkang taksih nem
kala ing tahun 1862, tiyang kakalih wau sami pejah, wondening
ingkang angembani prakawisipun supados anglawan ing pandakwa
wau, punika tuwan Lasan.

=====

Pawartos warni-warni.

Inggang kasebut ing serat pawartos inggang medal saking parentah, kawastanan serat pawartos Bairiising, anyariyosaken babjalaraning gerahipun Kanjeng Raja ing Beyesan tanah Dhitslan inggang kadadosanipun kaangsan kala tanggal kaping 9 wulan Maret inggang sampun kapengker, wanci tengange Kanjeng Raja karaos gerah jajanipun inggang kiwa, jalaranipun kacocog ing peniti dhasi, panggenan inggang kacocok wau nunten abuh, lajeng kapriksanan dening dhokteripun kanjeng raja, sareng sampun dhokter wau anyuwun mugi kalilana anedha rembag anggenipun anjampeni kanjeng raja, dhateng dhokter Ratmun inggang sampun putus ngelminipun padhukunan sareng wanci sonten gerahipun kanjeng raja sanget sarta kakinten

boten saged waluya, wasana kanjeng raja engal seda.

Pawartos saking Banjarmasin kapalanipun inggang sam adamel resah ing Banjarmasin awassta Gusti Kasen ing sapunikanipun sampun karampungan prakawisipun dening pangadilan prang, kapratapan paukuman kakunjara, 10 taun wonten ing sawawini-pun Pulau Borneo, sarta katingalaken ing titiyang kathah, gulunipun mawi kakalungan tangsul panggantungan dangunipun saprapat jam.

Ing salebetipun taksih wonten resah, sarta sasampunipun Gusti Saren wau asupaos ing katemenanipun dhateng kanjeng gupremen, tuwan Puik pangagengipun ing Margasari kacidra, tuwin prajuritipun jajagi tuwan Irste Litnan Krus wonten ing Baninangan katempuh ing mengsah, punika sadaya saking pandalipun Gusti Karen, wondening anak anakipun jaler gusti Karen inggang sami biyantu ing resah wau, kala wiwitipun taun 1863, sampun kaicalaken ing pandamelipun resah wonten ing Margasari dening tuwan Irste Litnan Ruter.

Wonten tiyang Inggris pejah awit saking susah manahipun anyukani warisan arta sakalangkung kathah dhateng tiyang inggang gumujeng tatkalaning pame...mipun, amung notarisipun

ingkang sumerep bab warisan ingkang aneh kados makaten,
notaris wau kawelingan asanget sanget dening ingkang pejah,
kadamela wados prakawis punika lajeng notaris sakalangkung
sanget anggenipun angrawati wawados wau, amargi manawi boten
wonten ingkang gumujeng tatkalaning pamendhemipun jisiming
tiyang Inggris wau, warisan badhe kaalap piyambak, notaris
lajeng angatingalaken sanget kenuting manahipun dhateng susah
ing titiyang ingkang sami wonten ing panggenaning jisim sarta
jumurung dhateng patembunganipun pandhita duk kala badhe
pamendhemipun, nunten wonten kucing ingkang amedal saking
celak panggenaning jisim amancolot ing pundhaking rencangipun
estri ingkang pejah, rencang estri punika angadeg wonten ing
pojoking panggenanipun jisim sarwi anangis ananging boten
anangisi ingkang pejah, king kang katangisan bab badhe ical-
ing pdamelanipun awit saking pejahing bendaranipun, sareng
kucing katingal ingkang boten saronta dhatengipun rencang
estri wau lajeng gumujeng seru, matanipun taksih akaca-kaca,
andadosaken kakening manahipun ingkang sami wonten ing
panggenaning jisim sarta lajeng sami anundhung medal saking
panggenan ing ngriku dhateng tiyang estri wau, ananging
kakening manah wau lajeng asantun dados gumun tuwin kuwur
sareng notaris ingkang lajeng kuwur manahipun amratelakaken
dhateng sanak kadangipun ingkang pejah, bilih rencang estri
punika angsal warisan ingkang sakalangkung kathah saking
ingkang pejah wau punika.

=====

Serat pawartos ing Englan anyariyosaken wonten satunggiling
tiyang estri taksih nem ingkang sakalangkung ayu warninipun
dipun bedhang kabekta kesah rangkat ing satunggiling tiyang
Inggris, tiyang anemtokaken manawi tiyang estri ingkang

kabekta kesah rangkat wau, bilih sampun umur 16 tun amsthi
badhe angsal warisan kathahipun kalih kethi saleksa nemewu
rupiyah, menggah warisan wau saking bibinipun dene umuripun
ingkang dipun bedhang kabekta kesah rangkat wau, sapunika
sampun 17 taun 11 wulan, mila tiyang lajeng sumerep bilih
tiyang Inggris wau enggal ambekta kesah rangkat ingkang
kabedhang wau punika.

=====

Awit saking pawartos ingkang satuhu menawi ing pulau Lu Nang Lu , kaprenah saleripun ing Saleyer, wonten Walandi gangsal kapejahan dening titiyang ingkang sami gigriya ing kiwa-tengenipun Pulo Lu Nang Lu wau, saking panginten manawi walandi gangsal wau panunggilanipun ingkang sami anumpak baita kapalipun tiyang Dhin kanamanan baita kapal Jupiter, ingkang kerem wonten ing supitan Saleyerkala ing tanggal kaping 23 wulan Januwari ingkang sampun kapengker, menggah kapitanipun baita kapal wau awasta Lorensen.Sareng tampi pawartos punika, paparentahan ing ngriku sanalika kadhawah, anyepengi titiyangipun durjana, ingkang sami kaembet dening tiyang satunggil ingkang sampun kakunjara, tuwin kainten tumut anangani dhateng ingkang sami pejah wau.

Awit saking pratelanipun ingkang kakunjara punika, manawi para Welandi wau kapejahan ing kapakanipun samitilem, para Walandi punika sasampunipun sami angombe anggur, ingkang kawatawis anggenipun ambekta saking baita kapal, lajeng sami tilem, jisimipun kawawratakten ing baita ingkang lajeng kalabuh dhateng ing saganten.

Boten wonten sumelangipun sakedhik-kedhika, mawi wonten lalampahan ingkang agigirisi makaten, awit saking wawatekani-pun titiyang ing Salayer ingkang sampun dados kalimrahanipun sami angecu tuwin amemejahi.

Wondening Prasadhenipun ing Landrat ageng saged anedhahaken manawi prakawis paukuman ingkang kagarap wonten ing landrat wau, meh sadaya saking Saleyer.

Lalampahan punika amratelakaken manawi boten gadhah rumaosing manah, sarta saged anelakaken tegeging panganiayanipun ti-tiyangipun ing Pulo Saleyer ingkang makaten patrapipun dha-teng titiyang ingkang kerem baitanipun, menggah anggenipun amejahi Walandi gangsal wau ingkang anggigirisi, sakinten pamrihipun amendheti panganggenipun ingkang sami kaangge kala samanten.

Menggah ingkang dados leresing pikantukipun adil tuwin tiyang gesang, manawi parentah saged anyepengi titiyangipun durjana, supados paukumanipun pejahan dadosna tuladha ewanipun dha-teng titiyang ing sakiwa-tengen ing Pulo Saleyer, anggenipun amejahi tiyang, sarta andadosana saka.....ing karma tuwin ajrihipun titiyang wau dhateng kanjeng gupremen.

=====

Kala tanggal kaping 22 wulan Mei punika, wanci pukul sanga

sonten para pasakitan salebeting kunjatan ing Surakarta sami
ambabah ing payoning kunjatan, ananging dereng ngantos saged
medal celak konangan, pasakitan satunggil ingkang sampun
medal wonten ing nginggil payon kasanjata dening satunggiling

prajurit ing Kang Mangkunagaran ingkang sami ajagi wonten ing
kunjatan wau, kenging sirahipun lajeng pejah ing sanalika.

Kala tanggal kaping 13 wulan Besar punika, Raden Mas Ariya
Londa Atmaja akrama angsal Raden Ajeng Nuning, putranipun
swargi kanjeng Gusti Pangeran Adipati Ariya mangkunagara
ingkang kaping 3.

Ing dinten malem Rebo tanggal kaping 4 wulan Besar punika,
wanci pukul Sanga, Kanjeng Pangeran Suyar Amijaya seda,
amargi gerah sepuh.

Benjing kaping 2 Juni ngajeng punika kanjeng tuwan Residhen
ing Surakarta, F.N.Niwenhusen badhe damel lelang wonten ing
dalemipun amargi badhe kesah saking Surakarta, menggah ing-
kang badhe kalelang, kapal kareta, dodosan kapal kareta tuwin
kapal tumpakan lembu peresan dandoson griya, dilah-dilah,
kaca, pigara, gelas-gelas kristal, barangPLIT tuwin petha-
kan, serpis dhahar porselin pethak, sanjata warni-warni,
utawi sanes-sanesipun ingkang badhe kawedalaken ing lelang.
Ingkang badhe kalelang wau kenging katingalan kalih dinten
saderengipun lelang.
Surakarta 20 Mei 1864

Regining barang dagangan ing Semawis.

Kopi, kaajengan 40 rupiyah sadhacin
Gendhis pasir 16 rupiyah sadhacin ingkang nomer 16
Nila, 4 rupiyah 40 senn sa pun ingkang sae piyambak

Wacucal lembu 56 rupiah sakodhi
Wacucal maesa, 45 rupiah sakodhi
Kemukus, 41, rupiah sadhacin
Uwos pethak 165 utawi 175 rupiah
Uwos abrit 135 utawi 150 rupiah
Lisah kalentik 43 rupiah sadhacin
Lisah kacang 27 rupiah sadhacin
Panjatos 9 utawi 12 rupiah sadhacin.

=====

,

Angka 9, 2 Juni 1864

Kulawisudhan sapanunggilanipun

Tuwan W.A.Yelinghus, Asisten Residhen ing Bandhung tanah
Priyangan kakula wisudha dados Residhen ing Tegal.

Tuwan Y.C. Korengel, Sekretaris ing Paresidhenan Cerbon
kakula wisudha dados Residhen ing Timur.

Kanjeng Tuwan H.Y.C. Ogepen Inspektur saking Pinansi, kakula
wisudha dados Residhen ing Kedhu.

Kanjeng Tuwan Residhen ing Kecu, G.M.Pandhegrap kaparingan
pamit kalih tahun dhateng nagari Walandi, amargi saking
gerah.

=====

Nagari Cina

Sawatawis tahun laminipun titiyang Cina sami paprangan kaliy-
an bangsanipun piyambak, para kraman ingkang balila ing ratu,
sami badhe anglungsur panjenenganipun kanjeng Raja Cina,
kadadosanipun adamel pitunaning nagari Cina ingkang sakalang-
kung raharjanipun, Raja Cina sapunikanipun kaliyan tonan ing
prajurit Pras tuwin Inggris, menggah para kraman wau kanama-
nan Taiphing, kithaning nagari Cina ingkang ageng-ageng
kathah sampun kabedhah dhateng kraman, punapa dene kithaning
nagari ing Nang Ning ingkang titiyangipun wonten sayuta,
ingggih sampun kenging ing kraman.

Wondening serat saking Pening ingkang katiti mangsan kaping
15 Dhesember 1863, anyariyosaken manawi kitha Sono sampun
kenging ing kraman, kitha punika kaprenah celak ing wangan
ageng ing tanah Cina ingkang lampahan tigang dasa jam saking
ing Saai, sakalangkung araniipun tuwin kathah sanget ti-
tiyangipun, menggah anggenipun kenging dhateng kraman sampun
kawan tahun laminiun, ing kitha ngriku kadamel panggenan
mirantos ing prang dhateng para kraman alalawanan kaliyan
gupremen Cina.

Menggah icaling kitha Sono ingkang sampun kenging ing kraman
wau, punika anddosaken sanget kaosing para kraman anggenipun
apapragan, sarta manawi kitha Songseu ingkang anyantosani
kitha Nang Ning ing sisih wetan ingkang sampun dados gadhaha-

nipun kraman kenging karebat malaih, prajuritipun kanjeng raja kalih pontha, ingkang wonten ing tanah Ni Yang Su aprang kaliyan kraman amesthi bahde sami saged anglempak wonten sangandhaping pager banon ing Nang Ning.

Serat ingkang saking Phening wau inggih anyariyosaken, manawi titiyangipun ing nagari Cina ing sisih ler kilen ingang sampun sami dados islam sarta ingkang taksih angraman pinten pinten prajuritipun kanjeng raja sami tangled akaliyan kraman punika laminipun sampun satahun, sakinten para kraman wau badhe sami anunggil kalayan kraman ing Yunnan, manawi kalampahan saged anunggil, badhe anguwatosi ing ngatasing papartentahanipun kanjeng raja Cina, sarta ing pranatanipun

prakawis ing nagari Cina, kados pangramaning Taiphing.

=====

Englan.

Ing Englan anyoba mariyem ageng alit padamelan saking pamanggihipun tuwan Aremsstrong (Amstrong), menggah ingkang sanget angeram-eramaken punika mariyem ingkang kanamanan Bigwil, mimisipun wawrat 600 pun punika isenan sandawa wawrat 90 pun mimisipun wawrat 844 pun lajeng dipun ungelaken kalesaken ing tosan gepeng ingkang kandelipun 11, dim kengin glajeng butul, butulanipun angsal balok kajeng jatos walandi satunggil ingkang tumpukan wonten sawingkinging tosan wau, taksih angremukaken.

=====

Nederlan

Ing Posruyen wonten kalampahan ingkang adamel susah ing manah, tiyang awasta A.E.agigriya ing Tilbureg tanah Nederlan wanci enjing makaten dhateng Ruyen anumpak kareta asepsarta badhe mantuk sakini ngriku, anumpak kareta asepingkang angkatipun siyang, awit saking kuwatosipun manawi badhe katilar ing kareta aseps wau, lajeng alumajeng dhateng panggenanipun kareta aseps wau ngantos adrewesan karignetipun, sadhatengipun ing panggenan ngriku dereng kasep, saking ngorongipun lajeng angombe toya telas sagelas, sanalika angraos boten sakeca badanipun, boten dangu lajeng pejah.

=====

Pawartos warni-warni

Ing Itali sakalangkung kathah titiyang pejah saking asrepipun, kala wiwit tanggal kaping 1 Januwari sadumuginipun kaping 10 Desember, ingkang sami pejah saking asrep wonten tiyang 2000 dados kaetang ing tatengahanipun saben dinten titiyang ingkang sami pejah wonten 40 ing ngatasing tiyangipun kalih kethi ingkang pejah ing mongsa wau, kathahipun langkung kaping sanga kados ing sabenipun, .

=====

Ing Tilsi tanah Polen wonten tiyang cebol umur 26 tahun inggilipun 1 kaki, 9 dim, punika arabi angsal tiyang estri, umur 18 tahun ingkang inggilipun 5 kaki 2 dim.

=====

Ing Amerikah wonten rare salah kadadosan, saubenging sirahipun gangsal tengah kaki, bathukipun boten kirang saking wolutengah dim inggilipun tuwin wiyaripun kirang langkung saking nembelas dim, dene sanesipun punika sami sedheng sadaya, rare punika estri, umur kalih tahun kala lairipun boten wonten cacadipun mendhak ageng, ingkang dados sababipun tiyang boten sumerep menggah engetanipun rare sae, sarta seger kasarasan, titiyang sepuhipun sami gadhah sedya, badhe angatingalaken rare wau ing titiyang kathah mawi bayaran.

=====

Dalemipun Raja ing Singapura kados ing pawartos ingkang

kantun piyambak kabsmen ngantos telas sadaya, dene pitunani-
pun kala dalem wau kabesmi, kamurwat wonten sayuta kawan
kethi kawan leksa rupiyah, , wondening kala dalem punika
kabesmi, titiyang ingkang sami tandang tulung ewon, ananging
titiyang wau boten ingkang ambekta toya, malah sami ambucali
sesebaran, tuwin sanes-sanesipun dhateng ing latu, ingkang
minongka sidhekah, pamurihipun anglipur dukanipun dewaning
latu, menggah rajanipun wau pinarak ing sawatawis tebihipun
saking dalem ingkang kabesmi, ayem panyawangipun dhateng

ingkang kabismi, dangunipun ngnatos dalem wau telas kabesmi
sadaya, menggah dalem punika yasanipun ingkang eyang-eyang
sampun wonten 250 tahun.

=====

Pangemut-emut dhateng ingkang sami ambubujeng sato wana.

Cariyos saking Surabaya: Kala wingi amendhem jisimipun tuwan
Rosbah, komis marine ing Surabaya, atilar semah tuwin anak
wolu, para sobatipun kathah ingkang sami angeteraken ing
pamendhemipun jisim sarta sami kenut ing susah, bab kasang-
saranipun ingkang pejah wau, kala ing dinten sabtu malem
akad anyanjata andhapan wonten ing Namal tanah Madura,
sobatipun ingkang pejah, tuwan Truwebah, komis pulisi ing
Surabaya, sampun cilakanipun boten sumerep dhateng tuwan
Rosbah, ingkang kakinten andhapan kasanjata, kenging lajeng
pejah ing sanalika.

=====

Serat ingkang saking Singkawang anyariyosaken kados ing
ngandhap punika:

Ing sapunikanipun tuwan Operstedhenephe taksih wonten pa-
prangan ing Sintang tanah Borneyo, prajurit sakumpeni bidhal
dhateng ing ngriku, para kraman sami purun purun agebag baita
ingkang jajagi wonten ing sanginggiling Malawi, ananing
sareng katadhahan lajeng sami mundur, saradhadhu tuwin Matrus
satunggil kataton, saking Pontianak ngintunaken saradhadhu
50 dhateng ing tanah pareden, menggah kanjeng tuwan residhen
ing Pontianak sapunikanipun seda, dene kumendhaning prajurit
tuwan Mayor Peper akaliyan opsir pitu sami wilujeng dhatengi-
pun ing Singkawang.

=====

Saking pawartosipun manawi titiyang ingkang sami amejahi
walandi gangsal ingkang sami anumpak baita kapal Dhin ingkang
kerem wonten ing saking kiwa tengening pulo Lunanglu, sapu-
nikanipun sampun sami kacepeng, ananging kantun satunggil
ingkang sampun genah tiyangipun, ereng kacepeng, menggah
cacahing titiyang durjana sadasa, sarta kacepengipun titiyang
punika wonten ing pulo Saleyer tuwin ing
Lu.....pejahan wau kapanggih wonten ing panggena-
nipun tiyang durjana, awarni pethi satunggil isi sandhang
pangangge, kaca, kestul alit erloji mas tuwin sanes-sanesipun
, wasana para titiyang durjana wau sampun sami kaladosaken

dhateng ingkang angasta pangadilan ing tanah ngriku.

Ing Samawsis wanci enjing pukul sanga apasrah parentahan nagari, para priyantun opsir tuwin tuwan tuwan Toko, tuwin sanesipun tiyang akathah, sami anglempak wonten ing pasamuwan.

Sasampunipun Kanjeng Tuwan Residhen ingkang kendel dados residhen ing Samawis Jonghir Phan Kapelen asuka tarima kasih dhateng ingkang sami wonten pasamuwan ing ngriku, bab anggengipun sami tumut abiyantu ing panindaking paparentahanipun lajeng amratelakaen bab gegentosanipun punika kanjeng tuwan Koeniyus ing ngajeng sampun dados Residhen wonten ing Tegal, Kanjeng tuwan Residhen Koeniyus wau lajeng angandika, bab ageng preluning kalenggahanipun ingkang kapitadosaken dening kanjeng Gupremen dhateng Kanjeng Tuwan Residhen punika, sarta panedhanipun dhateng titiyang ingkang wonten pasamuwan sadaya, samiya tumut sabiyantu ing panindaking paparentahanipun, punapa dene para priyantun jawi inggih samiya tumut ambiyantoni, murihh karaharjanipun ing nagari Samawis, sasampunipun makaten mariyem kaungelaken musikaning prajurit mardika, tuwin prajurit militer, bataliyon katiga, sami nagungelaken kidung: sinten ingkang bayunipun kadunungan darah nederlan, lajengipun kanjeng tuwan Koeniyus ajumeneng Residhen wonten ing Samawis.

Ingkan gpunika pangandikanipun kanjeng tuwan residhen Koeniyus wau mugimugi kaleksanan, sarta kalampahan ingkang dados sedyanipun punapa dene mugi ing salajengipun kajurungan ing panindaking paparentahanipun wau punika.

Tuwan Jaspres angaturi uninga dhateng ingkang sami amendhet serat Jurumartani, manawi tampanipun serat Jurumartani ngantos kasep punika boten saking lepatipun tuwan Jaspres sabab wedalipun serat jurumartani wau saking pengecapan sampun mesthi saben kemis siyang, dados lepatipun punikasaking kathahing padamelanipun kantor pos.

Regining barang dagangan ing Semawis.

Kopi, kaajengan 40 rupiah sadhacin

Gendhis pasir 16 rupiah sadhacin ingkang nomer 16

Nila, 4 rupiah 40 senn sa pun ingkang sae piyambak

Wacucal lembu 56 rupiah sakodhi

Wacucal maesa, 45 rupiah sakodhi

Kemukus, 41, rupiah sadhacin

Uwos pethak 165 utawi 175 rupiah

Uwos abrit 135 utawi 150 rupiah

Lisah kalentik 43 rupiah sadhacin

Lisah kacang 27 rupiah sadhacin

Panjatos 9 utawi 12 rupiah sadhacin.

=====

Angka 10.,9 Juni 1864

Kanjeng Tuwan Residhen ing Surakarta, F.N.Niwen Hussen kapa-
ringen pamit kalih tahun dhateng ing nagari Walandi, amargi
saking gerah.

Belgi

Ing Belgi dereng lami wonten rare anglindur ingkang elok
sanget lalampahanipun.
Wonten rare jaler umur 13 tahun anyupena ing dalu mejahi
sadherekipun jaler, sareng rare wau atangi enjing pukul pitu,
engetanipun lajeng kuwur, kados rare nglindur, amancolot
medal saking jandelaning kamaripun tilem ingkang inggilipun
langkung saking tigang elo, nunten lumajeng dhateng ing
ppatamanan menek pager banon ingkang inggilipun sadasa kaki,
lajeng lumajeng malih angleres dhateng ing satunggiling
sumur, ingkang tebihipun saking griyaning titiyang sepuhipun
sawatawis wonten 200 elo, wonten titiyang satunggil ingkang
anyambut damel celak ing panggenan ngriku, punika sareng
punika aningali solahé rare, lajeng angundang datheng rare
wau, kapurih dhatenga ing pangenanipun, pamanahing tiyang wau
kodheng bab solahing rare makaten punika, nunten sanget
kagetipun sareng aningali rare lumajeng rikat dhateng ing
sumur, sarta tanganipun kalih pisan acecepegan banon saping-
giring sumur, lajeng ajungkel lumebet dhateng ing sumur,
menggah sumur punika lebetipun 55 kaki, toyanipun kala saman-
ten kirang saking saelo lebetipun, wondening tiyang ingkang
aningali solahing rare wau lajeng gugup amendhet tangsul
sarta anedha tulung, sasampunipun enggal amurugi sumur
akaliyan titiyang sanesipun kakalih, pangintenipun titiyang
wau, manawi rare boten kening boten amesthi pejah, ananging
sareng rare anyuwara, lajeng ical sumelanging manahipun,
nuntèn sami mireng swaraning rare anedha tulung, pitembunga-
nipun, anedha kaentas sasaged saking sumur, punapa dene rare
amratelakaken bilih boten kirang punapa-punapa. Titiyang wau
sami anglebetaken tangsulipun dhateng ing sumur, ingkang
kakolongan boten mawi kapejahan, rare anyandhak tangsul
punika, sukunipun kalebetaken ing kolongan tanganipun kalih
pisan acecepegan tangsul wau, lajeng aceluk-celuk supados
katarik kaminggah tangsulipun, sanalika inggih lajeng kata-
rik, manahipun titiyang wau kuwatos sanget manawi mrucut
anggenipun acecepegan rare, ananging wilujeng rare kaentas
mangginggil, wondening ingkang
anggugumuna.....menggah ingkang dados sababi-
pun anggenipun boten bucik wau, punika boten wonten ingkang
saged anggayuh.

=====

Pawartos warni-warni

Ing Mempel tanah Nederlan wonten tiyang estri pejah ingkang sampun umur langkung saking 60 taun punika panyirikipun dhateng titiyang jaler awis wonten titimbanganipun, pikajen-

ganipun kala taksih gesang, manawi tatkala ing pamendhemipun sampun ngantos wonten tiyang jaler ingkang dhateng ing griyanipun amargi kala taksih gesangipun boten nate asrawungan kaliyan tiyang jaler, menggah pikajengan wau inggih kalaksanaan, amargi tiyang estri punika atilar arta, kathahipun sawatawis sewu rupiah dhateng sanak sadherekipun mila katurutan ingkang dados wawelingipun.

=====

Serat pawartos ing Prangkrik anyariyosaken manawi ing Pasel tanah Prangkrik wonten lalampahan ingkang anggigirisi. Wonten rare estri umur gangsal tengah taun kaliyan rare jaler umur kalih taun katilar piyambak wonten ing salebeting griya dening titiyang sepuhipun, sareng angsal sajam dangunipun wonten tiyang estri tangganipun langkung ing sangajenging griya punika, aningali kukus kumelud medal saking salebeting griya wau, lajeng ajelih-jelih anedha tulung, sanalika korin nggriya kajebol titiyang lajeng sami aningali dadosan ingkang wonten ing salebetipun kamaring griya kabesmi, dene rare jaler ingkang umur kalih tahun wau sampun pejah gosong, sarta rare estri kataton sanget kenging ing laku, wondening ingkang dados sababipun kabesmi wau, manawi rare estri punika, sareng katilar dening titiyang sepuhipun amendhet Rekbulsawus sarta lajeng ambesmi dami sabentel ingkang wonten panggenan celaking patilemaning adhinipun amarengi tilem wonten ing ngriku, menggah wicantenipun rare estri, manawi dhasar gething dhateng adhinipun mila badhe kabesmi, inggih lajeng kalampahan punika, sareng adhinipun wau kabesmi, rare estriboten gigrig manahipun amireng panjeriting adhinipun ingkang wicantenipun wekasan angundang-ngundang dhateng bokayunipun, wasana latu lajeng amraman dene rare estri sampuna lajeng katulungan inggih masthi badhe pejah kabesmi

=====

Celak ing Bordho tanah Prangkrik wonten tiyang ingkang padamelanipun angresiki sapatu, umur 76 taun amejahi bojonipun kasanjata, bojonipun wau sampun umur 80 taun, menggah ingkang dados sababipun elok sanget, ingkang estri kabuta ajengaken.

=====

Wonten Grap satunggil ing nagari Prangkrik anama Presler,
sampun umur 70 taun punika akrama angsal anakipun tiyang
alit ingkang kacekapan, tiyang estri punika sakalangkung ayu,
sarta umuripun dereng tetep wolulas tahun, kasugihan tuwin
kaluhuranipun Grap adamel pikantuking pikramanipun kaliyan
tiyang estri ingkang sakalangkung.....
boten saking dening boten sahipun ananging saking angguggu-
jengaken ing pikramanipun ngantos adamel supe sawatawis
dhateng Grap awit saking ayuning tiyang estri, menggah
anggenipun anedhak damel garwa dhateng tiyang estri wwau,
pitembunganipun makaten: gendhuk aku iki wis gerang dene kowe
isih bocah, apa kowe gelem dadi randhaku, wangsulanipun
tiyang estri sarwi gumujeng inggih.

=====

Sudagar sosotya ing Paris tanah Prangkrik sapunikanipun
kenging ing weweka dening rekanipun kapandungan, tiyang
durjananipun angangge sandhangan sakalangkung sae, sarta
mawi tesmak rekanipun kados tiyang boten patos sasaged
aningali, punika anedha ningali inte tuwin mutyara ingkang
alit-alit dhateng sudagar wau. Inten tuwin mutyara punika
saking sanget alitipun anggenipun angrawati kabuntel ing
kertas dene durjana wau awit saking badhe waspada anggenipun
aningali inten tuwin mutyara punika, tumungkul ngantos celak
sanget akalihan kartas lajeng ilatipun kawedalaken boten
katawis nunten kadilataken ing inten utawi mutyara wau,
ngantos angsal kathah ing panyolonganipun ingkang kados
makaten trapipun, sampun nate kalampahan manawi konangan
anggenipun anyolong, inten utawi mutiara lajeng kaulu dereng
lami wonten durjana ingkang mangangge sakalangkung sae dha-
teng ing griyanipun sudagar sosotya bahde atumbas inten
alit-alit, ananging sudagar punika gadhah panginten manawi
badhe kacolong intenipun anunten wicanten manawi ing waktu
punika boten gadhah inten alit-alit panedhanipun dhateng
ingkang amangangge sakalangkung sae wau, kapurih wangsul ing
dinten enjingipun sareng enjingipun durjana wangsul anang-
ing sudagar sampunarumantos, kertas tuwin intenipun kadekekan
duduk ingkang raosipun pait sanget tuwin ingkang sakalangkung
boten eca raosipun sarta sampun angaturi pulisi ingkang
santun pangangge wonten ing griyanipun, sareng durjana andi-
lat inten alit-alit wau, lajeng kalepehaken awit saking pait
tuwin boten ecaning raosipun sanalika kacepeng dening pulisi
wau punika.

=====

Ing patamanan tanah Dhitslan saben dalu kadhatengan kancil kathah, ingkang sami angrisak tatanemanipun, ingkang gadhah patamanan amasangi jeplakan akathah, sarehning tiyang punika remen ambubujeng sato wana, sarta manawi kesah ambubujeng ngantos dalu antukipun ameling dhateng semahipun angulatna manawi wonten kancil ingkang kenging ing jeplakan, ing sawatawis dinten semahipun wau amireng sabawa wonten ing patamanan nunten medal saking griya dhateng ing patamanan, pangintenipun manawi ownten kancil ingkang kenging jeplakan lajeng tumungkul ing siti nginceng jeplakan, ing nalika punika ingkang jaler mantuk saking anggenipun abubujeng sato wana, sareng dumugi ing panggenanipun ingkang ngestri wau, aningali cemeng-cemeng ebah wonten ing siti, pangintenipun sato wana lajeng dipun sanjata, sareng sanjata mungel tiyang wau lajeng amurugi dhateng panggenanipun aningali semahipun kenging ing sanjata amecati badhe pejah.

=====

Pawartosipun bab palakramanipun bongsa Balan ing tanah Aprikah sisih kilen bilih tiyang jaler rabi, badhe semahipun kasukanan rasukan panjang palakraman punika boten saged pegat manawi rsukan panjang wau dereng amoh amebret, menggah semahipun manawi remen dhhateng ingkang jaler, boten purun amasuh rasukan punika, supados sampun ngantos amoh amebret, ananging manawi boten remen rasukan wau saben enjing kawasuh

wonten iing lepen dipun kepok tuwin kaperes lajeng kaepe dipun jereng wonten ing bondhotan eri, dereng sampun sampun anggenipun amasuh ing saben enjing wau, manawi rasukan dereng pating saluwir, pamurihipun saged pegat akaliyan ingkang jaler, titiyang ngamonca inggih lajeng sumerep pundi ingkang sae anggenipun laki-rabi, rasukanipunpanjang boten kapasuh ngantos sanget regedipun punika andadosaken pratondha manawi tiyang esri sakalangkung begjanipun, balik rasukan pangkang ingkang sakalangkung resikipun punika ingkang ngangge tiyang estri ingkang kirang sumerepipun.

=====

Benjing ing dinten Kemis tanggal kpaing 16 wulan Juni punika badhe wonten lelang ing griyanipun tuwan Pelman.

Menggah ingkang badhe kalelang barnag toko warni-warni, tatedhan inuman tuwin barang suwekan warni-warni, punapa dene kaca ageng, 2 kareta Piktoryah, 1 kareta kadamel kesahan

tebih 1 nyu wismnye, 1 sapirantosipun teleskup sawadhahipun 1
, marteha, 30 tong, bir ayam, bir Inggris kawadhahan ing
kruwik tuwin porter kawadhahan ing gendul alit brendu win
tuwin jenewer mawi tenger warni-warni.

Wasana kareta-kareta, kapal dadosan griya warni-warni, tuwin
sanès-sanèsipun barang ingkang bahe kawedalaken ing lelang.

Katandhan W.Pelman en ko.

Surakarta kaping 7 wulan Juni 1864.

=====

Regining barang dagangan ing Semawis.

Kopi, kaajengan 40 rupiyah sadhacin

Gendhis pasir 16 rupiyah sadhacin ingkang nomer 16

Nila, 4 rupiyah 40 senn sa pun ingkang sae piyambak

Wacucal lembu 56 rupiyah sakodhi

Wacucal maesa, 45 rupiyah sakodhi

Kemukus, 45, rupiyah sadhacin

Uwos pethak 170 utawi 190 rupiyah

Uwos abrit 130 utawi 150 rupiyah

Lisah kalentik 42 rupiyah sadhacin

Lisah kacang 29 rupiyah sadhacin

Panjatos 9 utawi 12 rupiyah sadhacin.

=====

Angka 11, 14 Juni 1864

Kulawisudhan

Kanjeng Tuwan Lamres Pantoren Bureg kakula wisudha dados residhen ing Surakarta.

Kanjeng Tuwan Pansepal Enkolman kakula wisudha dados Inspektur ing tanem tuwuh.

=====

Engelan

Ing Englan anyoba ngetang bab kukuwataning pambadalipun wulu menda, kadamel anadhahi mimising mariyem tuwin bom, awit saking punika tiyang adamel grobog tosan ingkang inggil tuwin wiyaripun 8 utawi ngantos 10 kaki, lebetipun 11 kaki, kaise-nan wulu menda, ingakng katetelaken dening pirantos mawi kasekruup, dene panetelipun wau sakalngkung madhet ngatos-atos kados galondhongan jujutan ingkang saking tanah Amerikah, menggah wenganing grobog katutup ing ruji kajeng, lajeng kairingaken ing ngandhaping grobog kasendhekaken ing pageripun siti beteng, dados wenganing grobog ingkang karujenan wau wonten ing ngajeng, lajeng kamriyem akaliyan mariyem ingkang mimisipun wawrat 68 pon, nunten kaliyan mariyem damelipun Tuwadaremstrong, ingkang mimisipun wawrat 110 pun tebihipun 300 elo, kadadosanipun boten amung ambutulaken walu menda ingkang kadnelipun 11 kaki, inggih ugi ambutulaken tosan dhasaring grobog bubutulanipun taksih lumebet ing siti, lebetipun kalih welas kaki, sasampunipun anyoba makaten wau, inggih lajeng anyoba malih grobog wulu menda kamriyem kaliyan mariyem ageng alit, tebihipun kaindhakan ananging tansah butul kemawon kados ingkang sampun, dados wulu menda wau boten kuwawi ambadali mimising mariyem pandamele enggal.

=====

Ing ngandhap punika cariyos Komidhi, badhe kamain minongka ngturi wilujeng ing margi lampahipun kanjeng tuwan residhen F.N.Niwen Hussen.

Riringkesaning cariyos komidhi, ingkang badhe kamain ing Surakarta benjing kaping 16 juni punika.

Bab gelaring palakraman

Ingkang kasebut ing cariyos komidhi titiyang ing ngandhap punika:

1. Nasini
2. Germansi dados kolonel kapeleri
3. Belmon Twedhe Litnan kapeleri
4. Pedro, rencangipun Nasini
5. Rosalinah, Lanjar, prenah kapenakanipun Nasini.

Nasini kuciwanipun manawi gampil remenipun dhateng titiyang, ingkang saweg katepangan sarta enggal anggenipun anggelar pikraman dhateng tiyang ingkang saweg katepangan wau, badhe kaangsalaken akaliyan kapenakanipun anama Rosalinah. Nasini wau angajeng-ajeng dhatengipun satunggiling tiyang anama Belmon wonten ing pasitenipun, menggah Belmon punika anaking

sobatipun lami. Kolonel Germansi, ingkang dados lurahipun Litnan Belmon dhateng ing griyanipun Nasini, sarta Litnan Belmon punika dados bendaranipun Pedro Kapitan, Pedro angawonaken bendaranipun dhateng Nasini, dene dhatengipun Kolonel Germansi wonten ing griyanipun nasini, punika badhe ambebeda dhateng Nasini, minangka wawales amargi Nasini angawonaken dhateng Kolonel wau, nunten Kolonel amindha-mindha Litnan Belmon angangge panganggenipun Litnan, Pedro wau angecani manahipun kolonel Germansi, pangangkahipun supados kadamel lalampah ing weweka, sarta kasukanan arta, inggih lajeng pikantuk 30, wang mas saking Germansi, ingkang amindha-mindha litnan Belmon, Nasini kenging ing weweka, awit pitados manawi kolonel Germansi punika litnan Belmon sarta lajeng lulut dhateng ingkang mindha-mindha Belmon nunten adamel gelari badhe pikramanipun Belmon punika akaliyan kapenakanipun wau, wasana Belmon ingkang sayektos dhateng griyanipun Nasini, Belmon wau inggih kenging pangicuk-icukipun Pedro, supados adamel lampahing pikajenganipun dhateng Pedro ingkang kala-jeng angsal arta, kolonel Germansi sakedhap kalimputan sarta lajeng amikir-mikir, badhe anandhukaken weweka, sanalika andorani dhateng Nasini, Belmon kaawadaken Kolonel Germansi, kabiyantonan ing Pangawadaipun wau dening Pedro, ingkang angojok-ojoki ing ngatasing prelunipun amurih kesahipun Belmon ingkang sayektos saking griyanipun Nasini, ingkang

boten apradhah dhateng Belmon sayektos malah kauman-uman bab anggenipun api-api Belmon pamurihipun adamel gugujengan dhateng Nasini, nunten Belmon kaatag supados balakaha, bilih piyambakipun punika Kolonel Germansi, manawi abalaka, Nasini badhe pradhah ing panyegahipun, Belmon kenceng ing manah, bilih piyambakipun dede kolonel Germansi, sarta badhe anedhaken serat manawi piyambakipun Belmon sayektos anaking sobatipun lami Nasini, ananging Nasini boten amirengaken sakathahing wicantenipun andadosaken rengating manahipun Belmon ingkang lajeng badhe mantuk, nunten Belmon wau kapanggih wonten ing patamanan akaliyan Rosalinah, ingkang boten pandung dhateng opsir punika, manawi sampun nate aningali wonten ing Ploren tanah Itali, sarta kala samanten sampun rumaos remen dhateng Belmon, menggah Belmon inggih makaten ugi sampun rmeen dhateng Rosalinah. Belmon kapurih wangsul dhateng griyanipun Nasini, supados angicalna sumelanging Nasini dhateng Belmon ingkang sayektos, Belmon amiturut lajeng lumebet malih ing griyanipun Nasini, kapanggih akaliyan Kolonel Germansi ingkang mindha-mindha Belmon wicantenipun dhateng kolonel punika, kados amicanteni dhateng litnanipun, kolonel kauman-uman, awit purun-purun kesah boten mawi pamit lajeng katundhung mantuk. Kolonel Germansi boten angajeng-ajeng pitembungan ingkang kados makaten sarta lajeng bentel angangkeni, bilih dede Belmon sayektosipun Kolonel Germansi, pikajenganipun makaten punika amung badhe ambebeda kemawon dhateng Nasini, sasampunipun sakathah ingkang andadosaken rengating manah lajeng ical nunten Belmon kadhaupaken akaliyan karolinah, punapa dene Pedro inggih lajeng saged kadumugen ing pikajenganipun badhe rabi, amargi sampun pikantuk artasaking Germansi tuwin Belmon ingkang kalayan weweka.

=====

Rirringkesaning cariyos komidhi

Bapa titiga pisan.

Titiyang ingkang kasebut ing cariyos komidhi, kados ing ngandhap punika pratelanipun:

1. Peper, Tukang Jampi
2. Surete, kapenakanipun Peper

3. Pris muridipun Peper
4. Nonah Pandhersenip ingkang kapitadosan dening Peper anye-
peng prakawising griya.
5. Ansemisel anakipun Peper
6. Semol Bapakipun Pris
7. Dhidherik Pamanipun Pris.

Peper aprajangjeyan kaliyan sadherekipun jaler, bapakipun Surete, manawi anakipun sampun diwasa, badhe kadhaupaken angsal anaking sadherek wau, sarta Peper purun kajibah, angopeni tuwin amulangaken dhateng anaking sadherekipun wau, sadherekipun punika inggih kajibah amulangaken anakipun Peper, sarehning sadherekipun Peper agigriya wonten ing kitha, dados pikantuk sanget anggenipun amulangaken kape-
nankanipun, dene Peper ingkang gigriya wonten ing dhusun inggih ugi saged amulangaken Susete, amargi rarre estri boten prelu kawulang kados rare jaler, ing wekasan Ansemisel akaliyan Surete sampun sami diwasa, nunten bapakipun Ansemi-
sel angajeng-ajeng dhatenging anakipun ingkang bahe kakrama-
kaken ngsal Surete, ananging Surete sampun remen dhateng Pris sarta boten purun kaangsalaken kaliyan Ansemisel, menggah Ansemisel wau inggih lajeng dhateng, sandhanganipun awon kebak baledug, nunten kapanggih rumiyin akaliyan Pandhersenip ingkang dipun cariyosi, manawi dhatengipun lumampah kemawon sarta kabektanan bondha ingkang kadamel babektaning palakram-
anipun Surete, ananging sampun katelasaken kadamel mendhet tiyang estri ingkang kapanggih wonten ing margi, sarta sampun lajeng karemenan, Pandhersenip kuwatos ing manah, manawi badhe andadosaken sangeting dukanipun Peper, bilih aningali anakipun mangangge awon kebak baledug, mila Ansemisel lajeng kabekta dhateng ing kamaripun badhe kasantunan sandhangan, wondening Semol akaliyan Dhidherik sami ngrembagi dhateng Peper, amurih parenging pikramanipun Pris angsal Surete, ananging Peper kekah ing manah, boten purun amiturut, nunten Semol akaliyan Dhidherik sami damel wewaka, supados sageda kalampahan ingkang dados pikajenganipun, sareng Peper kesah dhateng ing kantor pos, angajeng-ajeng dhatenging anakipun Semol nunten angrumiyini kapanggih kaliyan Ansemisel pangake-
nipun manawi ingkang sarira punika bapakipun piyambak lajeng ambentelaken dhateng Ansemisel, supdos angakena, bab anggeni-
pun anelasaken babektaning pikramanipun Surete, anjawi saking punika adamel sambatan dhateng titiyang, Ansemisel inggih lajeng angakeni sadaya punika, ananging Semol boten anguri-
uri sakedhik-kedhika dhateng Ansemiselmalah kaprajangjeyan

badhe kabayaran sambutanipun, sasampunipun Semol aprangjanji makaten lajeng kesah, boten dangu Dhidherik dhateng ing panggenanipun Ansemisel inggih ngaken manawi ingkang sarira punika bapakipun Ansmisel, punika andadosaken gumunipun

ananging Ansemisel wau apitados awit saking wicantenipun Dhidherik manawi Semol adamel gugujengan dhateng Ansemisel nunten angaken manawi smapun angsal tiyang estri ingkang sampun karemenan sarta lajeng anyuwun panglilahing bapa anggenipun badhe krama, Dhidherik sanalika inggih nyagahi anyukani serat panglilah, wicantenipun serat wau badhe kakintunaken piyambak dhateng ing pos, wasana Peper dhateng, badhe aningali tuwin angrangkul dhateng anakipun ingkang saweg dhateng, ananging Ansemisel anggenipun amanggihi bapakipun boten rumesep ing manah, malah ewa, boten purun angaken bapa, kaanggep tiyang remen gugujengan lajeng badhe katundhung medal saking griya, bapakipun wau nepsu, Ansemisel kacepeng badhe kawedalaken saking griya, nunten Ansemisel ambengok nedha tulung Semol lumebet, Ansemisel amastani manawi punika bapakipun, ananging Semol boten angakeni, pratelanipun manawi adamel gugujengan dhateng Ansemisel, sarta Semol lajeng amangsulaken serat cacathetaning sambutanipun Ansemisel nunten Peper sumerep manawi Ansemisel anelasaken babektaning pikramanipun Surete, anjawi saking punika adamel sambutan dhateng tindak sakalangkung sanget napsuning bapa, kasarulebetipun Dhidherik, nunten Ansemisel anyariyosaken, manawi punika inggih bapakipun, Dhidherik inggih ugi boten angakeni, pratelanipun adamel gugujengan kemawon dhateng Ansemisel sarta amangsulaken serat dhateng Ansemisel ingkang kasanjanganaken atampi saking bojonipun, sareng Peper amireng manawi Ansemisel sampun gadhah bojo sakalangkung sanget nepsunipunlajeng angundang dhateng Surete tuwin Pris, sakaliyan kapurih anandhani serat Prajangjeyaning palakraman, Surete wau badhe kadhaupaken akaliyan Ansemisel ananging lajeng kasadekaken, nunten Pandersenip lumebet ing griya, kataknan dhateng Ansemisel punapa Peper punika bapakipun, wangsulanipun PandherSenip, manawi sayektos bapakipun wasana Peper amaos serat ingkang kasajangaken dening anakipun atampi saking ingkang estri dhumateng bapakipun, menggah serat wau katand-

hanan dening Dhirekturipun ing komidhi, ingkang asuka uninga
dhateng Peper, bilih dhirektur wau akaliyan kancanipun
ingkang dados komidhi sadaya sami damel gugujengan dhateng
Ansemisel ingkang sampun ksuba-suba, sarta kakramakaken
angsal tiyang estri, inggih tumut dados komidhi, ananging
notarisipun ingkang pancen kajibah angramakaken punika
inggih ugi tiyang ingkang dados kumidhi, dados pikramanipun
Ansemisel wau amung kadamel gugujengan kemawon, sareng Anse-
misel mireng pitembungan makaten sakalangkung gumunipun sarta
lajeng awicanten manawi kadugi salaminipun agesang boten
akrama.

Sasampunipun main komidhi, lajeng dansah balet, menggah
ingkng sami dhansah punika nonah sadasa.

=====

Kulawisudhan

Kanjeng Tuwan ingkang Wicaksana Mister L.C.Y.W. Baron Slot Pandhebele, Guprenur Jendral ing Nederlan Indiya tuwin Kanjeng Tuwan Mister A. Prinse, Pise Presidhen ing Rat Nederlan Indiya, sami kakula wisudha dados Kumandhur saking Ordher Nederlan Seleyo.

Tuwan W. Koresdhepris Kanjeng Tuwan E. Netser, Residhen ing Riyo, Tuwan H. Tisman tuwin Tuwan P. Omlan sami kakula wisudha dados Ridder saking Ordhe Nederlan Seleyo.

=====

Punika cariyosipun tiyang jawi ing Samawis awasta Bestam ingkang kathah lalabetipun sae dhateng Kanjeng Gupremen.

Kula ing tahun 1708, nlika jumenengipun Kanjeng Tuwan ingkang wicaksana Guprenur Jendral Johan Panoren sarta ingkang dados kumandhur wonten ing Samawis kanjeng Tuwan Johan Predherik Gobiyus, wonten tiyang Jawi awasta Bestam ingkang kala samanten saweg umur 27 tahun Bestam punika tiyang saged sarta sanget ngibadahipun ing ngagami Islam, punika katimbalan dhateng bupati ing Samawis ingkang anama kyai Adipati Suradimenggala, Bestam kadhawahan kaliyan pameksa, kinen lumebet dados juruserat ing kantor Samawis amargi kala samanten awis awin tiyang jawi ingkang purun angabdi dhateng walandi, utawi tunggil damel kaparentah ing Walandi, ananging Bestam amiturut ingkang dados karsanipun priyantun ageng, kalampahan dados juru serat wonten ing kantor Samawis kaparingan balonjo tuwin sabin sareng angsal tigang tahun anggenipun dados juru serat nunten kaparingan indhakan balonja, kadamel sami akaliyan balanjaning buk Oder mawi kaparingan papancen sabin bawah ing kendhal ingkang pamedalipun 400 rupiah boten antawis lami kaparingan indhakan balonja malih, kasami akaliyan balanjaning Onderkupan utawi komis, ananging taksih ugi anglampahi padamelanipun juruserat.

Wasana wonten prng ageng, titiyang Cina purun purun anyawalani dhateng Kanjeng Gupremen sarta sami ambiyantoni ingkang Sinuhun kanjeng Susuhunan ing Kartasura, apa sulayan kaliyan Kanjeng Gupremen kala samanten sakathahing para Bupati inggih sami amba baluhi ingkang Sinuhun Kanjeng Susuhunan wau, Awis-awis ingkang tumut Kanjeng Gupremen malah titiyang alit ing salebeting nagarri, utawi para rencang walandi sadaya medal

saking nagari, sami ambiyantoni dhateng titiyang Cina ingkang anglawani dhateng kanjeng Gupremen ananging kyai Bestam ingkang taksih tulus katemenanipun dhateng Kanjeng Gupremen anglampahi padamelanipun wonten ing kantor Samawis, malah ing nalika punika sakalangkung kathah padamelanipun amargi dening anampani serat serat utawi anglampahaken serat ingkang perlu-perlu, kadosta ingkang katampenan wau serat saking ingkang Sinuhun Kanjeng Susuhunan tuwin saking sanesipun ingkang dhumateng Kanjeng Gupremen utawi dhateng Kanjeng Tuwan Ingkang wicaksana Guprenur Jendral ing Batawi, kala samanten Jurubasanipun Walandi kaleresan pejah, sarta dereng wonten gegentosanipun, Kyai Bestam ingkang anglampahi padamelanipun Jurubasawau.

Sareng bakdanipun prang Pacina, sarta sasampunipun ingkang

Sinuhun Kanjeng Susuhunan abedhami kaliyan Kanjeng Gupremen, Kyai Bestam kakula wisuda dening kanjeng gupremen dados sekretaris tuwin jurubasa jawi, kaparingan ganjaran siti, ingkang lajeng dados gadhahanipun siti persil ngantos sapriki siti wau kanamanan Kampung Bestaman ing Samawis anjawi saking punika paringan papacen sabin saking siti dhusun ing Grogol ing Lebahawara, tuwin ing Sonaraja, sami kabawah ing Demak, sareng makaten Kyai Bestam ing wingking kaparingan pangkat Onder Regen ing Terbaya, sarta kaparingan nama kyai Ngabei Kerta Basa Terbaya, ananging padamelanipun taksih dados sekretaris tuwin juru basa, mawi kaparingan papancen sabin ing Genuk akaliyan ing Karangmalang ingkang pamedalipun 1200 rupiyah pethak, sanadyan Bestam sampun kaparingan pangkat tuwin nama, para tuwan Walandi taksih sami angundang Bapak Bestam kemawon awit saking rumesepipun dhateng kyai Ngabei Kertabasa wau.

Kyai Ngabei Kertabasa sangsaya wewah ing katemenan tuwin sumungkemipun anglamahi karsa tuwin parentahipun Kanjeng Gupremen menggah ingkang prelu sanget bab padamelanipun punika kala Kanjeng Pangeran Mangkubumi ngraman adamel prang ageng, kala samanten Kanjeng Gupremen ngantos lami boten saged anelukaken Kanjeng Pangeran Mangkubumi wau, ing wekasanipun Kanjeng Pangeran Mangkubumi anedha bedhami dhateng kanjeng gupremen, menggah ingkang kautus amundhi sakathahing

pangandikanipun kanjeng tuwan ingkang wicaksana guprenur jendral dhateng kanjeng Pangeran Mangkubumi, punika kyai Ngabei Kertabasa, kadadosanipun Kanjeng pangeran mangkubumi anungkul saha sampun tobat dhateng kaneng Gupremen punika kanjeng gupremen anampeni dhateng kanjeng Pangeran Mangkubumi, saha lajeng kajumenengaken sultan wonten ing Ngayogyakarta, kala ing tahun 1755 Kanjeng Gupremen amaringi serat pangemut-emut dhateng kyai Ngabei Kertabasa, menggah ungel-ungelanipun kadon ing ngandhap punika:

Penget iki layang pangling-eling.

Wong jawa kang aran bapak Bestam wis anglakoni ngabdi marang kanjeng Kumpeni walonda, nalika jumenenge kumandhur Kanjeng Tuwan Johan Predherik Gobiyus nganti tumekaning sedane, kagentenan Kanjeng Tuwan Deller Ossen Brugggen, bapak Bestam mau wis akeh pitulunge, agawe kauntunganane kanjeng kumpeni walonda, mulane kanjeng kumpeni mau aprajangji kalayan temen-temen yen srengenge lan rembulan isih padha madhangi jagad, sarta yen kanjeng kumpeni gupremen walonda isih bekelan amarentah tanah jawa, amesthi bakal amales kabecikan marang anak putu lan saturun-turune bapak Bestam kang isih padha ana becike.

=====

Sareng kyai ngabei Kertabasa angsal 50 tahun anggenipun anyepeng padamelanipun kanjeng gupremen ingkang kalayan temen-temen ing manah, ngantos dumugi ing pejahipun boten....punapa-punapa, wondening sasampunipunpejah kyai Ngabei kertabasa wau, nak-anakipun ingkang sami nyepeng padamelan kapratelakaken kados ing ngandhap punika:

1. Anakipun pambajeng anama kyai Wongsadirja, dados patih wonten ing Pakalongan.

2. Kyai Tumenggung Wiryanagara, dados bupati ing Batang.

3. Kyai Ngabei Kertabasa ingkang kaping 2, anggentosi bapakipun dados sakretaris tuwin jurubasa jawi ing Samawis.

4. Tuwan Kanjeng Muhammad Bestam utawi tuwan Agung, dados ngalami ageng tuwin anyepeng padamelan dados pangulu ageng ing Samawis.

5. Kyai Ngabei Suradirja, dados patih ing Batang

6. Mas Wongsadiwiryā , anakipun wuragil kala pejah ing
bapakipun Mas Wongsadiwiryā taksih alit amagang wonten ing
kantor Samawis kala samanten ingkang dados Deller wonten ing
Samawis Kim Jeng Tuwan Jangripen, Mas Wongsadiwiryā punika
ingkang ngaturaken serat pangemur-emut cecepenganing bapakipun
dhateng kanjeng tuwan Deller wau, ingkang sae pangrengkuhi-
pun, sareng angsal 14 wulan Mas Wongsadiwiryā kaangkat dados
Ngabei ing Terbaya, kaparingan nama Kyai Ngabei Kertabasa,
anggentosii sadherekipun Kyai ngabei Kertabasa ingkang kaping
2 wau, punapa dene dados biskalipun kanjeng tuwan Deller,
tuwin Jurubasa Jawi,s alajengipun ing wingking kaangkat dados
bupati ing Lasem anama Kyai ADipati Yudanagara, anakipun
dados bupati ing Majalengka paresidhenan ing Cerbon anama
raden ADipati Ariya kertadinignrat dene anakipun adipati ing
Majalengka dados patih ing Galuh sapunika, anama raden mas
Panji Kusuma Adi Nagara,

=====

Pawartos warni-warni

Ing kraton Sakpen tanah Dhitslan wonten jajaka satunggil
ewah, tanganipun kakethok piyambak ing wadung, sareng sampun
kakethok tanganipun wau kabekta lumebet dhateng kamaring
embokipun kalayan ayem ing manah, bab pangethokipun punika,
lajeng tanganipun ingkang dipun kethok kadekekaken ing meja
ingkang wonten salebeting kamar wau.

=====

mariyem ingkang kanamanan Bigwil dadamelanipun tuwan Williyam
ARemstrong, isinipun mimis wawrat 600 pun ing sawatawis
dinten punika kacoba kalesaken ing lostosan kandelipun sawe-
las dim kaisen an mimis waos wawrat 334 pun sandawanipun
wawrat 90 pun sareng mungel kaleres kenging tengahing les
ingkang sakalangkuing sora swaranipun, manawi kaetang rikat-
ing palajengipun mimis wau, ing dalem sasekon 1560 kaki,
panyoba wau amung angungelaken sapisan lajeng rampung, amargi
lesipun remuk.

=====

Ing Prangkrik wonten lampahan kados ing ngandhap punika:

Prajurit ing Pangkrikangandheg pandung sato wana ing nalika
saweg anglebetaken sato wana ingkang kapendhet wonten ing
kasang, sarehnin gpandung wau andugi boten saged lumajeng,
nunten lumampah sakecanipun dereng ngantos tebih lampahipun
prajurit lajeng aningali tiyang durjana sanes ingkna gsampun

kawartos awonipun sarta ingkang sampun lami kaupadosan ing pulisi boten saged kapanggih, sanalika prajurit kewedan ing manah, ananging boten dangu kapanggih ing pikiripun, sanadyan boten acondhong ing manah, manawi anguculna pandung sato wana

ingkang awrat paukumanipun ing sanalika amikir, sasaenipun anguculaken tiyang durjana ingkang sampun kathah awonipun taksih sae anguculaken pandung sato wana, mila lajeng wicanten dhateng pandung wau, makaten tembungipun: aku arep nyekel wong durjana kae, dene kowe dak endel keru ana ing kene dhewe, ngentenana kongsi durjana iku wis kena dak cekel, wangsulanipun pandung sato wanamakaten: sarehning sampeyan apitajeng dhateng kula, sapunika kula inggih badhe anedhahaken panrimah kula dhateng sampeyan sarit badhe amitulungi ing panyepeng sampeyan dhateng tiyang durjana punika, sareng makaten pandung sato wana enggal lumajeng anututi titiyang durjana, sarehning pnganggenipun boten awrat kados panganggening prajurit wau, mila enggal saged anututi tiyang durjana ingkang nunten kenging kacepeng, sarta lajeng kabesta dhateng prajurit.

=====

Ing tokonipun Tuwan Dhegrotkolep en ko, saben dinten saged pikantuk manawi karsa tumbas: kertas warni-warni, kadosta: kertas walandi parsan tuwin ingkang boten kertas pelin tuwin kertas pos warni-warni, wonten ingkang ageng tuwin ingkang alit.

Punapa dene mangsi, wadhah mangsi, potelot, pen waos garan pen waos penlar, tutup serat saperat sapanunggilanipun. Menggah pamadenipun barang-barang wau bayar kenceng, dene reginipun boten awis.

Wasana ing toko wau sged pikantuk mangsi abrit ingkang sae sarta kenging kadamel ngecap punika langkung sae saking gincu ingkang sampun limrah kanggenipun kadamel ngecapi serat ing ngatasipun para priyantun jawi.

=====

Regining barang dagangan ing Semawis.

Kopi, kaajengan 38 rupiah sadhacin
Gendhis Pasir 16 rupiah sadhacin ingkang nomer 16
Nila, 4 rupiah 50 sen sa'pun ingkang sae piyambak
Wacucal lembu 56 rupiah sakodhi
Wacucal maesa, 45 rupiah sakodhi
Kemukus 45 rupiah sadhacin
Uwos pethak 160 utawi 180 rupiah
Lisah kalentik 53 rupiah sadhacin
Lisah kacang 32 rupiah sachacin
Panjatos 9 utawi 12 rupiah sadhacin.

=====

Angka 14, 7 Juli 1864

Batawi

Kala malem kaping 2 wulan Juni ingkang sampung kapengker punika wonten tiyang durjana anama Arbi ingkang sampun kawartos awnipun tuwin ngulandara, sakancanipun tiyang durjana sawatawis sami anggebag griyaning lurah pulisi ing Maok pikajenganipun badhe amejahi dhateng lurah pulisi wau tuwin kalerehanipun kapala upas satunggil amargis aking sangeting-sengitipun, menggah Arbi punika sampun kaping kalih kacepeng dening pulisi ing Maok tanah Tangerang: amargi saking anggenipun asring asring mandung, ananging saged minggat saking kunjaraan kala kacepengipun ingkang kanton.

Lurah pulisi pikantuk serep bab badhe panggbaging durjana dhateng griyanipun wau, mila begja saged kesah sakini griya sadrengipun kalampahan boten antawis dangu titiyang durjana sami andhatengi, griya nunten kabesmi ing titiyang durjana, wontedening kapalaning pasiten ingkang celak ing ngriku, tuwin upas satunggil wah wonten malih tiyang satunggil sadaya ingkang sami ananjangi lurah pulisi bab badhe panggebagipun wau, punika sami kapejahan dening tiyang durjana.

Sasampunipun tiyang durjana anjebol kunjaraan sarta meksa titiyang pasakitanipun kapurih sami angombyongana, nunten sami dhateng ing pacinan ing panggenan ngriku, anjarah rayahipun dhateng pasiten Karangasem dalem saking ngriku dhateng ing Cipondhok wonten ing Cipondhok sami angrayah ing arta ingkang wonten ing ngriku, sarta ambesmeni serat serati-pun kongsi.

Sareng pandamelipun reresah tiyang durjana wau kawartos ing Batawi, sanalika nunten anglampahaken prajurit dhateng Tangerang, kathahipun 30 katindhahan dening Irstelitnan Timmerman supados ambiyantonana ing pangupadosipun pulisi dhateng tiyang durjana wau.

Awit saking panedhanipun parentahan ing ngriku, para prajurit kapurih enggal-enggalan dhateng ing Curuk, Tuwan Asisten Residhen Lawik Pan Papstu tumut salampah ing prajurit inggih badhe nyepeng dhateng Arbi ingkang kacariyos amanggen wonten sakiwatengnipun ing Curuk wau.

Boten ngantos dangu Ajing Jeksa Adikesuma ingkang lumampah rumiyin badhe nyepeng dhateng Arbi ambekta titiyang jawi sawatawis sadadamelipun punika nunten pikantuk serep bab

panggenanipun andhelik Arbi wau wonten ing panggenan ingkang rungkut, panggenan punika katedhahaken dhateng litnan Temermen, sareng makaten pun Arbi kapurih nutut ananging monggak kalampahan anglawan sakuwawinipun, nunten kasanjata dening tuwan Asisten Residhen kenging lajeng dhawah, saderengipun saged amenggak para prajurit sami angrocok dhateng Arbi, dene kancanipun satunggil ingkang purun-purun anglawan inggih kapejahan dening prajurit sakancanipun titiyang durjana sami lumajeng buyar, menggah jisimipun sami kabekta dhateng Tangerang, andadosaken bingah ing tiyang kathah.

=====

Pawartos warni-warni

Wonten tiyang estri ing tanah Belgi kapatrapan paukuman pejah, punika kadakwa sakalangkung panganiyanipun dhateng anakipun estri ingkang umur 14 tahun Rden estri wau katangsul lan tangan tuwin sukunipun lajeng kagedhong ngantos wulanan laminipun dene pawadanipun manawi rare restri punika anyolong.

=====

Ing tanah Dhitslan dereng lami wonten randhaning tiyang Yahudi pejah, ingkang kala taksih gesang padamelanipun aepri man ing salebeting sandhanganipun rangkepan kapanggih wonten artanipun 6000 ringgit, kere wau atilar anak jaler satunggil ingkang kasebutaken wonten ing seratipun wasiyat manawi boten kapikantukaken warisan prakawisipun anak wau boten anguluri tedha nalika mesakatipun.

=====

Ing tanah Nederlan wonten lalampahan ingkang snget elokipun Kades ingkang kacariyos ing ngandhap punika:
Wonten Mester Sekolah pikantuk warisan arta kathahipun 15000 rupiah, punika andadosaken bingahipun Mester tuwin semahipun ananging boten ngantos lami Mester wau pejah, menggah wawelingipun dhateng ingkang estri, manawi pejah sampun ngantos kauculan panganggenipun ing nalika pejah punika, lajeng kalebetna ing Tebela sapanganggenipun, semahipun anglaksanani ingkang ddos pikajenganipun ing jaler, ingkang lajeng kapendhem sareng amranata titilaranipun mester wau, arta, 15000 rupiah boten kapanggih, andadosaken kaget ing ngakathah, ananing lejeng wonten rembag kapurih anyuwun pitulunging paentah, sreng makaten parentah dhadhawah, andhudhug jisiming mester, sasampunipun arta nunten kapanggih,

ingkang sapalih kapanggih wonten ing panggenan manahipun
ingkang sapalihipun wonten sngandhaping baunipun tengen:
menggah nalar makaten punika tiyang boten saged anggayuh.

=====

Pawartos saking Amerikah anyariyosaken kados ing ngandhap
punika:

Wonten sudagar satunggil ing Cisago tanah Amerikah kesahan
anumpak kareta asewau saking lampahing padamelan dhateng
ing Niweyoreg, nunten apitepangan kaliyan tiyang estri anem
ingkang tumut anumpak kareta asewau, inggih badhe dhateng
ing Niweyorek (Newyork) tutuwu dhateng sadherekipun jaler,
ingkang kawulang ngelmi padhukunan wonten ing Niweyoreg tuwin
ingkang sampun lami boten pinanggih, anggenipun atetepangan
sudagar kaliyan tiyang estri wau dangu dangu saya rumaket
sarta amratelakaken wontenipun tuwin lampah ing prakawisipun
ing wekasnipun amratelakaken manawi remen sngget dhateng
tiyang estri punika, awit saking antenging tiyang estri,
sudagar taksih amangu-mangu, badhe ambelakakaken manawi
tiyang estri wau badhe karabenan wasana itembunganipun kairip
saking punika, apratela manawi umuripun 35mtahun ing mangke
badhe kendel agesang kados tiyang nem sarta sedyanipun ing-
kang asanget sanget badhe palakrama, tiyang estri semu isin,
ananging boten ngntos dangu lajeng amesem andadosaken mumurun
dhateng sudagar, sareng dumugi ing Niweyoreg (Newyork) suda-
gar, sareng dumugi ing Niweyoreg sudagar sakalangkung
rekaos anggenipun saged pikantuk lilah, kengingipun atutuwu
dhateng tiyang estri wau wonten ing griyaning sadherekipun
sampun kalilan atutuwu, enggal sudagar dhateng griyaning
sadherekipun tiyang estri, nuntun kapanggih kaliyan sadhereki-
wau, ingkang katingal utami tuwin sumeh kados sadherekipun
estri, sudagar sangsaya lami sangsaya kerep anggenipun atu-
tuwu dhateng tiyang estri, wasna tiyang estri purun karabe-
nan, ing tanah Amerika tiyang palakrama boten kakathahen
prakawis, tiyang jaler estri sami sowan ing sangajenganipun
priyantun ingkang pancen wajib aningkahaken utawi sowan
dhateng pandhita, ambayar wragading paningkahipun amung
sakedhik lajeng kaningkahaken, inggih makate lampahing pan-
ingkahipun sudagar kaliyan tiyang estri wau, amung sadhereki-
pun jaler kemawon ingkang wonten kala paningkahipun wau,
sareng sampun angsal sawatawis dintn sudagar akaliyan semah
tuwin ipenipun sami kesahan dhateng Albani, wonten ing ngriku
amondhok ing losemen ageng, kala samanten sudagar amranata
prakawisipun wonten ing kutha Albani, atampi arta kathahipun

4000 ringgit sawangsulipun dhateng ing pondhokan arta kated-
hahaken dhateng semahipun nunten kalebetaken ing kepekipun
wacucual sasampunipun lajeng kesah malih, antawis sajam
dangunipun wangsul, ananging kamaripun kapanggih suerng,
sudagar aningali serat sumeleh ing meja, sareng serat punika
kawaos ungelipun makaten: Sobatku, kowe iku edan, wong kang
dak akokake sadulurku, iku bedhangku, aku saiki lunga karo
bedhangku mau, dene dhuwit 4000 ringgit dak gawa, sabab aku
arep anganggo dhuwit, kang ngiku ing tembe kowe prayitnaha,
ing sanalika sudagar anglapuraken prakawis punika dhateng
pulisi, ananging tiyang ingkang kesah dereng saged kacepeng,
awit saking susah ing manah sudagar anedha apyun supados
pejaha, sapunikanipun sudagar wau sakit sanget.

=====

Punika pepethikan saing cariyosipun Kanjeng Maharaja Predher-
ik ing Pruti.

Panuju terang wanci sonten Kanjeng maharaja Predherik ing
Pruti ameng-ameng dhateng ngara-ara ingkang boten tebih
saking kuthaning nagari Berlin, boten wonteningkang andhere-
kaken sarta pangagemanipun pasaja kaliyan awon, saemper kados
para dhadhu, kanejng Raja wau pinuju kabentel ing pangengen-
enget kasaru amireng kidung ingkang baleros swaranipun sana-
lika ical pangangengeteng-engetipun wau, menggah ingkang ngidung
tiyang kakalih ingkang lampahipun saleyoran katawis manawi
mentas dhateng saking kantin, sareng tiyang kakalih wau
dumugi celak ing panggenanipun kanjeng raja, nunten sami
salaman lajeng pisah, ingkang satunggil lumampah medal ing
margi panggenanipun jumeneng sang nata, sareng sampun celak
kanjeng raja ngandika dhateng tiyang wau: "e konca, kiraku
kowe ing dina iki katemu karo kang dadi rumereping atimu.
Inkang dipun pangandikaning amangsuli: O, iya mengkonoaku
katemu karo mitraku lawas" Kanjeng raja sumambung: mitramu
kang wis anyugata marang kowe, wangsulanipun tiyang wau:
"Disuguh karo dhuwiku dhewe, amarga wonng iku malarat kaya
aku, dene dhuwitiku ora makewuh marang dheweke, kanjeng raja
ngandika malih: "kapriye basamu iku, kowe teka gawe gumuning
atimu, apa kowe kang ambayari mau, aku caturan dhewe karo
kowe, balnjaning srdhadhu sathithik. Wangsulanipun: iya
bener, nanging wong ora ngilangkake saradhadhu kawak, kate-
mene emas wis kawengen aja amengkono, kowe arep tak caritani
apa-apa, aku anamtokake yen kowe bakal lumayu.

Kanjeng raja adreng ing manah badhe sumerep cariyuosipun
Saradhadhu, lajeng ngandika: saiki kiraku durung kawengen,

sarehne kowe iya arep mnyang ing kutha kang saka ing kene isih lakon sajamb mulane kowe isih bisa acarita kambi lumaku, wangsulanipun saradhadhu kaliyan anyeblak pundhakupun kanjeng raja: iya becik, dhapurmu wong becik mulae kowe bakal tak caritani kang dadi lalakoning prakara, sasampunipun saradhadhu awicanten makaten, lajeng angunus pedhangipun sapalih, katedhahaken dhateng kanjeng rja, ingkang saged gumunipun aningali manawi pedhang punika wilahipun kajeng, nuntun saradhadhu wicanten malih: lah kapriye apa kowe sumurup tegese pedhang iki, wangsulanipun kanjeng raja: kira ku wilahe wesi kedhekake, gumunku wani-wanane kang anggawe wicantenipun saradhadhu: Wani pisan karana....dak gadhekake marang wong adolinaman kang temen-temen atine, iku sumurup lalakone wong ddi saradhadhu, sarta wis anamtokake, manawa aku palaur disigar papat karo ora anebus pedhang ku ing sapatine sasi iki, sadurunge mati sasi iki ora ana kuwatire, amarga kancaku prajurit kabeh wis kapriksanan mulane nganti lawas bakal ora kapriksanan maneh, mara konca tutura, manawa kanjeng raja Predherik uninga yen wilahe pedhangku kayu mendhah gumune, awit kanjeng raja durung tau aningali pedhang kayu dene yen aku sajage angango pedhang kayu, amesthi lawas aku ora bisa dadi sarsan, kanjeng raja ngandika: 6,6, yen mengkonno kowe iku sarsan, koewe dadi sarsan iku ana ing kramadapi-ra.

Sarehning sarsan wau remen awicanten mila kanjeng raja lajeng sumerep dunungipun sarsan wonten ing bragada, sarta wonten ing kumpepi pundi, kanjeng raja sanget anggenipun gumujeng akaliyan sarsan wau, bab wewekanipun sarta aprajangi, manawi badhe angagem wewekanipun wau, sarng lampahipun sampun dumugi ing kithaning nagari Berlin kanjeng raja akaliyan sarsan sami saman lajeng pisah, kala pisahipun kados mitra ingkang sakalangkung sae.

CAriyos punika badhe kalajengaken sawrat ing Srerat Jurumartani ingkang kemis ngajeng punia tanggal japing 14 Juli.

Angka 16, 21 Juli 1864

Kulawisudhan sapanunggilanipun

Kanjeng Tuwan N.G.Pritsen, Mayoring prajurit Infanteri kaewonaning Bragada ing Nederland Indiya, ingkang sapunikanipun taksih wonten ing tanah Nederlan amargi saking pamit kakula wisudha dados Ridhersking Militer Willem Twede Phirdheklas jalaraning katarima prakawis pratingkahipun kala prang wonten ing nagari sisih ler tuwin kidul laminipun wiwit ing wulan September, Oktober, NOpember dumugi wulan Dhesember ing tahun 1860.

Kanjeng Tuwan C.N.H.Panlawik Pan Pabse, Asisten Residhen ing tanah kilen saubenging Batawi, kaudur saking kalenggahanipun akalayan kurmat mawi kaparingan wahgel.

Kanjeng Tuwan Mister G.Omgrodhe, Dhirektur saking tanem tuwuh, kaparingan pamit kalih tahun amargi saking sakit wah kalilan wonten ing tanah Walandi utawi ing pundi kemawon sajawinng tanah Nederlan Indiya.

Kanjeng Tuwan R.Seriyus Residhen ing Prabalingga, kaparingan pamit kalih tahun dhateng Nederlan amargi saking sakit.

ITALY

Benggoling kecu anama Sipriano.... kancanipun kecu sadaya ing wekasanipun sami katrapaken ing paukumanipun prakawis lampahing panganiayanipun amemejahi titiyang, Si Priano kaliyan sadherekipun....sami kaukum pejah, kancanipun tiyang kalihlikur kapatrapan paukuman kenging padanelan kalayan papeksan laminipun 20 tahun mengggah lampahing panganipun kados ing ngandhap punika:

Wonten pandhita titiga sami kenging kabandhang dening kecu kancanipun Sipriano, kabekta dhateng ing pareden panggenaning kecu, wonten ing ngriku katedhanan arta sumerep panebus ing luwaripun, kathahipun 12000 ringgit, sarehning para sanakipun pandhita ingkang kakalih amung saged amernekaken arta kat-hahipun sawetawis atus ringgit tuwin tatedhan sakedhik, pandhita ingkang satunggil sampun sepuh anama Gianomo lajeng kagebagan dening Giwana, kinen jengkeng, nunten kaperung kupingipun satunggil ingkang nunten pendhet ing kecu satung-

gil lajeng katedha, gipun gugujeng ing kancanipun kathah,
kuping wau boten ngnatos katedha telas sakantunipun kakintu-
naken dhateng sanakipun pandhita wau, sanak-sanak punika sami
anglempakaen arta angsal 3500 ringgit ingkang badhe kasukla-
kaken dhateng kecu minongka panebus ing luwaripun pandhita,
ananging boten kaajengan amargi kamanah sapele, sasampunipun
pandhita wau kasudukan ngantos pejah, menggah ingkang
anyariyosaken lampahipun amejahi pandhita wau kalayan saget
ing panganiayanipun punika inggih pandhita ing kang sampun
sepuh, umuripun 70 tahun wondening kapenakanipun para pandhi-
ta ingkang cacariyos wau kapejahan dening kecu waktu punika
mawi kaaniaya sanget, kapenakakan punika kaundang dening
benggoling kecu, kapurih dhateng ing pareden panggenanipun
kecu, sanadyan sampun kapenggak dhateng pamanipun piyambaki-

pun inggih lumampah ugi dhateng ing paredenan wau, sareng
dumugi ing panggenan ngriku, kapenakakan wau karangkul dening
Sipriano tuwin Giona, sasampunipun lajeng kasanjangan manawi
kapejahan, ingkang dipun sanjanging gumujeng kemawon awit
kamanah gumujengan, wasanakalampahan sukunipun kalih pisan
katangsulan lajeng kasanjata pejah, sirah kakethok sanalika,
cangkempun kaseselan pipa, nunten kadekekaken ing jandela,
kadamel titingalan ing ngakathah, sareng makaten bau tuwim
sukunipun sami kakethok-kethok sadaya, kagantung ing wit-
witan mawi kadekekaken serat ungelipun makaten: sarupaning
wong kang padha dadi telik mangkono patrapana, gagantungane
papesthening para wong kang padha balila mangkono katemune,
sakathahing kecu dereng marem ing manah bab panganiayanipun
makaten wau, gembung lajeng kacacah kapanggang sanginggiling
latu ageng, lajeng katedha ngnatos telas, pamanipun ingkang
kapejahan apratela dhateng pangadilan mawi kasumpah, prakawis
lampahipun panganiayaning kecu amejahi dhateng kapenakanipun
wau, malah piyambakipun kinen tumut anedha daging kapenakan
ananging boten purun, lajeng kasanjangan ing kecu, manawi
dagingipun ing dinten benjing-enjing inggih bdhe katedha
kados makaten wau.

=====

Pawartos warni-warni

Awit saking pawartos ingkang kantun piyambak redi Rawon ing Basuki, sapunika tiyang saged anyariyosaken bilih kala ing dinten Sabtu kaping 2 wulan Juli punika wonten jawah awu dhumawah prenah sawetaning pasiten ing Sunakerta ingkang sami kataneman sata, punapa malih dhumawah wonten sapandumaning siti ing Sukawana ingkang kataneman sata, dene ingkang sakalangkung kathah dhawahipun awu, punika wonten psiten ing Sunakerta wau, swaraning redi gumludug boten kendel malah sangsaya sanget, kala malem kaping 5 angrintenaken kaping 6 Juli wonten angin ageng saking kidul kilen, ing dinten Rebo akaliyan Kemisipun angin wau taksih, sarta sakalangkung asrepipun, para tiyang dereng nate angraosaken asrep ingkang kados makaten, punapa dene para tuwan Walandi sami amastani, manawi asrepipun wau kados ing tanah Nederlan ing wulan Februawari, kala ing dinten Jumungah kaping 8 Juli punika swaraning redi ingkang gumuludhug suda, kamirengaken amung lambat-lambat kemawon, punapa dene angin tuwin asrepipun inggih sampun kathah sudanipun mila ing mangke pangajeng-ngajengipun para tiyang ing ngriku, wangsul kados ingkang wau waunipun.

=====

Serat saking Kendhal Paya tanah Malang bawah Paresidhenan ing Pasuruwan wonten angin ageng tuwin jawah kados kasoaken kanthi baledheg anyamber-nyamber, nagntos angarjih-ajrihi, wiwutipun pukul satunggil siyang ngantos dumugi pukul pitu sonten , sareng wanci pukul nem enjing tiyangn medal sking griya mambet walirang sakalangkung sanget malah adamel boten sakeca dhateng raosing badan, ambetipun walirang wau ngantos pukul wolu enjing ing dinten punika, kala ing dinten Saptu ingkang sampun kapengker wonten jawah awu ingkang kandhel

dhawahipun, punika redi Sumeru ingkang murub saben dinten, titiyang sepuh tanah ing ngriku boten wonten ingkang kaengetan manawi wonten lalampahan angukus ingkang sanget makaten kados ing ngandhap punika.

=====

Serat saking Mentok anyariyosaken manawi ing Pallembang

kaambah ing sasakit Kolera, ananging ing Pulobangnah begja ngantos ing dinten punika boten kaambah ing sasakit wau, ewadenten sampun kajagenan ing jajampi ingkang kaparing-aringaken dhateng titiyang ngriku, supados sageda dados pitulung ing sanalika manawi kenging sasakit kolera wau.

=====

Ing tanah bawah Malang Paresidhenan Pasuruwan wonten lembu grobagan ucul ing wanci sonten pukul gangsal menggah ingkang gadhah lembu wau tiyang ing dhusun Bermulan anama Caridin, lembu wau panunggilanipun kathah, kadamel anggrobag ngusungi kajeng pagering sabin, sarehning panggenanipun ucul lembu punika celak kaliyan panggenan ingkang wonten galagahanipun wiyar, sarta lembu lumebet dhatenggalagah amlajeng ical, dados tiyang ingkang darbe boten saged anyepeng ing sanalika, sasampunipun angupadosi dangu, sarta kaubres ing wanci pukul sanga sonten lembu kapanggih wonten ing galagahan boten tebih saking panggenanipun ucul wau, sampun kagagahan ing sima kakalih ingkang saweg badhe amongsa lembu wau. Ing waktu punika boten wonten tiyang kathah ing panggenan ngriku, mila boten saged anyembadani sima kakalih wau, boten dangu kadhatengan titiyang ingkang sami tandang tulung, kahahipun salangkung, punika sami angoyak dhateng sima, sarta angrebat lembu saking sima ananging sukuning lembu ngajeng kalih pisan sampun telas katedha ing sima, sarta singatipun satunggil sampun kabethot ing sima, anunten lembu karembat dhateng griyanipun ingkang gadhah, sanadyan taksih gesang, dumugi ing griya lembu lajeng pejah, sarehning ing waktu punika sampun peteng, mila titiyang boten saged angoyak sima kakalih, sareng enjingipun sima kaoyak ing titiyang kathah, ananging boten kapanggih, labetipun kemawon sampun boten wonten.

=====

Kala ing tanggal kaping 9 wulan Juli punika Kanjeng Raden Adipati Ariya Danuningrat bupati sepuh ing Malang seda, andadosaken susah ing ganggalhipun ingkang putra, sapunika-nipun ingkang sampun anggentosi, sarta andadosaken susah ing para putra sansipun tuwin santanaipun sadaya.

=====

Loterei Arta

Andadosaken kauntungan komidhi ing Surakarta.

Tuwan C.Y.PanOgendhorep asuka uninga dhateng para tiyang ingkang badhe sam,i tumut main loterei arta, manawi taksih

saged pikantuk lot wonten ing griyanipun Tuwan Ogendhorep wau.

Terang saking para tuwan ingkng angereh komidhi Surakarta Katandhan Sakretarisipun Komidhi wau.

Tuwan C.L.Phanogendhorep.

=====

Ingang sami mendhet serat Jurumartani, kaaturan angintunaken arta kathahipun 9 rupiyah sumerep pangaos serat jurumartani wau ing dalem 9 wulan utawi 6 rupiyah ing dalem 6 wulan dhateng tuwan C.H.Jasprerss ing Surakarta, sarehning sapunika gampil piantuk Wesel kabayar ing kantor pos mila inggih gampil ngintunipun arta wau, sami kakintunaken wrat ing serat kabayar dening ingkang ngintunaken.

Katandhan Tuwan Dhegrotkolep en ko.

=====

Pakalempakanipun main musik wonten komidhi ing Samawis.

Undhang-Undhang

Kanjeng Gupremen sampun anglilani dhateng pakalempakanipun main musik wonten komidhi ing Samawis adamel loterei yatra kathahipun 150000 rupiyah.

Kathahing lot 3000 iji, satunggil-tunggilipun regi 50 rupiyah.

Lot wau badhe kadamel saprapatan sartas tiyang kenging tumbas lot wetah, utawi sapalih tuwin saprapat lot.

Ing ngandhap punika pratelanipun launtungan ingkang medal saking loterei wau.

kauntungan ingkang kapisan 50.000 rupiyah

kauntungan ingkang kaping kalih..... 25.000 rupiyah

kauntungan 1000 rupiyah 10 iji gunggung 10.000 rupiyah

Kauntungan 500 rupiyah 20 iji, gunggung..... 10.000 rupiyah

Kauntungan 300 rupiyah 40 iji gunggung.....12.000 rupiyah

kauntungan 200 rupiyah 40 iji gunggung..... 8.000 rupiyah

yah

Wah malih nomering lot ingkang medal rumiyin
sara ingkang medal wekasan satunggil-tunggilipun
angsal ganjaran 1500 rupiyah, gunggung..... 3.000 rupi-
yah

sadaya gunggung..... 150.000 rupi-
yah

Sinten ingkang badhe tumbas lot sami akintuna serat dhateng
para tuwan ingkang kasebut ing ngandhap punika, serat wau
kedah kabayar dening ingkang angintunaken, panumbasipun lot
mawi kabayar kenceng.

Ing Samawis dhateng tuwan Dhegroot Kolep en ko tuwin tuwan
Y.G.Sedhering

Ing Batawi dhateng Tuwan G. Kolep en ko

Ing Surabaya dhateng Tuwan Timekolep en ko

Ing Salatiga dhateng Tuwan W.Igendherat

Ing Surakarta dhateng Tuwan F.H.Jaspres

Ing Ngayogyakarta dhateng Tuwan C.F.Philip.

Samongsa loterei wu sampun kamainanken ingkang gadhah lot
wetah utawi papaliyan tuwin saprapatan ingkang kaleresan
angsal kauntungan utawi ganjaran kening anampeni arta
pamenangipun saking Tuwan Y.G.Sedhering ing Samawis kawange-
nan lami-laminipun ing dalem wolungdinten ananging tiyang wau
amawi anedhahena sarta amangsulna lotipun punapa malih arta
pamenangipun mawi kacengklong ing dalem satusipun 25 ruipi-
yah minangka dados kauntunganipun sakalempakan main musik ing
komidhi Samawis, menggah dinten pamainipun loterei badhe
kalimrahaken ing tembe, pamainipun badhe kalampahan wonten
ing Samawis katingalaken ing ngakathah mawi kjenengan dening
Notaris.

Bilih sampun dumugi ing wawangen mangsanipun amainaken
Loterei, mongka cacahing lot 3000 iji dereng pajeng sadaya,
pamainipun loterei punika inggih badhe kalampahan ugi, anang-
ing kathah ing arta kauntungan tuwin ganjaran badhe kasuda,
katimbangkaliyan kathahing lot ingkang boten pajeng wau.

Ingang sami ngereh pakalempakan main musik ing komidhi
Samawis.

Katandhan tuwan H.H.Borel

Katandhan Tuwan Y.P.Ossenbrigen

Katandhan Tuwan Y.G. Sedhering Tesurir

Katandhan Termir Sekretaris.

=====

Angka 18, 4 Agustus 1864

Inggang sami amendhet serat Jurumartani manawi sami apitaken apunapa amawi abayar rumiyin sangaosing serat jurumartani wau, punika kaaturan serep manawi lampahipun ingkang sami amendhet serat pawartos basa walandi sapanunggilanipun sadya, punika sami ambayar rumiyin sangaosing serat serat pawartos wau, makaten ugi lampahing bayaranipun pangaosing serat jurumartani, inggih kedah kabayar rumiyin, mongka sapunika panampanipun serat jurumartani wau sampun wonten kawan wulan.

Menggah pangaosipun serat Jurumartanikados ingkang sampun kapratelakaken ing dalem satahun 12 rupiyah saerehning wiwitipun amedalaken serat jurumartani kala ing wulan April ingkang sampun kapengker, dados amung kaeetang sangang wulan pangaosipun 9 rupiyah, manawi 6 wulan 6 rupiyah.

Wasana ingkang sami mendhet serat jurumartani saha ingkang boten wonten ing salebeting nagari Surakarta, inggih ugi kaaturan serep, bilih pangintunipun arta sapunika gampil sanget sarta wau kabayarna dhateng kantor pos, manawi sampun lajeng kasukanan serat dening pos komis, serat punika kawat-tanan serat wesel dene serat wau kakintuna dhateng tuwan Jaspress ing Surakarta, ingkang dados kuwasanipun Tuwan Degrootkolep en ko supados arta punika kenginga katampenan dening tuwan Jaspres wau wonten ing kantor Surakarta. Tuwan Dhegrotkolep en ko.

=====

Pawartos warni-warni

Kala tanggal kaping 2 wulan Juli punika redi Rangun ing tanah Bondawasa bawah Paresidhenan Basuki murub, wanci enjing pukul sanga ing ngawang-awng wiwit peteng, sareng pukul sawelas sangsaya peteng, awit saking petengipuning distrik Jembner salebeting griya tiyang ngantos boten sagedambedakaken dandosi griya, punapa dene ing waktu punika sawawining griya amambet walirang ngantos sanget, sarta kamirenganipun ing salebeting siti kados galudhug tebih, kala kaping 12 Juli redi wau taksih katingal poeteng dening kukus, dene kawah ing redi asring asring medalaken latu pating calorot, sarta jawah awu ingkang kathah dhawahipun punika wonten ing dhistrik Jember tuwin ing Sunakerta, ing payoning griya-griya tuwin ing wit-witan sapanunggilanipun ngantos sdariji kandeliling awu, ananging boten adamel karisakaning tanem-tuwuh, wasana kala kaping 6 wulan Juli punika ing dhistrik Jember wau salebeting siti, kamirengan gumaludhuk boten kendel-kendel, sarta asra-asring karaos oreging siti.

=====

Pawartosipun manawi Mas Ngabei mangundiwiry, patih ing tanah
bawah Samawis awit saking sampun.....ing padamelanipun ing
dalem tigangdasatun akalayan temen-temen kakula wisudha
minongka ganjaranipun dados Bupati wonten ing Grobogan.

=====

Ing Surabayawonten Maatrus jawi satunggil saking kapal sep

Brama, kagebagan tuwin kabandheman sela dening matrus sanesi-
pun titiga ngantos kataton sangt, matrus wau badhe lumajeng
boten saged pikantuk margi sanesipun kejawi anggebyur ing
lepen mila kalampahan ambyur ing epen ananging boten saged
dumugi ing pinggir lajeng silem kaantawis saking sampun
kathah anggenipun amedalaken rah, menggah jisimipun dereng
kapanggih, dene ingkang anggebag i wau sami lumajeng, anang-
ing kacepeng dening pulisi, lajeng kalebetaken ing kunjara.

=====

Wonten tiyang jawi satunggil saking dhusun Gondarasa dhistrik
Majasari Paresidhenan Surabaya panuju saweg angrembang rosan
kasronggot ing andhapan kenging kempungipun lajeng pejah ing
sanalika. wondening panggenan ing ngriku wonten tiyang kaka-
lih ingkang sami sumerep ananging boten saged atutulung.

=====

Pratandhaning pangadilanipun Gusti Allah

Kanjeng Raja Dhiyonisiyus ing Portegal akrama angsal Elisabet
putranipun kanjeng raja Petrus ing Aragon, kanjeng ratu
elisabet wau sakalangkung ayu warninipun, ananging warni ayu
punika kalindhih ing kautaman tuwin kawekelan.
Sanadyan kanjeng raja kathah kuciwanipun sarta boten maksud
dhateng agaminipun inggih tansah agunggung ing kautaman tuwin
kawekelaning garwanipun, mila ingkang garwa boten kaarubiru
anggenipun anglampahi ibadah, ewa denten kanjeng ratu wau
kaawonaken ing tiyang, malah ngantos andadosaken icaling
katresnanipun kanjeng raja, menggah piawon wau kados ingkang
kacariyos ing ngandhap punika:

Kanjeng ratu kagungan abdi jaler satunggal ingkang dipun sihi
, sarta asring kautus apaparing dhateng titiyang miskin
ingkang sampun kapratelakaken rumiyin satunggil-tunggilipun,
mila asring kautus abdi wau, amargi sampun wonten teteladani-
pun bilih abdi punika sakalangkung welas dhateng titiyang
miskin, ing wekasanipun abdidale wau kapitadosan tuwin kaaje-
nan dening kanjeng ratu. Wonten abdinipun kanjeng raja sa-
tunggil ingkang taksih enem ananging awon kalakuanipun,

punika merekaken sihipun kanjeng ratu ingkang dhumateng abdinipun wau, mila abdi punika kakaawonaken dhateng Kanjeng raja, ingkang apitados dhateng piawon wau, kalampahan andadosaken dudukanipun kanjeng raja dhateng abdidalem kakasihipun kanjeng ratu wau, mila karsanipun abdi punika kadhawahan amejahi.

Panuju satunggil dinten kanjeng raja ambubujeng dhateng wana, anglangkungi tobong ageng kadamel ambesmi sela gamping, nunten dhadhawah animbali dhateng ingkang nguwasani pambesmining sela gamping wau, sapunika sowan ing ngarsanipun sang nata, kadhawahan nyemplungaken abdi ingkang badhe kautusbenjing enjing dhateng ing panggenan ngriku, mawi samudana amundhut wangsulan bab parentahipun kanjeng raja ingkang sampun dhumawah, sareng enjingipun kanjeng raja angutus abdi kakasihipun kanjeng ratu dhateng ing panggenan ambesmi sela gamping wau, kautus pitaken dhateng ingknag nguwasani ing panggenan ngriku, punapa dhawahipun kanjeng

raja sampun linampahan, sanalika abdimngkat, sarehning wonten ing margi anglangkungi gareja, abdi wau kados ngadat lajeng lumebet ing gareja, badhe amirengaken pamaosipun Pendhita, bab lampah-lampahing agami, nunten amuji ing Gusti Allah wonten salebeting gareja, ngantos dangu anggenipun wonten ing ngriku, ing nalika samanten abdinipun kanjeng raja ingkang awon manahipun sampun amireng ingkang dados pangandikanipun kanjeng raja, lajeng ical kasabaranipun kedah badhe sumerep ing kadadosaning parentahipun kanjeng raja, amargi ing batos sakalangkung bingah anggenipun badhe kecalan konca ingkang dipun sengiti wau, mila lajeng lumampah dhateng panggenaning pambesminiun sela gamping, pikajenganipun badhe ayektosaken punapa dhawahipun kanjeng raja sampun linampahan, awit kawatos manawi ingkang nguwasani pambesmining sela gamping wau amedala kawelasanipun dhateng abdi kakasih wau punika.

Sareng ingkang nguwasani pambesmining sela gamping aningali abdinipun kanjeng raja ketebang-ketebang, rumaosing manah menawi abdi punika ingkang kadhawahakenkinen anyemplungaken ing tobong, mila nunten kacepeng lajeng kacemplungaken ing tobong, sanalika pejah kabesmi.

Boten antawis dangu abdinipun kanjeng ratu dhateng kacariyosan dening ingkang nguwasani pambesmining sela gamping bilih dhawahipun kanjeng raja sampun linampahan, abdi lajeng wangsul asowan ing ngarsanipun sang nata, ingkang sakalangkung ngunguni galih, aningali abdi ingkang sampun kacipta pejah dhatengnuntun ndangu dhateng abdi punika, punapa parentahipun sampun linampahan, wangsulaning abdi, manawi dhawah dalem awit saking paturanipun ingkang nguwasani sela gamping sampun

kalampahan saestu, kanjeng raja sakalangkung ngungun tuwin
kuwuring galih, ciptanipun bilih lalampahan makaten punika
sampun dados karsaning Gusti Allah, angukum dhateng tiyang
ing kang awon, wasana kanjeng raja ayektosi, bilih kanjeng
ratu resik ing galih, mila kanjeng raja ambalakakaken kale-
patanipun dhateng kanjeng ratu, ing kang kapundhutan pangapun-
ten, wiwit kala samanten kanjengraja sakalangkung rumesep
dhateng kanjeng ratu, sarta lajeng angesahaken para abdi
ing kang sami awon manahipun tuwin ing kang purun angicuk-icuk
ing padamelan awon dhateng kanjeng raja.

=====

Loterei arta minongka kauntunganipun komidhi ing Surakarta,
badhe kamainaken benjing tanggal kaping 31 wulan Agustus ing
ngajeng punika.
Titiyang taksih saged pikantuk lot wonten ing griyanipun
tuwan C.L.Y.PanOgendhorep.

Terang saking para tuwan ing kang angereh komidhi ing Surakar-
ta
Katandhan sekretarisipun komidhi wau
Tuwan C.L.Y.PenOgendhorep

=====

Kanjeng tuwan ing kang wicaksana Guprenur Jendral sampun
anamtokaken ngantos kalilanipun ing tembe dening kanjeng
raja, manawi para tiyang jawi ing kang gadhahi pikajengan

badhe pikantuk wuwulang, sami kalilan lumebet ing griya
pamulanganipun kanjeng gupremen sadaya, panggenanipun amulang
basa walandi, punika ing kang supados sami pikantuk kawuwulang
wau.

=====

Pakalempakanipun main musik wonten komidhi ing Samawis.
Undhang-Undhang
Kanjeng Gupremen sampun anglilani dhateng pakalempakanipun
main musik wonten komidhi ing Samawis adamel loterei yatra
kathahipun 150000 rupiyah.
Kathahing lot 3000 iji, satunggil-tunggilipun regi 50 rupi-
yah.
Lot wau badhe kadamel saprapatan sartas tiyang kenging tumbas
lot wetah, utawi sapalih tuwin saprapat lot.
Ing ngandhap punika pratelanipun launtungan ing kang medal
saking loterei wau.
kauntungan ing kang kapisan 50.000 rupi-

yah
kauntungan ingkang kaping kalih..... 25.000 rupi-
yah
kauntungan 1000 rupiah 10 iji gunggung 10.000 rupi-
yah
Kauntungan 500 rupiah 20 iji, gunggung..... 10.000 rupi-
yah
Kauntungan 300 rupiah 40 iji gunggung.....12.000 rupi-
yah
kauntungan 200 rupiah 40 iji gunggung..... 8.000 rupi-
yah
Wah malih nomering lot ingkang medal rumiyin
sara ingkang medal wekasan satunggil-tunggilipun
angsal ganjaran 1500 rupiah, gunggung..... 3.000 rupi-
yah

sadaya gunggung..... 150.000 rupi-
yah

Sinten ingkang badhe tumbas lot sami akintuna serat dhateng
para tuwan ingkang kasebut ing ngandhap punika, serat wau
kedah kabayar dening ingkang angintunaken, panumbasipun lot
mawi kabayar kenceng.
Ing Samawis dhateng tuwan Dhegroot Kolep en ko tuwin tuwan
Y.G.Sedhering
Ing Batawi dhateng Tuwan G. Kolep en ko
Ing Surabaya dhateng Tuwan Timekolep en ko
Ing Salatiga dhateng Tuwan W.Igendherat
Ing Surakarta dhateng Tuwan F.H.Jaspres
Ing Ngayogyakarta dhateng Tuwan C.F.Philip.

Samongsa loterei wu sampun kamainanken ingkang gadhah lot
wetah utawi papaliyan tuwin saprapatan ingkang kaleresan
angsal kauntungan utawi ganjaran kenging anampeni arta
pamenangipun saking Tuwan Y.G.Sedhering ing Samawis kawange-
nan lami-laminipun ing dalem wolungdinten ananging tiyang wau
amawi anedhahena sarta amangsulna lotipun punapa malih arta

pamenangipun mawi kacengklong ing dalem satusipun 25 rupi-
yah minangka dados kauntunganipun sakalempakan main musik ing
komidhi Samawis, menggah dinten pamainipun loterei badhe
kalimrahaken ing tembe, pamainipun badhe kalampahan wonten
ing Samawis katingalaken ing ngakathah mawi kjenengan dening
Notaris.
Bilih sampun dumugi ing wawangen mangsanipun amainaken
Loterei, mongka cacahing lot 3000 iji dereng pajeng sadaya,

pamainipun loterei punika inggih badhe kalampahan ugi, anang-
ing kathah ing arta kauntungan tuwin ganjaran badhe kasuda,
katimbangkaliyan kathahing lot ingkang boten pajeng wau.

Inkang sami ngereh pakalempakan main musik ing komidhi
Samawis.

Katandhan tuwan H.H.Borel

Katandhan Tuwan Y.P.Ossenbruggen

Katandhan Tuwan Y.G. Sedhering Tesurir

Katandhan Termir Sekretaris.

=====

Angka 19, 11 Agustus 1864

EDISI INI DALAM KONDISI RUSAK BERAT ANCUR SEKALI

Ingkang sami amendhet serat Jurumartani manawi sami apitaken apunapa amawi abayar rumiyin sangaosing serat jurumartani wau, punika kaaturan serep manawi lampahipun ingkang sami amendhet serat pawartos basa walandi sapanunggilanipun sadya, punika sami ambayar rumiyin sangaosing serat serat pawartos wau, makaten ugi lampahing bayaranipun pangaosing serat jurumartani, inggih kedah kabayar rumiyin, mongka sapunika panampanipun serat jurumartani wau sampun wonten kawan wulan.

Menggah pangaosipun serat Jurumartanikados ingkang sampun kapratelakaken ing dalem satahun 12 rupiyah saerehning wiwitipun amedalaken serat jurumartani kala ing wulan April ingkang sampun kapengker, dados amung kaeetang sangang wulan pangaosipun 9 rupiyah, manawi 6 wulan 6 rupiyah.

Wasana ingkang sami mendhet serat jurumartani saha ingkang boten wonten ing salebeting nagari Surakarta, inggih ugi kaaturan serep, bilih pangintunipun arta sapunika gampil sanget sarta wau kabayarna dhateng kantor pos, manawi sampun lajeng kasukanan serat dening pos komis, serat punika kawatanan serat wesel dene serat wau kakintuna dhateng tuwan Jaspress ing Surakarta, ingkang dados kuwasanipun Tuwan Degrootkolep en ko supados arta punika kenginga katampenan dening tuwan Jaspres wau wonten ing kantor Surakarta. Tuwan Dhegrotkolep en ko.

=====

Kulawisudhan sapanunggilanipun.

Raden Mas Ariya Atmawijaya, Mayor Kapaleri Lesika M angkunegaran kaundur saking kalenggahanipun kalayan kurmat dening kanjeng Gusti Pangeran Adipati Ariya Mangkunagara.

Raden Mas Panji K.....(rusak)...Atmaja, Ritmester kapaleri Lesiyunka Mangkunagaran kakula wisudha dening kanjeng Gusti Pangeran adipati Ariya Mangkunagara dados mayor Kapaleri lesiyunka mangkunagaran.

Kanjeng Tuwan A.Dhek.....Asisten residhen ing Indramayu
Paresidhenan Cirebonkapingan pamit kalih tahun dhateng
Nagari Walandi, amargi..... sakit

Kanjeng Tuwan C.Wigeres kala.....dados Residhen ing Cirebon
sarta ingkang saweg wangsul saking pamit dhateng nagari
Walandi, kakula wisudha dados Residen.....Prabalingga.

Kanjeng Tuwan C.C.Throm kalawa....sekretaris ing Parisidhenan
Surabaya sarta ingkang saweg wangsul saking pamit dhateng
nagari Walandi, kakula wisudha.....asisten residhen ing tanah
kilen saubenge betawi.

=====

Pawartos warni-warni.

Ing Batawi sapunikanipun wonten teteladanipun.....bab gugon
tuhoniun titiyang jawi, kados ing ngandhap punika cariyosi-
pun.

Tuwan Jonghun kala taksih gesangipun kaanggep dening titiyang
jawi kados anglangkungi sasamining manungsa, sarta kakinten
manawi asrawungan kaliyan iblis, sreng makaten kuburanipun
Tuwan wau kadhudhuk dening tiyang jawi, sarta tabelanipun
kabikak, wekasan titiyang wau sami sumerep ig kayektosanipun
manawi Tuwan Jonghun saestu pejah, menggah jisimipun boten
kaarubiru, amargi titiyang wau ljeng sami sumerep manawi
anggenipun gugon tuhon kalintu.

=====

Ing Palabuha Prangkrik sapunikanipun adamel baita ingkang
kawastanan baita srutu, amargi saking warninipun kados srutu,
menggah dadamelan baita ingkang kados makaten punika, kayek-
tosan bilih sakalangkung rikat lampahipun sarta prayogi
kadadosanipun.

=====

Cariyos ingkang satuhu amratelakaken bilih Kanjeng Gupremen

mendhet wah anyaekaken margi alit ingkang amung kenging
kaambahi kapal wawratan saking tapel watesing Kedhu utawi ing
Rejen dhateng ing Weleri, badhe kawiyaraken kenginga kawed-
dalan ing Grobag, mila manawi katimbang saking kathahing
pambektaning kopi medal ing margi punika, kathahipun 50000,
dhacin sarta sareng kirang langkung saking 1200 koyan tuwin
uwos sakalangkung kathah, punika para titiyang kedah sami
angalembana kalayan binghaing manah dhateng pranataning
Kanjeng Gupremen bab anyaekaken margi punika wau.

=====

Eloking wawalesipun tiyang estri.

Kanjeng Raja Alekxis ing Ruslan boten sanes ingkang kagalih
amung karaharjaning abdinipun mila abdi sadaya sakalangkung
remen dhateng sang nata, panuju satunggil dinten kanjeng raja
gerah sanget para dhukun ingkang sami kondhang ingkang saged
dipun anjampeni, boten saged anyengangaken gerahipun sang
nata, malah gerahipun sangsaya sanget, kala smanten ing
nagari Ruslan sampun kuwatos manawi kanjeng raja boten saged
senggang malih, anunten wonten undahng-undhang dhateng para
abdi dalem ing Ruslan sabawahipun sinten kemawon ingkang
gadha seserepan dhateng jampi, katimbalan lumebet dhateng
kitha ageng ing Moskwo, kapurih kacoba anjampeni sang nata,
dene sinten ingkang saged anyengangaken gerahipun Kanjeng
raja, badhekaganjar ingkang sakalangkung kathah, boten ngan-
tos lami ing Moskwo kebak dhukun ingkang sami dhateng skaing
pundi-pundi, pangajeng-ajengipun para dhukun wau, sageda
anyengangaken gerahipun kanjeng raja, sarta pikantuka ganjar-
anipun ananging gerahipun sang nata malah sangsaya sanget
andadosaken kuwatos tuwin susahing para abdi sadaya.

Wonten tiyang estri satunggil punika kasakitaken manahipun
dhateng ingkang jaler, mila tiyang estri gadha kaengetan
badhe amales dhateng ingkang jaler, lampahipun wawales elok
kados ing ngandhap punika cariyosipun.

Tiyang estri sowan dhateng ngarsanipun pangagenging nagari
Ruslan aturipun dhateng pangageng wau bilih ingkang jaler

sumerep wawadosing jampi ingkang saged anyenggangaken gerahipun sang nata, boten mawi wonten sumelangipun, jampi wau manawi kaangge anjampeni kanjeng raja, mesthi boten cidra lajeng senggang, ananging ingkang jaler sanget kedah boten purun anjampeni gerahipun sang nata malah ingkang estri sampun kathah panggubel tuwin panguman-umanipun dhateng ingkang jaler supados anjampenana dhateng kanjeng raja, ananging tansah kekah kemawon boten purun anjampeni mila tiyang estri kalampahan sowan wonten ngarsanipun pangagenging nagari Ruslan amargi saking kuwatosingmanah, bilih kanjeng raja kalajeng seda, punapa dene amargi saking sakiting manah, bab boten purun anjampeni wau. Pangagenging nagari sanalika dadawah animbali dhateng bojonipun tiyang estri, sareng punika sowan lajeng kaum.....sakalangkung sanget dening pangagenging nagari prakawis anggenipun boten praduli dhateng panjenengan sang nata, ingkang sakalangkung utaminipun tuwin kapundha-pundhi ing para abdi sadaya, nunten kaan-cama.....kaukum manawi taksih kekah anggenipun boten purun anjampeni sang nata, pangandika pangagenging nagari wau bilih saged anyenggangaken kanjeng raja punika bahde andadosaken jalaran saged pikantuk pangapunte, tiyang wau sakalangkung gumun amireng pangandikanipun pangagenging ingkang kados makaten wangsulanipun manawi kalintu anggenipun amestani dhukun dhateng jampi sayektosipun dede dghukun sarta boten gadhah seserepan sakedhika dhatengmalih boten sumerep jampinipun ingkang saged anyenggangaken gerahipun kanjeng raja, manawi jampi wau, amesthi sampun rumiyin rumiyin sowan wonten ing ngarsanipun pangagenginganjampeni gerahipun sang nata.

Sanadyan aturipun tiyang wau leres tuwin temen-temen pangagenging nagari boten apitados malah kagalih amargi saking anggenipun boten purun kemawon anjampeni dhateng sang nata, nunten kabawahan malih dening pangagenging nagari, kinen anjampeni kanjeng raja, sarta kaancam manawi taksih kekah ing pamoponipun badhe tampi pidudukanipun pangagenging nagari wau, anananging tiyang punika tansah taksih kekah ing pamoponipun wekasanipun pangagenging nagari anglampahaken para priyantun ingkang sami nyepeng pangadilan, kapurih angrembag bab paukumanipun tiyang ingkang sumerep wadosing jampi ingkang saged anyenggangaken gerahipun kanjeng raja, mongka boten purun anjampekaken para priyantun ingkang nyepeng pangadilan wonten sawatawis ingkang sami angrujuki dhateng paukuman pejah, wonten sawatawis malih ingkang rujuk dhateng ukuman gebag, tiyang wau kagebagana saben dinten

ngantos amedharaken ingkang dados wadosing jampinipun sang nata, ing wekasan paukuman gebag punika ingkang kalampahaken, tiyang wau lajeng kasapu sareng sampun kabekta dhateng ing kunjaran enjingipun inggih ksapu malih,.

Sareng sampun kasapu kalih dinten ingkang kapisakitan apiataken punapa ingkang dados pratandha piyambakipun ingkang anggep dhukun, nuntun kaserepaken bilih saking paturaning bojonipun piyambak ingkang boten wonten sumelangipun, sanalika ingkang jaler sanget nepsu, sarta angancam-ancam dhateng bojonipun badhe kawales bab anggenipun sampun anglampahi kasakitan awit saking padamelanipun ananging titiyang sami amanah, manawi anggenipun nepsu wau awit saking kaduwungipun badhe amedharaken wawadosing jampi wau, mila lajeng kasapu langkung dangunipuntuwin sanget, sareng badhe kasapu ing tigang dintenipun sarta ing waktu punika kasanjangan manawi badhe boten sampunana anggenipun anyapu, ngantos amratelakaken ingkang dados swadosing jajampi, kala samanten tiyang ingkang kasakitan lajeng anyagahi, badhe anjampeni dhateng sang nata, ananging anedha inah kaawanwelasi dinten, supados sageda amernek ingkang dados jampinipun, panyuwunipun inah wau kalilan dening pangagenging nagari sareng sampun tiyang wau lajeng anglempakaken sawarnining thuthukulan ingkang wonten sapinggiring lepen thuthukulan wau badhe kagodhog supados kadamel siram dhateng sang nata.....sanipun sang nata lajeng senggang, anddosaken gumuning manahipun tiyang kang paringdene jampinipun saged anyenggangaken gerahipun sang nata, wasana tiyang wau angsal ganjaran mawi kadhawahhan pilih piyambakipun purun-purun anganiaya dhateng ingkang estri lan kasapu malih kados ingkang sampun kalampahan, amargi para abdi sadayabilih sanggangipun sang nata punika jalaran saking bojonipun.

[.....]: rusak sekali

Angka 20, 18 Agustus 1864

Pawartos warni-warni

Surabaya kaping 3 Agustus 1864. Wonten tiyang jawi satunggil agigriya ing kampung Ampel dhistrik Kota, punika sasampunipun sembah hyang lajeng tilem wonten ing ngamben, semahipun sareng sumerep manawi ingkang jaler tilem wonten ing ngamben nunten kagugah, ananging ingkang jaler wau boten saged ebah, tuwin boten enget amung mriatipun kemawon taksih meleksarta asring-asring kaeremaken, ingkang estri boten sakeca manahipun sanalika lajeng angundang dhukun, ananging jampining dhukun boten saged kalebet amargi cangkemipun sampun kancing, kathah kemawon tarekahipun ambikak cangkem wau, ananing tansah kancing kemawon, ngantos pitung dinten tiyang punika boten anedha tuwin boten ngombe, wasana dipun kutugi dening dhukun, ananging boten saged saras, sareng sampun angsal kalih dinten lajeng pejah.

=====

Wonten pawartosipun manawi raja ing Siyam saking anggenipun papara medal ing tanah jawi, punika krs badhe tindak dhateng Samawis, pinten laminipun anggenipun badhe kendel wonten ing Samawis punika dereng tamtu.

=====

Ambon kaping 11 Juli 1864 kala wulan ingkang sampun kalampahan ing Ambon ambidhalaken prajurit dhateng pulau Seram tuwin anggebag kampung ing tiyang alapuru ing Maraunu. Titiyang alapuru wau sami mopo, angaturi pamundhutipun Kanjeng Gupremen tetempah, bab anggenipun sami angethoki sirah ing titiyang, ing dalem kawanwelas dinten para prajurit sampun wangsul, dene kadadosanipun bilih rajanipun akanthi rencang sadasa ing sapunika sami lumajeng mangidul wasana lajeng kacepeng dening kanjeng tuwan Asisten Residhen Niwenassen ing Saparuwah.

=====

Pawartos saking Dhitslan wonten titiyang sadherek tiga wedalan ing Dhitslan sami dadosgrap sadaya, punika tiga pisan angabdi dados militer, ingkang sepuh piyambak awicanten dhateng Onderopsir satunggil bilih piyambakipun salaminig gesang boten purun kekerengan kalayan Kestul. Amargi kaawisan ing agaminipun, pawicantenan punika kamirengan ing kumendhanipun ingkang lajeng dhadhawah animbali dhateng sadherek

sepuh piyambak wau, ingkang kala samanten sampun dados litnan sareng sowan wonten ing ngarsaning kumendhan lajeng kaangu, punapa yektos ingkang dados wicantenipun manawi boten purun akekekrengan kalayan kestul awit saking lampahing agaminipun, Litnan angakeni, sasampunipun sadherek kakalih sami katimbalan dening Kumendhan inggih kadangu, punapa boten purun ugi kekerengan kaliyan kestul amargi saking lampahing agaminipun, wangsulanipun sadherek kakalih wau inggih sami kados ingkang raka, sareng makaten kumendhan dhadhawah anglebetaken ing serat ingkang dados paturanipun, sadherek titiga inggih sami angleksanani, sareng sampun kumendhan lajeng anglapuraken

dhateng pangagengipun, kadadosanipun sadherek titiga sami kaundur saking kalenggahanipun.

=====

Sumur Umbul ingkang saweg sapisan wonten ing Surakarta.

Awit panjenenganipun ingkang Sinuhun Kanjeng Susuhunan Pakubuwana ingkang kaping IX, ing salebeting kadhaton wonten sumur umbul, menggah ingkang kagungan panggalih rumiyin badhe yasa sumur umbul punika swargi ingkang Sinuhun Kanjeng Susuhunan Pakubuwana ingkang kaping VII.

Awit saking pitedahipun Kanjeng Tuwan Jendral Biken ingkang waunipun dados wakil Residhen ing Surakarta, pangebring sumur umbul wau kajibahaken dhateng tuwan Tessen Arsitek Irsteklas ingkang sampun pensiun, Tuwan Tessen punika kala waunipun dados bau mister wonten ing Ambarawa laminipun langkung saking tiga likur tahun.

Amargi saking kikirangan sawatawis pangeburing sumur umbul wau saweg kawiwitan kala kaping 20 Juni ing tahun 1863. Kala kaping 30 April ing tahun punika pangeburiipun wau kakendelaken amargi ngentosi dhatenging srumbung ingkang alit-alit, ing waktu punika lebet ing sumur wolung dasa gangsal Lo Nederlan utawi meh 270 kaki rilan, sarta amedalaken toya ingkang sakalukung sae kadamel angunjuk kathahipun ing dalem sadinten sadalu sakethi Eka Netherlan.

Ing sapunikanipun Ingkang Sinuhun Kanjeng Susuhunan karsaha yasani sumbur umbul malih wonten panggenan celak ing Masjid Ageng, pangintenipun para titiyang, manawi boten wonten sumelanging manah, bilih karsa dalem ayasa sumur umbul wau teteladhanipun prayogi badhe katurut dening ingkang sinuhun kanjeng Sultan ing Ngayogyakarta, tuwin Kanjeng Gusti Pangeran Adipati Ariya Mangkunagara ing Surakarta, saha Kanjeng Gusti Pangeran Adipati Ariya Pakualam ing Ngayogyakarta, andadosaken kurmatipun ingkang Sinuhun Kanjeng Susuhunan tuwin ingkang Sinuhun Kanjeng Sultan Punapa dene kurmatipun Kanjeng Gusti Pangeran Adipati Ariya Mangkunagara Tuwin Kanjeng Gusti Pangeran Adipati Ariya Pakualam sarta andadosaken kauntunganipun para titiyang alit.

Sanajan sitining kang ngandhap ing Surakarta saweg kaserepan sakedhik boten wonten kuwatosipun manawi tiyang purun ngebur damel sumur umbul enggal wonten ing panggenan celak sumur umbul ingkang sampun dados wau, kaebur lebetipun 270, kaki rinlan sarta saged amedalaken toya ing dalem sadinten sadalu sakethi Ekan Nederlan, awit panggenan ingkang badhe kadamel sumur enggal wau langkung andhap kaliyan panggenanipun sumur umbul ingkang sampun dados kaotipun kirang langkung saking 2 1/2 Elo utawi 8 kaki wondening kathahing toya ingkang medal ing dalem sadinten sadalu saben kirang mawi-mawi anggenipun anglangkungi inggiling wedalipun toyakalayan srumbung. Manawi badhe damel sumur embul enggal, punika kapratelakaen rumiyin bilih wrageatipun sumur umbul ingkang wonten salebet-

ing kadhaton kados ing ngandhap punika.

Lamining padamelanipun 2014 jam utawi 290 dinten ing dalem sadintenipun anyambut damel 6 ngantos 7 jam dene ingknag sami anyambut damel sadaya ing ngandap punika: Pandhe 528, tiyang satunggilipun kabayar 70 dhuwit gunggung 439 rupiyah tembagi langkung 60 dhuwit.

Mandhor 314, tiyang satunggilipun kabayar 50 dhuwit gunggung 157 rupiyah tembagi.

Kenek 1282, tiyang satunggilipun kabayar 40 dhuwit gunggung 872, rupiyah tembagi langkung 80 dhuwit.

Glidhik 100, tiyang, tiyang satunggilipun kabayar 25 dhuwit gunggung 25 rupiyah tembagi, dados gunggung sadaya bayarani-pun 1414 rupiyah tembagi langkung 40 dhuwit utawi, 1245 rupiyah pethik langkung 40 dhuwit.

Padamelanipun rumiyin gudhang pandheyan tuwin sanesipun 2707 rupiyah langkung 79 dhuwit.

Atumbas tosan wonten ing Surakarta, 3486 rupiyah langkung 32, dhuwit.

Saking nagari Walandi pirantos bor tuwin srumbung tigang warni kalih setel agengipun wonten ingknag kirang langkung saking 8, 7, tuwin 6 dim rinlan, sasetelipun ingkang regi kirang langkung saking 3000 rupiyah kaetanga manawi wonten ingkang risak kalanipun kaangge kirang langkung 400 rupiyah saking pengaosing kirang langkung 4000 rupiyah.

Srumbung enggal ingkang langkung alit tuwin bur, ameling dhateng Surabaya regi 3000 rupiyah balanjanipun ingkang amriksani pandameling sumur wau, ing ngriku-ngriki sanes kaetanga kemawon ing dalem kalih welas wulan laminipun 480 rupiyah kawewahan ing wragad manawi pangeboripun langkung dening kalebetaken tuwin manawi wonten pakewed sapanunggal-anipun kenging kaetanga manawi adamel sumur umbul ing Surakarta wragadipun mboten langkung saking kalih leksa rupiyah. Wondening pirantos bur wau manawi sampun damelipun taksih kenging kaangge angebur sumur enggal malih.

Celaking Paris kithaning ageng ing nagari Prangkrik dereng lami angebur sumur satunggil ingkang lebnetipun kalih ewu kaki, wragadipun telas gangsal kethi rupiyah, sumur punika amedalaken toya kathahipun woluas yuta Ekan Nederlan ing dalem sadinten sadalu.

Katandhan Omelah.

=====

Pakalempakanipun main musik wonten komidhi ing Samawis.

Undhang-Undhang

Kanjeng Gupremen sampun anglilani dhateng pakalempakanipun main musik wonten komidhi ing Samawis adamel loterei yatra kathahipun 150000 rupiyah.

Kathahing lot 3000 iji, satunggil-tunggilipun regi 50 rupiyah.

Lot wau badhe kadamel saprapatan sartas tiyang kenging tumbas lot wetah, utawi sapalih tuwin saprapat lot.

Ing ngandhap punika pratelanipun launtungan ingkang medal saking loterei wau.

kauntungan ingkang kapisan 50.000 rupi-

yah

kauntungan ingkang kaping kalih..... 25.000 rupi-
yah
kauntungan 1000 rupiah 10 iji gunggung 10.000 rupi-
yah
Kauntungan 500 rupiah 20 iji, gunggung..... 10.000 rupi-
yah
Kauntungan 300 rupiah 40 iji gunggung.....12.000 rupi-
yah
kauntungan 200 rupiah 40 iji gunggung..... 8.000 rupi-
yah
Wah malih nomering lot ingkang medal rumiyin
sara ingkang medal wekasan satunggil-tunggilipun
angsal ganjaran 1500 rupiah, gunggung..... 3.000 rupi-
yah

sadaya gunggung..... 150.000 rupi-
yah

Sinten ingkang badhe tumbas lot sami akintuna serat dhateng
para tuwan ingkang kasebut ing ngandhap punika, serat wau
kedah kabayar dening ingkang angintunaken, panumbasipun lot
mawi kabayar kenceng.

Ing Samawis dhateng tuwan Dhegroot Kolep en ko tuwin tuwan
Y.G.Sedhering

Ing Batawi dhateng Tuwan G. Kolep en ko

Ing Surabaya dhateng Tuwan Timekolep en ko

Ing Salatiga dhateng Tuwan W.Igendherat

Ing Surakarta dhateng Tuwan F.H.Jaspres

Ing Ngayogyakarta dhateng Tuwan C.F.Philip.

Samongsa loterei wu sampun kamainanken ingkang gadhah lot
wetah utawi papaliyan tuwin saprapatan ingkang kaleresan
angsal kauntungan utawi ganjaran kencing anampeni arta
pamenangipun saking Tuwan Y.G.Sedhering ing Samawis kawange-
nan lami-laminipun ing dalem wolungdinten ananging tiyang wau
amawi anedhahena sarta amangsulna lotipun punapa malih arta
pamenangipun mawi kacengklong ing dalem satusipun 25 ruipi-

yah minongka dados kauntunganipun sakalempakan main musik ing komidhi Samawis, menggah dinten pamainipun loterei badhe kalimrahaken ing tembe, pamainipun badhe kalampahan wonten ing Samawis katingalaken ing ngakathah mawi kjenengan dening Notaris.

Bilih sampun dumugi ing wawangen mangsanipun amainaken Loterei, mongka cacahing lot 3000 iji dereng pajeng sadaya, pamainipun loterei punika inggih badhe kalampahan ugi, anang-ing kathah ing arta kauntungan tuwin ganjaran badhe kasuda, katimbangkaliyan kathahing lot ingkang boten pajeng wau.

Inggang sami ngereh pakalempakan main musik ing komidhi Samawis.

Katandhan tuwan H.H.Borel

Katandhan Tuwan Y.P.Ossenbruggen

Katandhan Tuwan Y.G. Sedhering Tesurir

Katandhan Termir Sekretaris.

=====

Angka 21, 25 Agustus 1864

Kulawisudhan sapanunggilanipun.

Kanjeng Tuwan Y.M.Panmerkesetin kala waunipun dados sekretaris Paresidhenan ing tanah Borneyo sisih kilen ingkang dereng lami mentas wangsul saking pamit dhateng nagari Walandi, ing mangke kakula wisudha dados Asisten Residhen tuwin Magistrat ing Makasar.

Tuwan Mayor C.M.E.Phandhedhenmer, awit saking panuwnipun anggenipun dados Mayor kalayan kurmat mawi kaparingan pensi-yun saha pangkatipun Letnan Kolonel tituler.

=====

Pawartos warni-warni

Padamelan margi kareta asep ing Samawis dhateng Surakarta tuwin Ngayogyakarta sapunikanipun kagelak kalayan tumemen boten mawi kendel, menggah ingkang sami anyambut damel ing margi wau langkung saking tiyang 1700, sarta sampun lebih sanget salajengipun margi medal ing saantawisipun rawi-rawi anrajang wana.

=====

Cariyos ingkang saking Tuban anyariyosaken kados ing ngandhap punika:

Kala kaping 28 wulan Juli ingkang sampun kapengker titiyang ing Tuban sampun sami kuwatos ing manah, bab wontenipun lindhu ngantos rambah kaping gangsal, mawi sabawa gumrubug ing sangandhaping siti, menggah ebah-ebah ing siti ingkang kapisan wanci enjing pukul sadasa, ingkang kaping kalih wanci dalu pukul satengah kalih welas, ingkang kaping tiga, sakan-wan tuwin kaping gangsalipun wanci dalu pukul satengah satunggil, ebahing siti karaos sanget sarta dangunipun gangsal sekondhe, dandosan griya ingkang gumantung sami mobnat mabit, dene ebahing griya ngantos kori, jandhela tuwin gendhengipun sami mungel kumreteg.

Wondening ebahing siti ing waktu punikaelok sanget sanes kados ingkang rumiyin rumiyin, amargi siti ingkang ebah amung swatawis gangsal wonten ing dhistrik Rengel mila kakinten

manawi ebah ing siti wau saking redi-redi ing Tuban, para redi ing Tuban sapunika manawi katimbang kaliyan redi redi ingkang medalaken latu ing tanah Jawi inggilipun sapele saking saganten, ewadenten redi redi ing Tuban punika anganeh-anehi awit saking kathah ing guwa-guwanipun ingkang kenging kasamekaken kados kawah ing redi ingkang sampun ical urubipun, menggah ing redi-redi Tuban punika kathah sanget padhasipun, bilih kapendhet saking ungeling siti manawi kawedalan ing kareta wonten ing margi ageng ing Tuban dhateng ing Bojanagara, kakinten manawi salebeting siti kathah growonganipun, wasana ebahipun siti sawatawis saking ler mangidul.

=====

Ing Osterik kala ing wulan Mei ingkang sampun kapengkerwonten tiyang pejah umuripun 132, tahun, kala ing tahun 1756, tiyang wau tumut perang pitung tahun wonten ing Dhitslan, sabakdanipun perang nunten arabi, ananging semahipun pejah boten ngantos patutan, sareng ngumur 107 tahun arabi malih angsal tiyang estri ingkang ngumur 19 tahun sarta patutan kalih kaliyan tiyang estri wau, jaler satunggil estri satunggil, ingkang jaler sapunika umur 25 tahun, tiyang wau dumugi ing pejahipun taksih sae kaengetanipun sarta sal;aminipun gesang dereng nate sakit sapisan kemawon.

=====

Ing Englan angumbulake ting alit satunggil ingkang kacepengan ing tiyang kalih dasa, titiyang wau sami kirang pangatosatosipun amargi tangsuling ting wonten ingkang katangsulaken ing bau utawi ing ngawakipun supdos langkunga kuwat anggenipun anyepengi tangsul, sareng ting saweg malendhung sawatawis lajeng amumbul boten saronta, dene tiyang kalih dasa wau katutipun bekta mumbul, ananging panuju bgja ting wau katanggrok lajeng suwek dhawah ing ngandhap, andadosaken luwaring para tiyang wau saking anggenipun badhe papara wonten ing ngawang-awang, tiyang kakalih ingkang sami kataton sanget ngantos kakinten badhe pejah.

=====

Ing tanah Walandi wonten lalampahan ingkang anedhahaken
bilih rare punika boten kenging dipun pitados, kados ing
ngandhap punika cariyosipun.

wonten rare kakalih ingkang sami umur kirang saking gangsal
tahun, rare kakalih wau sami dolan wonten ing kandhang mendha
ingkang suweng,. Sareng ingkang gadhah kandhang menda panuju
langkung ing ngriku, aningali manawi rare ingkang satunggil
dipun gantung dening rare satunggilipun ingkang kaot sepuh,
sanalika tiyang wau anguculi rare ingkang kagantung, sarta
kabekta dhateng ing salebeting griya, wonten ing ngriku rare
wau lajeng enget, ingkang punika pangajeng-ajengipun para
titiyang ing ngriku rare wau sageda gesang malih.

Pawartos ingkang saking tanah Prangkrik amratelakaken manawi
dereng lami wonten tikus lumebet dhateng patilemanipun rare
taksih alit, darijinipun rare sadaya, tuwin kupingipun sapa-
lih telas kakrikitan ing tikus wau.

Kanjeng raja Aleksander ing Ruslan manawi ameng-ameng, atin-
daka utawi nitih kareta saben kaetut wingking dening kalange-
nan dalem sagawon cemeng ageng, ingkang wedalan saking Phin-
lan, sagawon punika sakalangkung tumaketipun dhateng kanjeng
raja, sarta boten nate pisah, makaten ugi kanjeng raja inggih
katingal sakalangkung remenipun dhateng sagawonn wau boten
kening katilapan sakedhap kanjeng raja lajeng kuwatos ing
ggalih, asring kemawon para titiyang sami mireng swaranipun
kanjeng raja animbali dhateng sagawon punika, menggah ageng-

ing sagawon sami kaliyan Sima barong ingkang taksih nem,
sarta tutut kadamel dolanan dhateng para pangeran ingkang
taksih sami timur, asring kemawon titiyang sami angemu
kuwatos bilih para pangeran timur wau kabanting dening saga-
won ingkang rumeksa dhateng panjenenganipun sang nata.

Pawartos ingkang medal saking telegrap anyariyosaken manawi kala tanggal kaping 25 Juni ingkang sampun kapngker, kanjeng raja ing Wirtembureg tanah Dhitslan seda wonten ing kitha Satutgar. Ing sanalika kanjeng tuwan Phanwik Erlin ingkang dados rat tuwin sekretarisipun knjeng ratu garwanipun kanjeng raja, sareng mireng bab sedanipun kanjeng raja wau, gepah bidhal dhateng kalangenanipun kanjeng raja ing lo, dening kanjeng ratu sahabdinipun wanci pukul kalih siyang inggih lajeng bidhal saking ing Lo dhateng Satutgar.

Wondening ingkang anggentosi panjenenganipun sang nata, punika kanejng pangeran adipati Karel Predherik Aleksander, ingkang miyos kala kaping 6 wulan Maret 1823, kala kaping 12 Juli ing tahun 1840, Kanjeng Pangeran Adipati wau akrama angsal putri ing Ruslan anama Olgah Nikolenah, putranipun swargi kanjeng raja Nikolas ingkang kaping 1 ing Ruslan.

=====

Wonten Pujongga anama Tuwan Dresse, pejah wonten ing tanah Wlandi, punika gadhah weweling nalika taksih gesangipun, manawi pejah kinen ambedhel, sareng kalampahan kabedhel lajeng tetela manawi manahipun ing salamin ing ngagesang boten wonten ing panggenanipun ingkang leres limrahing ngakathah, manah wau dumunung wonten salebeting gembung ingkang sisih tengen dene pejahipun boten saking jalaranipun dumununging manah wau wonten ing panggggenan ingkang boten limrah ing titiyang kathah.

=====

Ngantos sapriki dereng kaserepan bilih ampasing rosan agadhah wawatek ingkang pantes kamanah, dene ingkang sampun kaserepan bab kanggenipun ampas wau amung kabongkokan kadamel kajeng resmi, utawi kadamel tatedhaning kwan. Lalampahan kapanujon kados sampun kathah lalampahing pamang-gih saking saserepan, dereng lami wonten tiyang sumerep wawateking ampas Rosan, ing salaminipun tiyang boten gadhah panginten manawi ampas wau gadah wawatek ingkang kados maka-ten, mila salajengipun manawi anetepi ingkang dados panyoba, Rosan punika boten amung anyukani gendhis ing ngakathah kemawon inggih badhe andadosaken jampi ingkang sakalangkung sae, kados ing ngandhap punika cariyosipun:

Sawatawis wulan laminipun tuwan dhokter Torsetaon katimbangan dhateng parentah, kapurih amriksani jisiming tiyang jaler ingkang kapanggih kaurugan ing ngampas rosan, sareng kaprik-

sanan tuwan dhokterwau sakalangkung gumunipun manawi jisim
boten wonten ambetipun tiyang pejah, sarta boten amalembung
malah garing, Pamanggihing saserepan punika tuwan dhokter ing
waktu punika dereng purun anyariyosaken ananging sanalika

angempakaken panyoba, amendhet bathang kewan kaurugan anang-
ing sanalika angempakaken panyoba, amendhet bathang kewan
kaurugan ing ampas Rosan kadadosanipun pamanggih wau kayekto-
san.

Sareng tuwan dhokter sampun tetep ing pamanggihipun wau,
manawi sumuking ampas Rosaning kang taksih enggal dados hawa
resik tuwin panulaking karisakan, mila tumunten amanah kang-
gening Rosan kadamel jampi panulaking sasakit ambah-ambahan
tuwin sasakit ing kang anulari, sarta kalimrahaken dados
jampi.

Kala samanten ing griya sakit kathah tiyang sakit ing kang
sami gadhah sasakit kadhas-kudhis tuwin sasakit awoning kang
nguwatosi, sarta anulari, tuwan dhokter nunten aken amendh-
et tong sawatawis kaisen an ing ngampas Rosan dipun dekekaken
wonten ing salebeting griya sakit sarta asring asring kasan-
tunan enggal.

Boten ngantos dangu hawaning griya sakit dados resik, sasakit
awon ing kang nguwatosi sarta anulari wau ical, boten wonten
titiyang ing kang katularan ing sasakit punika, anjawi saking
ing kang sampun gadhah sasakit awon ing kang nguwatosi sade-
rengipun ing griya sakit kadekekan ampas Rosan.

=====

Ing tokonipun Tuwan Dhegrootkolep en ko ing Surakarta tiyang
saged pikantuk lading panyukuran damelan Inggris lading
Pangaretan pirantos panyeratan kadosta kertas kalam mangsi
sapanunggalanipun tindhih serat mawi jam, punapa malih arloji
mas tuwin pethahk an sadaya sae lampahipun sarta rante erloji
mas.

Barang-barnag punika kawade sakalangkung mirah reginipun
bayar kenceng.

=====

Loteri arta minangka kauntunganipun komidhi ing Surakarta.

Pamainipun loterei arta kaunduraken malih awit saking wonten pambenganipun sawatawis, ananging boten kening boten kedah kamainaken ing dinten Rebo kaping 28 wulan September ing ngajeng punika, wonten ing griya komidhi pukul sanga enjing. Wondening lot wetah tuwin lot paliyan tiyang taksih saget pikantuk wonten ing griyanipun tuwan C.L.Y.PanOndhendhorep. Terang saking para tuwan ingkang angereh komidhi ing Surakarta. Katandhan Sakretarisipun Komidhi wau. Tuwan C.L.Y.Panondhendhorep.

=====

Inggang kasebut ing serat Jurumartani kala kemis kaping 18 Agustus punika bab balanjaipun ingkang mriksani pandameling sumur umbul kapratelakaken 480 rupiyah ing dalem kalih welas wulan punika lepat leresipun 4800 rupiyah ing dalem kalih welas wulan.

=====

Angka 22, 1 September 1864

Kulawisudhan Sapanunggilanipun.

Inggang kasebut ing serat kakancinganipun kanjeng Tuwan inggang wicaksana Guprenur Jendral ing Nederlan Indiya, katitimangsan kaping 18 wulan Agustus 1864, angka 1a, sampun andadosaken sarengipun Kanjeng Raja, Kanjeng Tuwan Mister H.C.Phanderwik Litrat Luhur ing Nederlan Indiya, awit saking panuwunipun piyambak ing mangke kamantunan kalayan kurmat saking anggggenipun dados Litrat Luhur ing Nederlan Indiya, mawi katamtokaken taksih anglampahana ing padamelanipun ngantos manawi sampun wonten inggang anggentosi.

=====

Kala ing dinten Kamis kaping 22 wulan Mulud ing tahun Wawu angka 1793, awit saking karsanipun inggang sinuhun Kanjeng Susuhunan ing Surakarta, Raden Mas Mayor Ariya Kusumanagara, Abdi dalem Mayor Ajidana prajurit dalem jawi lebet kaangkat dados abdi dalem Litnan Kolonel prajurit dalem jawi lebet sadaya, mawi kapatedhan nama raden mas Litnan Kolonel Ariya Cakrawinata.

Raden Mas Kapitan Kudanaratphada, Rit Mister Prajurit Dalem Tamtama, kaangkat dados Mayor prajurit dalem tamtama, kapat-edhan nama Raden Mas Mayor Ariya Pringgawinata.

Raden Mas Mayor Ariya Danu Winata, Mayor Prajurit Dalem Jayengastra, kaangkat dados Mayor Prajurit dalem miji pilih, taksih anama Raden Mas Mayor Ariya Danuwinata.

Raden Mas Panji Jayeng Kusuma, Kapitan Nem Prajurit Dalem Tamtama, kaangkat dados Mayor Prajurit dalem Jayengastra, kapatedhan nama Raden Mas Mayor Ariya Bratawinata.

Raden Mas Kapitan Trunakusuma, Kapitan ajidan kaangkat dados mayor Prajurit Dalem Trunasura, Kapatedhan Nama Raden Mas Mayor Ariya Ranu Winata.

Raden Mas Mayor Ariya Wiryawinata, Mayor Prajurit dalem Jayasura, kaangkat dados Mayor Prajurit dalem Jaya Tetona,

taksih anama Raden Mas Mayor Ariya Wirya Winata.

Raden Kapitan Jayapremadi, kapitan prajurit dalem Jayataka,
kaangkat dados Mayor Jayataka, kapatedhan nama Raden Mayor
Jayawinata.

Raden Mayor Suralaya, ingkang wau Mayor Prajurit dalem kawan-
dasa cemeng, kakangkat dados Mayor Prajurit Dalem Jayasura,
kapatedhan nama Raden Mayor Kertawinata.

Raden Mayor Surawinata, Mayor Prajurit dalem Trunasura,
kaangkat dados Mayor Prajurit dalem Jagapraja, taksih anama
Surawinata.

=====

Pawartos warni-warni

Surabaya kaping 24 Agustus 1864, wonten cariyosipun satuhu,
manawi Kanjeng Gupremen sampun amaringi lilah dhateng tuwan
Kwai tuwin tuwan Esuse, adamel margining kareta asepi ingkang
karetanipun katarik ing kapal wonten saantawisipun tanah
Malang kaliyan pasuruwan kadamel tumpakaning titiyang manawi
kekesahan tuwin ambekta barang-barang, mawi katamtokaken
manawi margi kareta asepi wau badhe kapaosaken dumugi ing
Surabaya, punika para tuwan kakalih wau badhe kapikantukaken
lilah rumiyim akaliyan titiyang sanesipun.

=====

Cariyos ingkang saking timur Kupang, anyariyosaken bilih ing
Timur Kupangkikiran uwos, manawi boten angel kadhatengan
uwos saking sawawining tanah ngriku, para tiyang sami kuwa-
tos bilih badhe boten wonten ingkang katedha.

=====

Para tuwan ingkang sampun kalilan adamel margining ambekta
barang-barnag tuwin pamedaling siti saking Samawis dhateng
ing Malang, tuwin skaing Malang dhateng Ngayogyakarta,
punika Tuwan W.Koresdhepris Tuwan Mister, F.Altimis, Tuwan

Jonghir Mister, F.Yuniyupanemer, tuwan Y.Panmanen, tuwan
F.G.Setik tuwin Tuwan Y.A.Setok.

=====

Ing dhusun Wiyara bawah Ngayogyakarta wonten tiyang estri
ingkang sampun gadhah bojo, manawi kaetang saking anggenipun
alaki dereng dumugi ing laminipun sampun patutan anak sanga-
kaliyan ingkang jaler, sapunikanipun anak sanga wau ingkang
gesang nenem, ing waktu punika tiyang estri wau amratelakaken
pikajenganipun dhateng dhukunbilih salajengipun boten
purun amanak malih, nunten dhukun anyukani isyarat jampi,
wetengipun tiyang estri kaurut kakosok ing asta, tuwin kathah
kemawon tarekahipun sarta amumule mawi tindhih arta tuwin
kadonganana, kadadosanipun tiyang estri taksih amanak malih,
wanci enjing medal rare satunggil, siyangipun malih satung-
gil sareng sonten medal malih rare satunggil ing dinten
enjingipun inggih medal rare malih satunggil dados gungung
rare sakawan ingkang lajeng sami pejah sadaya boten dangu
saking anggenipun alair, dene embokipun inggih tumunten
pejah.

=====

Serat saking Surakarta anyariyosaken kados ing ngandhap
punika:

Ing Klaten tuwin ing sakiwa-tengenipun wonten kecu tuwin
pandung sakalangkung kathah kacepengan sarta barang barang
ingkang kapendhet ing kecu tuwin pandung sami kapanggih,
menggah ingkang sampun kacepeng langkung saking tiyang 40
dene cariyosipun ing titiyang, manawi kathah tiyang jawi
ingkang saking turunan ageng sami kaembet tumut angecu.
Kanjeng Raden Adipati Sasradiningrat anggenipun wonten ingK-

lathen sampun sawatawis dinten laminipun.

=====

Serat saking Mentok, anyariyosaken manawi kala kaping 13
wulan Juli ingkang sampun kpangker, wonten baita kapal Ing-
gris anama Isleomai, kandhas wonten celak ing Tanjung bawah
Toboali, ing panggenan ngriku kala ing ahun ingkang sampun

kalampahan punika inggih wonten baita kapal kandhas anama Sarlesenri.

Menggah ingkang dados pangagenging baita kapal wau ingkang anama Grahi, tuwin titiyang ingkang numpak tumunten sami kesah saking baita kapal punika, sarta lajeng anumpak ing baita kapal sanesipun ingkang wonten celak ing panggenan kandhasing baita kapal wau, punapa dene pangagenging baita kapal satitiyangipun sadaya sampun boten sumedya sami amitu-lungi baita kapal ingkang kandhas supados sageda kumambang malih.

Sareng ingkang ngasta paparentahan ing Toboali anama Tuwan Administratur Sagipelikan Timah, A.A.Nemper, amireng manawi ing Tanjung Ru wonten baita kapal Inggris kandhas nunten dhateng ing panggenan ngriku, sarta lajeng dhadhawah amitu-lungi dhateng baita kapal ingkang kandhas, kalebet begja manawi kandhasing baita kapal wau boten angancik parang, lajen gisining baita kapal kapendhetan supados sageda kumambang malih, kadadosanipun baita kapal wau saged kumambang, lajeng kalampahaken dumugi palabuhan ing Toboali.

=====

Sakalangkung andadosaken susahing manah, amireng saking pawartos ingkang satuhu, bilih Kanjeng Tuwan Ingkang Wicaksana Minister Pan Koloni tirah dhateng Kisingen tanah Dhitslan badhe siram wonten ing ngriku, amargi saking gerah puyeng ingkang sakalangkung sanget, ing Kisingen wau wonten toya ingkang kenging kadamel jampi, menggah karsanipun Kanjeng Tuwan ingkang wicaksana Minister Pan Koloni, bilih anggenipun siram wau boten saged senggang, badhe anyelehaken ing kaleng-gahanipun, wondening ingkang badhe kagentosaken dados minis-ter Pan Koloni, punikaKanjeng Tuwan Pan Switen kala waunipun dados kumendhanng para prajurit ing Nederlan Indiya, sarta ingkang dereng lami wonten ing Amsterdam kapilih dados Lit ing Pakalempakaning titiyang kathah ingkang kawatstanan Twedhekamer.

=====

Kala kaping 2 wulan Juli ingkang smapun kapengker ing Belgi tanah Eropah wonten titiyang laki rabi badhe kaningkahaken kados ing ngandhap punika cariyosipun:
Sareng jales estri dumugi undhakundhakaning griya panggenani-pun badhe kaningkahaken ingkang jaler wicanen manawi boten

gadhah pikajengan angrabeni tiyang estri wau, ingkang estri
lajeng amangsuli, bilih ugi boten purun alaki angsal tiyang
jaler punika, sanadyan tiyang jaler wau puruna angrabeni, ing
waktu punika para sanakipun jaler estri tuwin para saksi

badhe paningkahipun sami angrujuk-ngrujukaken jaler estri,
ananging sampun boten kenging, jaler estri kekah ing pikajen-
ganipun wekasan jaler estri wau sami mantuk dhateng griyani-
pun piyambak-piyambak.

=====

Dereng lami ing Ninolai wonten titiyang laki rabi, ananging
anggenipun laki rabi wau boten andadosaken begjanipun sa-
kaliyan, ingkang jaler anedha pegatipun kaliyan ingkang
estri, nunten kalaksanan dening pangadilan, menggah semahipun
ingkang dados jalaraning pegatipun wau awit saking wonten
pambudi, punika badhe amales dhateng ingkang jaler bab angge-
nipun kapegat wau, nunten arembagan kaliyan embok tuwin
sadherekipun jaler, bab badhe pamalesipun, kadadosaning
rembag manawi ingkang jaler badhe kapejahan, sareng makaten
supados sageda kalampahan ingkan gdados pikajenganipun wau,
tiyang estrei lajeng api-api rumaos kaduwung, mila kalampahan
saged pinanggih kaliyan ingkang jaler wonten ing griyanipun,
ing waktu punika jaler estri katingal sampun sami rukun,
boten antawis dangu sadherekipun tiyang estri dhateng ing
griya punika, nunten angupados paben kaliyan ingkang gadhah
griya, wekasanipun sami kekerengan tiyang estri kaliyan
anakipun estri sami anulungi dhateng sadherek jaler wau, ddos
ingkang gadhah griya kaebut tiga, lajeng kabanting ing siti,
weksan boten amung kapejahan kemawon malah badanipun katng-
ker dados tiga. Wondening anakipun tiyang kang ngagadah griya
ingkang taksih alit panuju tilem wonten ing kamar, tumunten
sumerep punapa ingkang kalampahan wau, ananging kndel kema-
won amargi ajrih manawi kapejahan kados bapakipun, wasana
tiyang tiga wau lajeng kacepeng ing parentah, menggah patu-
ranipun sadaya, sami boten rumaos kaduwung, bab anggenipun
amejahi wau.

=====

Ing Irlan bawah Englen wonten tiyang kekerengan mawi dadamel
kestul ingkang dereng wonten cariyosipun kados makaten,
titiyang wau ingkang rumiyin sami kestulan satunggil kening
pupunipun, nunten para tiyang ingkang dados saksining angge-
nipun kekerengan wau sami angrujuki bab rampunging prakawis
ananging ingkang sami kekerengan boten amituhu, sarta kedah
anglajengaken anggenipun sami kekerengan, ing waktu punika
ingkan gkataton kawatawis kados sampun boten kumawi akeker-
engan malih, nunten ingkang satunggilipun angunus pedhang
suduk ananging ingkang kataton boten purun arurukunan malah
angarang-arang dhateng mengsahipun wekasan sami kekerengan
malih, mengsahipun lajeng kataton, awit saking nepsunipun
lajeng sami angunus golok sarta sami raked suduk-sinuduk
ngantos raja-raja badanipun sakaliyan, lajeng kapisah ing
kathah kaliyan rekaos, wasana tiyang ayektosi, bilih ingkang
kekerengan punika sami supaos, manawi sampun saras tatunipun
badhe akekerengan malih.

=====

Ing tokonipun Tuwan Dhegrootkolep en ko ing Surakarta tiyang
saged pikantuk lding panyukuran damelan Inggris lading pan-

gretan pirantos poanyeratan kados ta kertas kalam mangsi
sapanunggilanipun tindhih serat mawi jam, punapa malih Erloji
mas tuwin pethakan sadaya sae lampahipun sarta rante erloji-
mas.

Barang-barang punika kawade sakalangkung mirah reginipun
bayar kenceng.

=====

Loterei arta minongka untunganipun Komidhi ing Surakarta.
Pamainipun loterei arta kaunduraken malih, awit saking wonten
pambenganipun sawatawis, ananging boten kening boten kedah
kamainanken ing dinten Rebo kaping 28 wulan September ing
ngajeng punika, wonten ing griya komidhi wanci puku sanga
enjing.

Wondening lot wetah tuwin lot paliyan tiyang taksih saged
pikantuk wonten ing griyanipun tuwan C.L.Y.PanOgendhorep.

Terang saking para Tuwan ingkang angereh komidhi ing Surakarta.

Katandhan Sekretarisipun komidhi wau.

Tuwan C.L.Y.PanOgendhorep.

=====

Angka 23, 8 September 1864

Kulawisudhan sapanunggalanipun

Tuwan Y.A.L. Metin Perdhe, priyantun ingkang kaparingan wahgel, kala waunipun dados Asisten Residhen ing Panaraga, Paresidhenan Madiyun ing mangke kakula wisudha dados asisten residhen ing Indramayu Paresidhenan Cirebon ngiras dados Pendhimister.

Tuwan R.A. Sitop ingkang wau dados asisten residhen ing Ngawi Paresidhenan Madiyun, dereng lami wangsul saking pamit dhateng nagari Walandi, ing mangke kakula wisudha dados Inspektur saking tanem tuwuh.

Tuwan Mister, W.Dheboi, Lit ingrat Panjustisi ing mangke kakula wisudha dados Ratsambang ing Samawis.

Tuwan F.W.Buslutjen ingkang ngereh kantor padamelan yasaning nagari, ing mangke kakula wisudha dados asisten Residhen tanah kidul tuwin wetan saubenging Batawi.

Tuwan W.N.F.Palekpalem ingkang wau dados Asisten Residhen ing Pamalang paresidhenan Tegal ing mangke kakula wisudha dados Asisten residhen ing Ledhok Paresidhenan Begelen.

=====

Pawartos warni-warni

Surabaya kaping 20 Agustus 1864 cariyos sakig Makasar anyariyosaken bab reresah ing Jeneponto kados ing ngandhap punika.

Titiyang ing Limbanglu sami mopo amedali padamelan wonten ing margi, nunten ingkang ngasta paparentahan anama Tuwan Kapitan Raphalet angutus tiyang satunggil ingkang saged basanipun titiyang ing tanah ngriku mawi kairingaken ing prajurit sadasa, sareng dumugi ing panggenanipun, jurubasa apitaken punapa ingkang dados babipun boten purun amedali padamelan wonten ing margi, wangsulanipun namung boten purun kemawon, nunten jurubasa aken anedhahaken griyanipun titiyang ingkang sami mopo wau, kalampahan titiyang punika dipun ken dening

jurubasa sami medala dhateng padamelan, ing waktu punika lajeng wonten sabawanipun titiyang kathah rame-rame, nunten titiyang wau sami uyek sarta ambekta sarta ambekta dadamel waos tumunten prajurit sadasa akaliyan jurubasa sami medal saking kampung ingkang kagriyana titiyang wau, ananging kabereg ing akathah, sanadyan titiyang punika kapurih wangsul sarta kajrih-ajrihan manawi badhe kasanjata, tansah sami angangsek kemawon, nunten kalampahan dipun snajalani kenging satunggil dhawah pejah, ing waktu punika sangsaya rame anggenipun sami uyek-uyekan, sareng lampah ing titiyang wau dumugi ing kampung Balang, lajeng sami wiwit anempuh dhateng prajurit amung kaliyan waos, wksan prajurit ingkang pejah sakawan sarta kakalih ingkang kataton sanget, kapitan Raphalet sareng amireng, bilih ara-ara ing Balang kathah titiyang

anglempak sada damelipun waos, lajeng lumampah dhateng ing panggenan ngriku mawi ambekta prajurit 40, sareng dumugi ing panggenan wau, Kapitan Raphalet angkat dhateng titiyang ingkang damel reresah, kinenn anyelehaken dadamelipun, kadadosanipun amung sakedhikingkang miturut, ingkang kathah-kathah tansah taksih asurak-surak sarta angajrih-ajrihi dhateng para prajurit ingkang lajengkatempuh saking ngrikaniki. Para prajurit sami lumawan anyanjatani mengsah, kadadosanipun mengsah sami buyar lumajeng asasaran, ing waktu punika tiyang amireng ungeling sanjata kathah pernah wonten ing panggenaning prajurit, sareng makaten Kapitan Raphalet tumunten wangsul dhateng ing Jeneponto, wonten ing ngrikulajeng amranata bab badhe panglawanipun dhateng mengsah. Menggah ungeling sanjata ingkang kamirengan wau, punika saking panggenaning prajurit ingkang sami anyanjatani titiyang kathah ingkang sami langkung ambekta dadamel wonten ing panggenaning prajurit supados titiyang wau sampun ngantos anggebag panggenanipun prajurit, sareng wanci pukul nem sonten kathah ing titiyang kakinten wonten saking 500 punika wonten celak ing panggenanipun prajurit sami ambekta dadamel waos, kaantawis pikajenganipun badhe anggebag panggenaning prajurit wau, sareng kasanjatanan dening prajurit wonten sawatawis ingkang sami wonten ing ngajeng dhawah pejah, sakantunipun tumunten sami mundur amanggen wonten ara-ara ing

kampung Balang. Menggah tangleding prajurit akaliyan titiyang ingkang damel reresah, punika kala kaping 4 wulan Agustus ingkang sampun kapengker.

Sareng enjingipun titiyang wau taksih sami mnggen wonten ara-ara ing Balang, dene kapitan Raphalet amanah boten prayogi manawi amethukna mengsah, prayoginipun angentosi dhatengipun prajurit saking Makasar.

Menggah paturanipun prajurit Pacalang, manawi ing dinten enjing wau titiyang ingkang damel reresah kaantawis wonten saking 1000 punika sami angalempak wonten ara-ara ing Balang, manah wonten ingkang sami anumpak kapal, dene paturan ingkang kaping kalih saking Kraengjene amratelakaken bilih titiyang wau sami gadhah sedyo badhe anggebag panggenanipun prajurit tuwin kampung Jeneponto, saantawisipun pukul sadasa akaliyan sawelas para titiyang ingkang damel reresah sami alangkung tebih saking panggenanipun prajurit purugipun dhateng sisih kilening kampung Jeneponto, sareng ing sawatawis smi kasanjatanan wonten sawatawis kathahipun ingkang dhawah lajeng pejah, dene ingkang kathah-kathah sami mundur, ing waktu punika lkapitan Raphaletamranata badhe panglawanipun mengsah wonten ing panggenaning prajurit, wanci pukul kalih welas titiyang kathah sadadamelipun katingal rampak wonten ing sisih kilen ing panggenanipun prajurit, nunten amencar sami ambrangkang badhe anyelaki panggenaning prajurit, kapitan Raphalet dhadhawah dhateng prajurit kinen anyanjata mengsah manawi kakinten sampun dumugi ing panyanjatanipun, para prajurit inggih angestokaken ing dhawuh, kadadosanipun manawi ingkang wonten ing ngajeng piyambakke kenging sawatawis lajeng dhawah pejah wonten ing panggenan.

Panempuh ing mengsah ngantos kaping kalih malih, ananging sareng pukul tiga mengsah wau lajeng mudur, kathah pepejahi-

pun sarta kaelud dening Kraengjene, dumugi sonten mengsah boten katingal malih, dene prajurit Pacalang sami apratela, manawi mengsah kathah ingkang pejah, sarta sampun amundur gusis babar pisan, sareng enjingipun kaping 6 Agustus mengsah boten wonten ingkang katingal, wanci siyang pulkul tiga kapal asepe annama Sindara dhateng wonten ing Jeneponto, ambekta prajurit Walandi, 50 prajurit tiyang Makasar, 100 katindhi-

han dening kapitan Kaupman, sanalika para prajurit sapiran-
tosipun prang, sandawa mimis tuwin tetdhan sami kainggahaken
ing dharatan, pawartosipun para pangangeng ingkang taksih
sami temen-temen dhateng Kanjeng Gupremen manawi para titi-
yang ingkang damel resah sami kekes manahipun sarta luma-
jeng dhateng Mataere tuwin dhateng Bontotai, wasana Kraeng-
jene angundhangaken bili para estri tuwin anak-anakipun
titiyang ingkang damel resah sampun sami ajrih mantuk
dhateng griyanipun piyambak-piyambak.

Bupati Banamu kadherekaken dening ingkang putra akaliyan
Kraeng sawatawis dhateng wonten ing Jeneponto, sarta angund-
hangaken bilih boten wonten sababipun adamel resah, dene
titiyang ingkang adamel resah kaparingan serep bilih titi-
yang wau ing dalem tigang dinten boten mantuk dhateng kam-
pungiun sarta amedal malih ing padamelan punika badhe katem-
puh deningprajurit ing kalih panggenan supados katelukaken
kalayan dadamel kadadosanipun para titiyang ingkang damel
resah enggal anggenipun sami mntuk dhateng kampungipun
ing wekasan sampun tentrem boten mawi amedalaken rah malih.

=====

Surabaya, pawartosipun manawi kanjeng gupremen amaringi
tatempah dhateng para utusan saking tanah Portegal katahahi-
pun 30000 rupiyah, sumerep wragad ingkang sampun kawedalaken
tuwin ingkang taksih badhe kawdalaken anggenipun badhe dha-
teng Timur Dhelhi, para utusan wau anumpak baita kapal asep
Nederlan anama Hertohbernar, ananging lajeng sande awit
saking karsanipun kanjeng gupremen.

=====

Serat saking tanah Paos anyariyosaken prakawis Kekecon tuwin
kapandungan kados ing ngandhap punika:

Kanjeng Raden Adipati Sasradiningrat akaliyan Raden Tumeng-
gung Suradirja, wadana pulisi ing nagari Surakarta sami
kautus dhateng ing Klathen supados atitiprisa prakawis keke-
con tuwin kapandungan kadadosanipun akathah titiyang ingkang
sami kacepengan sarta kathah pirmtosing titiyang durjana
kapanggih wonten ing griya-griya, malah kathah ingkang ka-
panggih wonten ing griya-griyaning ringgit ingkang ngadat
sami aremenan kaliyan titiyang durjana.

Manawi kala rumiyin sampun wonten pranatan ingkang santosa
tuwin amikantuki kados makaten, amesthi bdhe boten wonten
raja pejah kathah, kekecon tuwin kapandungan, ananging kala
samanten kanjeng tuwan Ramres Pantoren Bureh dereng jumeneng

dados Residhen wonten ing Surakarta, menggah kanjeng tuwan Residhen punika sampun sumerep wawatakipun para pangagenging jawi, sarta saged anandukaken ingkang kaleresan ing paparentahanipun bab prakawis punika.

=====

Japara, kala kaping 5 wulan Agustus ingkang sampun kapenger, lurah ing dhusun Ngablak kabupaten Juwana amireng, bilih celaking dhusun Ngablak wau Sima lorek ageng satunggil nunten lurah dhusun wau ambekta titiyang dhusunipun sanga, sami angupadosi sima ingkang kacariyosaken wau, sareng makaten lajeng kapethuk sima punika, ananging sasampunipun anubruk rencangipun satunggil anama Karidin ingkang kataton ngantos gangsal welas, lurah dhusun sarencangipun wau dereng ngantos saged amitulungi dhateng Karidin, sima lajeng lumajeng dhateng ing dhapuran rosan ing dhusun Jembul, sareng lurah dhusun ing Ngablak aningali dhateng Karidin manawi kataton makaten lajeng rumaos manawi kirang kathah ing dadamelipun kadamel mejahi sima sampun ngantos wonten tiyang tiwas malih, mila tumunten kengkenan anedha tulung dhateng wadana ing Mergatuhu.

Awit saking parentahipun wadana ing Mergatuhu, sanalika kathah para lurah dhusun sami lumampah ngupaosi sima dhateng panggenanipun dereng dangu anggenipun angepang dhapuran rosan wau, sima lajeng medal anerajang titiyang ingkang sami ngepang, wasana babal sarta anatoni tiyang tiga, tiyang ingkang anama Kerta saged anatoni sima dening kasanjata, ananging taksih saged lumajeng andhelik wonten dhapuran rosan sanesipun.

Wonten Walandi anama Binar ingkang anunggil kaliyan titiyang kathah, badhe sumerep dhateng sima saderengipun kapejahan, nunten amurugi panggenanipun sima ngantos celak, sima wau lajeng medal saking dhapuran rosan, tuwan Bikar kabanting ing Sima, sarta kataton baunipun kiwa, ing waktu punika tiyang jawi anama Maradirana anyanjata sima, kaleresan kenging tumunten dhawah, sanalika karampog ing tiyang kathah lajeng pejah. Menggah titiyang kingkang kataton wau sami kajampenan dening tuwan dhokter ing Pathi, Pangajeng-ajenging titiyang, ingkang sami kataton wau enggal saras.

=====

Ing griyanipun tuwan A.Ledhebur.

Tiyang saged pikantuk tumbas dhaharan kangge manawi tiyang gadhah damel siyang utawi dalu.

Katandhan A.Ledhebur.

=====

Sapunika tiyang saged pikantuk tumbas barang-barang sangutban sakalangkung sae ingkang saweg dhateng ing tokonipun tuwan Dhegrootkolep en ko, kadosta: wadah mangsi, tindhih serat pirantos andekak srutu tuwin arloji, baki srutu tuwin sanes-sanesipun .

Punapa malih pigura ageng alit wonten ingkang kalih sasetol sakawan tuwin nem setel barang barang punika sadaya badhe kawade sakalangkung mirah reginipun bayar kenceng.

Katandhan tuwan Dhegrotkolep en ko.

=====

Sapunika tiyang sagd pikantuk tumbas mangsi abrit kenging kadamel angecap, mangsi punika saweg dhateng ing tokonipun tuwan Dhegrotkolep en ko, kawadahan intlek sablokpin regi 2

rupiyah bayar kenceng.

Katandhan Tuwn Dhegrotkolep en ko

=====

Ing pangecapanipun tuwan Dhegrotkolep en ko, tiyang saged angeapaken sastrajawi tuwin Walandi mawi reregan utawi boten. Wondening titiyang ingkang badhe ngecapaken kathah serat serat iber ingkang sami ungel-ungelanipun tuwin piyagem pethuk sapanungalanipun punika kenging kaecapaken wonten ing pangecapanipun tuwan Dhegrotkolep en ko, mawi anglowongi nama, panggenaning agrigriya sapanunggalanipun ananging mangecapipun bayar kenceng.

Angka 24, 15 September 1864

Pawartos warni-warni

Para guru Jawi ing griya pamulangan tanah Jawi tuwin Madura, sarta para murid cacalon guru jawi ing griya pamulanganing para murid cacalon guru ing Surakarta tuwin ing Bandhung, sami kaparingan wragad lumampah, kasebut ing serat kakancin-ganipun Kanjeng Gupremen katitimangsa kaping 18 wulan Agustus ingkang sampun kapengker, kados ing ngandhap punika pratela-nipun.

Inggang sapisan lumampah medal dharatan

Murid ingkang lumampah saking panggenanipun gigriya dhuma-teng ing griya pamulanganing para murid cacalon guru jawi, punika angsal kapal tundhan alus satunggil utawi, 20 sen ing dalem sapalipun akaliyan kuli satunggil, utawi ing dalem saepalipun 3 sen.

Murid ingkang kakula wisudha dados guru, lumampah saking griya pamulanganing para murid cacalon guru jawi, utawi ingkang pangula wisudhanipun kala salebeting libur, lumampah saking panggenaning dumunungipun ing salebeting libur wau dhumateng panggenanipun kakula wisudha dados guru, punika angsal kapal tundhan alus satunggil utawi, 20 sen ing dalem sapalipun akaliyan kuli kalih, utawi ing dalem saepalipun 6 sen.

Guru ingkang kaelih saking panggenanipun gigriya dhumatng panggenaning kaelih, manawi blanjaipun kirang saking 30 rupiyah ing dalem sawulan, sarta dereng gadhah bojo, punika angsal kapal tundhan alus satunggil, utawi 20 sen ing dalem sapalipun akaliyan kuli sakawan, utawi ing dalem saepalipun 12 sen, dene manawi sampun gadhah bojo, punika angsal kapal tundhan alus satunggil, utawi 20 sen ing dalem sapalipun akaliyan kuli nem, utawi ing dalem saepalipun 18 sen.

Manawi blanjaipun guru 40 utawi 50 rupiyah ing dalem sawu-lan sarta dereng gadhah bojo, punika angsal kapal tundhan alus satunggil, utawi 20 sen ing dalem sapalipun akaliyan kuli nem, utawi ing dalem saepalipun 18 sen, dene manawi sampun gadhah bojo, punika angsal kapal tundhan alus satunggil, utawi 20 sen ing dalem sapalipun akaliyan kuli wolu, utawi ing dalem saepalipun 24 sen.

Inggang kaping kalih, manawi lumampah medal ing toya.

Mara murid sami pikantuk panumpangan pangkat tiga wonten ing baita.

Dene para guru ingkang kakula wisudha enggal, utawi para guru

ingkang kaelih, punika sami angsal panumpangan pangkat kalih wonten ing baita.

=====

Pawartos ingkang medal saking telegrap sawek wonten sawatawis dinten laminipun anyariyosaken bilih baita kapal ingkang anama Niweolan kabesmi, menggah kala kabesminipun baita kapal wau ing cariyos kasebut wonten ing serat pawartos padagangan Batawi, manawi baita kapal punika ambekta arta kathahipun 300000 rupiyah, ingkang badhe katur ing kanjeng gupremen.

=====

Awit saking panguwasanipun kanjeng raja Paresidhenan Menadho

sapunikanipun boten kabawah malihing paparentahan Moloko, dados sampun umadeg Paresidhenan Piyambak kasebut wonten ing Serat kakancinganipun Kanjeng Tuwan ingkang wicaksana guprenur Jendral ing Nederlan Indiya, ingkang katitimangsan kaping 31 Agustus 1864 angka 9, Statblat angka 128.

=====

Pawartos saking Banjarmasin anyariyosaken manawi kala kaping 3 wulan Agustus ingkang sampun kapengker, wanci sonten pukul sadasa, wonten kraman kathahipun kalihwelas dadamelipun waos kaliyan lameng, sami anggebag panggenaning prajurit wonten ing Barabei tanah Borneyo, ananging katadhahan dening saradhadhu jagi anama Kenipper, sareng makaten saderengipun saradhadhu jagi wau kapitulungan dening kancanipun para kraman ingkang wadananipun anama Kaji Ngabdullah, sami boten saged majeng wonten ing kareeteg tebihipun langkung saking 3 utawi 4 tindak wekasanipun para kraman sawatawis sami kataton dening sangkuh ing sanjataning para prajuritlajeng sami lumajeng, sarta anilar dadamel tuwin pirantosipun ambesmi, menggah asaradhadhu jagi ing waktu punika inggih kataton ig gulunipun labeteing waos dene sirahipun kataton kenging lameng, wasana saradhadhu punika lajeng kadadosaken koprak minangka ganjaranipun sarta tumunten kaundhangaken dening kumendhanipun kados ing ngadhap punika:

Banjarmasin ping 8 Agustus 1864

Parentahe Kumendhan angka 27.

dhek tanggal ping 3 Agustus kang wus kapungkur iki, wayah jam sapuluh bengi saradhadhu jaga siji kang ajaga ana ing dalan lumebu marang panggonane prajurit ing Barabei, andeleng obahing wong akeh anggawa geni ana saburine pagering panggonane prajurit dohe 20 tindak, bareng di urdah dning saradhadhu jaga wau, sanalika wong rolas kang gagamane lameng lan tumbak padha angetok, dene kang telu tumuli anemuh marang saradhadhu jaga aran Keniper, sanalika Kenipper ora ilang pikire, tumuli anadhahi karo sangkuh bedhil ing panempuhe kraman mau kambiha mundur, sarta angundang-undang kancane, kapurih rumantiya gagamane, banjur saradhadhu loro siji aran Brauwe sijine Sekroder padha andhisiki tutulung marang saradhadhu jaga mau, wekasane kraman padha lumayu, mungguh saradhadhu jaga enggone kataton lameng endase, lan tatu tumbak gulune iku sanalikane katempuh ing kraman, dene panempuhing kraman mau amung sadhela banjur buyar.

Awit saka panggawene saradhadhu jaga si Keniper kang anelakake kawane lan rikate tandhange, panggonane prajurit ora nganti kalakon diobongi ing kraman sarta ora ana raja pati. kang iku aku ngurmati lan ngajeni marang kawanane si Keniper kang saiki dak undangake marang kancane kabeh, apa dene aku iya amratelakake panrimaku marang saradhadhu si Sekroder lan si Breuwer, apa maneh marang saradhadhu kabeh kang padha ana ing panggonane prajurit ing Barabei bab rikating anggong padha rumanti gagamane.

Kumendhaning prajurit tanah kidul wetan ing Borneyo.

Katandhan Tuwan Appe.

=====

Kala kaping 24 wulan Agustus ingkang sampun kapengker ing

Surakarta anyarekaken kalayan pakurmatan jisimipun Kanjeng Tuwan Dirsakprensowahsenap ridher saking Ordernederlan Selayo, ingkang wau dados priyantun ageng Nederlan Indiya. Kathah ingkang sami badhe dherekaken ing pambektanipun jisim wau dhateng ing kuburan, dene ingkang Sinuhun Kanjeng Susuhunan Pakubuwana ingkang kaping IX ing Surakarta, atedhak wonten griyanipun ingkang seda, kadherekaken dening para pangeran ageng ing Kasunanan akathah, punapa malih Kanjeng Gusti Pangeran Adhipati Ariya Mangkunagara akaliyan santana-

nipun sawatawis, sarta para santanaipun ingkang sinuhun
kanjeng Susuhunan inggih sami pinarak.

Kala pambektanipun jisim dhateng ing kuburan Kanjeng Tuwan
Litnan Kolonel Kumendhan Y.H.Herkuhler ing Surakarta, tuwin
para tuwan ingkang dados Rider sami anyepengi poncoting
lurubipun tabela minongka pratandaning anggenipun sami and-
herek sungkawa.

Sareng dumugi ing kuburan Kanjeng Tuwan Residhen Endhe,
Lamres Pantoren Bureh medalaken pangandika bab ingkang seda,
kapratelakaken prakawis katrimahipun kala dados priyantun
mawi anedhahaken anggenipun pikantuk Ridher saking Ordhe
Nederlan Seleyo saking kanjeng raja, punapa dene kanjeng
tuwan Residhen lamres Pantoren Bureh amangandikakaken pepemut
bab watakipun Kanjeng Tuwan Residhen Senap ingkang sakalang-
kung utami ing ngatasipun prasobatan utawi ingatasipun dados
garwaning kng estri, tuwin dados tiyang sepuh ing putra putra-
nipun.

Wondening ingkang wonten kala anyarekaken jisimipun sami
angrujuki sadaya ingkang dados ngandikanipun kanjeng tuwan
Residhen Lamres Pantoren Bureh, kathah ingkang sami karaos
ing kacekelan malah kathah ingkang sami angrantahaken eluh,
minongka pangemut-emut dhateng ingkang seda.

=====

Benjing ing dinten Salasa kaping 20 wulan September punika
ing griyanipun Tuwan Pelman anglelang barang gagramen ing
toko warni-warni, inuman tuwin barang sanesipun ingkang
wonten miwah barang porselin tuwin gelas-gelas.

Punapa malih kareta, bendhi, kapal kareta, kapal tumpakan
tuwin bendhi.

Katandhan W.Pelman.

=====

Pakalempakanipun main musik wonten komidhi ing Samawis
Undhang-Undhang.

Kanjeng Gupremen sampu anglilani dhateng pakalempakanipun
main musik wonten komidhi ing Samawis adamel loterei yatra
katahipun 150.000 rupiyah.

Kathahing lot 3000 iji satungil-tunggilipun regi 50 rupiyah.

Lot wau badhe kadamel saprapatan sarta tiyang kenging tumbas
lot wetah, utawi sapalih tuwin saprapat lot.

Ing ngandhap punika pratelanipun kauntungan ingkang medal
saking loterei wau.

Kauntungan ingkang kapisan..... 50.000 rupiyah

Kauntungan ingkang kaping kalih..... 25.000 rupiah
Kauntungan ingkang tiga..... 15.000 rupiah

Kauntungan ingkang kaping sakawan..... 8.000 rupiah
Kauntungan ingkang kaping gangsal..... 4.000 rupiah
Kauntungan ingkang kaping nem..... 3.000 rupiah
Kauntungan ingkang kaping pitu..... 2.000 rupiah
Kauntungan 1000 rupiah, 10 iji, gunggung.....10.000 rupiah
Kauntungan 500 rupiah, 20 iji, gunggung.....10.000 rupiah
Kauntungan 300 rupiah, 40 iji, gunggung.....12.000 rupiah
Kauntungan 200 rupiah, 40 iji, gunggung..... 8.000 rupiah
Wah malih nomering lot ingkang medal rumiyin
sarta ingkang medal wekasan satunggil-
tunggilipun angsal ganjaran 1500 rupiah
gunggung..... 3.000, rupiah

Sadaya gunggung..... 150.000 rupiah

Sinten ingkang badhe tumbas lot sami akintuna serat dhateng
para tuwan ingkang kasebut ing ngandhap punika, serat wau
kedah kabayar dening ingkang angintunaken , panumbasipun lot
mawi kabayar kenceng.

Ing Samawis dhateng Tuwan Dhegrootkolep en ko tuwin tuwan
Y.G.Spering

Ing Batawi dhatng Tuwan G.Kolep en ko

Ing Surabaya dhateng Tuwan Time Kolep en ko

Ing Salatiga dhateng Tuwan W.Igenderat.

Ing Surakarta dhateng tuwan F.H.Jaspres

Ing Ngayogyakarta dhateng Tuwan C.F.Philip.

Samongsa loteri wau sampun kamainaken ingkang gadhah lot
wetah utawi papaliyan tuwin saprapatan ingkang kaleres angsal
kauntungan utawi ganjaran kening anampani arta pamenangipun
saking tuwan Y.G.Spering ing samawis kawangenan lami-
laminipun ing dalem wolung dinten ananging tiyang wau mawi
anedahena sarta amangsulna lotipun punapa malih arta pame-
nangipun mawi kacengklong ing dalem satusipun 25 rupiah
minangka dados kauntunganipun pakalempakan main musik ko-
midhi Samawis, menggah dinten pamainipun loterei badhe kalim-

rahaken ing tembe, pamainipun badhe kalampahan wonten ing Samawis katingalaken ing ngakathah mawi kajenengan dening Notaris.

Bilih sampun dumugi ing wawangen mangsanipun amainaken loterei, mongka cacahing lot 3000 iji dereng pajeng sadaya, pamainipun loterei punika inggih badhe kalampahan ugi, anang-ing kathah ing arta kauntungan tuwin ganjaran badhe kasuda, katimbang kaliyan kathahing lot ingkang boten pajeng wau.

Inkang sami wereh pakalempakan main musik ing komidhi Samawis.

Katandhan Tuwan H.H.Borel

katandhan Tuwan Y.P.Osserenbruggen

Katandhan Tuwan Y.G.Spering Tesuri

Katandhan Tuwan Termir Sekretaris.

Angka 25, 22 September 1864

Kula wisudhan sapanunggalanipun.

Tuwan T.Y.W.Litson Grimpir landrat ing Bangkalan paresidhenan Madura kaundur saking kalenggahanipun kalayan kurmatmawi kaparingan wahgel amargi saking sakit.

Kanjeng Tuwan C.Dherdhirrosemon Letnan Kolonel Infantri, kamantunan kalayan kurmat saking anggenipun amakili padamelanipun asisten residhen ing Amontai ing tanah kidul tuwin wetan ing Borneyo.

Tuwan W.Delanoi, Kontelir Irsteklas ing paparentahan lebet ing Gupremen Selebes bawahipun kaparingan pamit kalih tahun dhateng nagari Walandi.

Kanjeng Tuwan K.W.Itke, sekretaris ing Paresidhenan tanah kidul tuwin wetan ing Borneyo, kakula wisudha dados Asisten Residhen ing Amontai tanah kidul tuwin wetan ing Borneyo.

Kanjeng Tuwan Mister, W.Wedheldher, Auditor militer ing Rat prang wonten ing tanah kidul tuwin wetan ing Borneyo, kakula wisudha dados Litrat Panjustisi ing Samawis.

Tuwan S.S> Dhepris Irste Komis ing Algemen Rekenkamer, kakula wisudha dados Sekretaris ngaras dados Pendhismester ing Paresidhenan tanah ing kidul tuwin wetan ing Borneyo.

Tuwan Y.H.Phelen ingkang wau dados priyantun kareh ingkang Kanjeng Tuwan Residhen ing tanah kidul tuwin wetan ing Borneyo kakula wisudha dados Komis ing kantor Paresidhenan Kadhiri.

=====

Pawartos wani-warni.

Serat saking Pontiyanak katitimangsan kaping 2 September punika anyariyosaken kados ing ngandhap punika.

Ing Sintang tanah Borneyo sapunikanipun wonten prang.

Kala kaping 11 wulan Agustus ingkang sampun kapengker ing Sintang tanah Borneo katempuh ing mengsah, ananging mengsah punika boten kuwawi, lajeng mundur akathah ingkang amedalaken rah.

Baita kapal asep anama Selebes sampun wonten angajenganipun lepen Malawi ingkang celak ing Sintang, kala baitaning mengsah sawatawis kathahipun sami dhateng wanci pukul sadasa enjing, amilar wonten lepen Malawi ing Sintang wau, dene baitanipun ingkang wonten ing ngajeng piyambak angangge bendera Walandi. Sareng baitaning mengsah kawatawis sampun dumugi manawi kamriyem, lajeng kamriyem dening baita kapal asep Selebes kalayan Mariyem ingkang mimisipun wawrat nem

pun, sanalika baitaning mengsah wau sami mundur, panginteni-pun tiyang, manawi pikajenganing mengsah badhe angempakaken weweka, awit ing waktu punika kathah titiyang Dhayak ingkang ngatingal wonten celaking panggenanipun kendel baita kapal asep Selebes, titiyang wau sami medal saking panggenaning pelikan mas, ananging Tuwan Letnan Dhegrais saprajuritipun sampun manggen wonten ing panggenan satunggil anadhahi mengsah ingkang kasanjatanan wiwit pukul sadasa enjing ngantos dumugi pukul tiga siyang, nunten Letnan Semit seka utus tutulung dhateng Letnan Dhegrais wau, mengsah lajeng katempuh dening letnan Semit sekaliyann sangkuh ing sanjata. Menggah Litnan skaliyan ing waktu punika sakalangkung teteg sanget ing tandangipun amung kaliyan prajurit Walandi 45, saged angunduraken mengsah ingkang kathahipun langkung kaping sadasa, ngantos kalampahan mengsah punika boten saged anyanjata malah boten saged angiseni sanjatanipun, mengsah kathah ingkang pejah, dene ingkang pitu lajeng kakethok gulunipun dening titiyang Dhayak ingkang dados pambelahing baita Walandi, menggah prajurit Walandi boten wonten ingkang pejah utawi kataton, amung Tuwan dokter Tresling ingkang kataton wekasan andadosaken pejahipun, Tuwan Tresling punika ambek wanter, ananging boten gadhah dugi-dugi purun anebih saking prajurit.

Wondening pikajenganipun mengsah kawatawis amung badhe adamel

kuwuring baita kapal asef Selebes supados amundura saged
atebih saking beteng, manawi sampun beteng wau badhe kagebag,
ananging pikajengan punika boten saged kalampahan, sareng
sasampunipun mengsahkagebag ngantos karaos sanget, kuwasani-
pun Kanjeng Gupremen kenging kawastanan pulih malih.

Ing Sintang sapunika titiyang boten rumawos kuwatos malah
sami sakeca ing manah, ingkang wau sami kuwatos ananging
tentreming nagari badhe enggal kalampahan awit sampun pikan-
tuk biyantu, kumpeni ingkang kawadanan dening Kapitan Ter-
meitelen tuwin Kapitan Panupel sami dhateng, kabekta ing
baita kapal asef anama Hertohbernar, dene kala wingi baita
Dhelepsil inggih dhateng, ambekta matrus Walandi, 30 ing
dinten punika baita Onrus tuwin baita Cirano sami dhateng
saking tanah jawi, dadosa punika sampun boten kikirangan
biyantu.

Ing Surabaya kala kaping 12 wulan September punika, wanci
enjing pukul pitu, ing alun-alun Surabaya angetrapaken pauku-
manipun pejah tiyang Cina, ingkang anglampahi dosa raja
pejah, menggah panuwunipun pangapunten ing sawatawis dinten
laminipun boten kapikantukaken.

Pawartos saking Sintang anyariyosaken bilih prakawis prang
ing Sintang prayogi lampahipun, mengsah sampun kawon sarta
kraman ingkang kathah gogolonganipun sampun buyar, amung
kraman ingkang sakedhik gogolonganipun taksih angreresahi
titiyang ing tanah ngriku. Awit saking dhatengipun prajurit
enggal tuwin baita kapal asef alit-alit saking tanah jawi

saha saking tanah sanesipun prakawis prang ing sintang boten
ngantos lami saged rampung, sarta panguwasanipun kanjeng
gupremen ing tanah ngriku badhe langkung kekahipun kados
ingkang rumiyin-rumiyin.

Menggah ingkang andadosaken angelipun punika bab sagedipun
kacepeng para lurah ing kraman amargi tanah Borneo punika

ageng, wondening lampah ing prang kala tanggal kaping 11 wulan Agustus ingkang sampun kapengker sakalangkung prayoginipun, Litnan Semit kaliyan Litnan Dhegrais kala samanten sakalangkung sae anggenipun sami anindakaken pratingkahipun. mila karampunganing prakawis ing dinten punika kathah saking pandamelipun kakalih wau.

=====

Ing tanah Amerikah ler wonten tiyang estri sampun kawan tahun laminipun angraos boten sakeca pulung manahipun, raosipun elok pating griming ing pulunng manah mawi mindhak-mindhak asaya asanget kalampahan tiyang estri wau andhatengaken para dhokter, sareng para dhokter amriksani sasakitipun tumunten sami apratela, awit saking pamanggihing pikiripun bilih karaosing boten sakeca ing pulung manah wau, punika saking sawer ingkang mindhak agengipun wonten ing salebeting pulung manah, menggah kalebeting sawer wonten ing pulung manah, punika kala wau nipun amor kaliyan toya boten katawis saking alitipun lajeng kaondha dhateng ingkang sakit, ingkang punika manawi sawer wau angraosaken luwe wonten salabetipun puluh manah, sarta manawi amambet tiyang anggoreng daging utawi ulam toya, lajeng anglolor minggah dumugi ing gurung, dene ingkang sakit sanalika rumaos cenggah ngantos meh boten saged ambekan, wekasan para dhokter sami ajrih anyukani jampi, supados anglunturaken sawer, amargi kakinten badhe andadosaken pejah ing tiyang estri ingkang sakit wau punika.

=====

Benjing ing dinten Jumungah tanggal kaping 30 wulan September punika, Tuwan Pitgautbadhe anglelang barang tatilaranipun suwargi Kanjeng Tuwan Residhen Sekap, warnining barang kapratelakaken ing ngandhap punika, kapal tumpakan sae-saesami medalan ing tanah sabrang, lapak Inggris panganggenipun tiyang jaler tuwin tiyang estri, lembu jaler tuwin lembu peresan sami wedalan ing negari benggala, dadamel warni-warni kadosta waos dhuwung, sabet sapanunggalanipun sami damelan alam kina, punapa malih supe warni-warni damelan alam buda, wah prabot rerengganing griya sami sae-sae damelan ing Betawi, anggur alus warni-warni, tatedhan sawatawis warni, tuwin barng sanes-sanesipun malih, wasana gongsa salendro ingkang sakalangkung sae.

Ing saderengipun lelang kirang sadinten dados tanggal kaping, 29 wulan September punika, barang sadaya wau badhe kenging

kapriksanan.

Tuwan Pitgaut kadugi anumbasaken barang wau, pundi ingkang dados welinganipun ing tiyang. (26)

=====

Ing dinten malem Salasa tanggal kaping 25 Rabingulakir punika badhe wonten komidhi, wiwitipun wanci pukul wolu, ingkang kalampahaken Rober utawi kraman, menggah serat lalampahani-pun badhe kakintunaken dhateng ingkang sami anampani serat Jurumartani ing salebetipun nagari Surakarta benjing ing dinten Setu ngajeng punika..

Bayaranipun

Tiyang jaler satunggil,,,,,,,,,,,,,,,,,3 rupiah

Tiyang estri satunggil,,,,,,,,,,,,,,,,,2 rupiah

Lare satunggil ingkang dereng umur, 12 tahun,,,1 rupiah

=====

Pakalempakanipun main musik wonten komidhi ing Samawis

Undhang-Undhang.

Kanjeng Gupremen sampu anglilani dhateng pakalempakanipun main musik wonten komidhi ing Samawis adamel loterei yatra katahipun 150.000 rupiah.

Kathahing lot 3000 iji satungil-tunggilipun regi 50 rupiah.

Lot wau badhe kadamel saprapatan sarta tiyang kenging tumbas lot wetah, utawi sapalih tuwin saprapat lot.

Ing ngandhap punika pratelanipun kauntungan ingkang medal saking loterei wau.

Kauntungan ingkang kapisan..... 50.000 rupiah

Kauntungan ingkang kaping kalih..... 25.000 rupiah

Kauntungan ingkang tiga..... 15.000 rupiah

Kauntungan ingkang kaping sakawan..... 8.000 rupiah

Kauntungan ingkang kaping gangsal..... 4.000 rupiah

Kauntungan ingkang kaping nem..... 3.000 rupiah

Kauntungan ingkang kaping pitu..... 2.000 rupiah

Kauntungan 1000 rupiah, 10 iji, gunggung.....10.000 rupiah

Kauntungan 500 rupiah, 20 iji, gunggung.....10.000 rupiah

Kauntungan 300 rupiah, 40 iji, gunggung.....12.000 rupiah

Kauntungan 200 rupiah, 40 iji, gunggung..... 8.000 rupiah

Wah malih nomering lot ingkang medal rumiyin

sarta ingkang medal wekasan satunggil-

tunggilipun angsal ganjaran 1500 rupiah

gunggung..... 3.000, rupiah

Sadaya gunggung..... 150.000 rupiah

Sinten ingkang badhe tumbas lot sami akintuna serat dhateng para tuwan ingkang kasebut ing ngandhap punika, serat wau kedah kabayar dening ingkang angintunaken, panumbasipun lot mawi kabayar kenceng.

Ing Samawis dhateng Tuwan Dhegrootkolep en ko tuwin tuwan Y.G.Spering

Ing Batawi dhateng Tuwan G.Kolep en ko

Ing Surabaya dhateng Tuwan Time Kolep en ko

Ing Salatiga dhateng Tuwan W.Igenderat.

Ing Surakarta dhateng tuwan F.H.Jaspres

Ing Ngayogyakarta dhateng Tuwan C.F.Philip.

Samongsa loteri wau sampun kamainaken ingkang gadhah lot wetah utawi papaliyan tuwin saprapatan ingkang kaleres angsal kauntungan utawi ganjaran kenging anampani arta pamenangipun saking tuwan Y.G.Spering ing samawis kawangenan lami-laminipun ing dalem wolung dinten ananging tiyang wau mawi anedahena sarta amangsulna lotipun punapa malih arta pamenangipun mawi kacengklong ing dalem satusipun 25 rupiah minangka dados kauntunganipun pakalempakan main musik komidhi Samawis, menggah dinten pamainipun loterei badhe kalimarahaken ing tembe, pamainipun badhe kalampahan wonten ing Samawis katingalaken ing ngakathah mawi kajenengan dening Notaris.

Bilih sampun dumugi ing wawangen mangsanipun amainaken loterei, mongka cacahing lot 3000 iji dereng pajeng sadaya, pamainipun loterei punika inggih badhe kalampahan ugi, ananging kathah ing arta kauntungan tuwin ganjaran badhe kasuda,

katimbang kaliyan kathahing lot ingkang boten pajeng wau.

Ingkang sami wereh pakalempakan main musik ing komidhi Sama-wis.

Katandhan Tuwan H.H.Borel

katandhan Tuwan Y.P.Osserenbrigen

Katandhan Tuwan Y.G.Spering Tesuri

Katandhan Tuwan Termir Sekretaris.

Angka 26, 29 September 1864

Kula wisudhan sapanunggalanipun

Kanjeng Tuwan F.H.Y.Netser, ingkang wau dados residhen ing Pakalongan lajeng ing wingking kakula wisudha dados residhen ing Rembang, sapunikanipun wonten ing nagari Walandi, amargi saking pamit, ing mangke awit saking panuwunipun piyambak kaundur saking kalenggahanipun ing padamelan nagari kalayan kurmat mawi kaparingan pansiyun, kasebut ing serat kakancin-ganipun kanjeng raja katitimangsan kaping 27 Juni 1864 angka 64.

Kanjeng Tuwan Y.A. S.Retinpardhe, ingkang kala wau dados asisten residen ing Panaraga Paresidenan Madiyun, ing mangke awit saking panuwunipun piyambak sande `mboten kadamel dados anggenipun kakula wisudha dados asisten residhen ing Indramayu Paresidhenan Cirebon ngiras dados Pendhimester, mawi katamtokaken taksih kaparingan wahgel.

Kanjeng Tuwan L.Y.W.Dhewal Irste sekretariipun Kanjeng Gupremen kakula wisudha dados Direktur ing pamedaling siti tuwin Sidhile Magazine.

Pawartos warni-warni.

Tiyang ingkang sampun kekesahan dhateng tanah Hindu, acariyos manawi ing griyaning tiyang satunggil-tunggilipun ingkang sugih saha sampun manjing agama Islam ing tanah ngriku, sami angingah rencangsatunggil-satunggil ingkang pancen padamelanipun amung ngajari peksi dara kemawon, menggah peksi dara wau sami manut punapa ingkang dados ing pangajaraning tiyang, saminipun dados saradhadhu ingkang sami manut ing aba. peksi dara cemeng kaiberaken, iberipun manginggil akakalangan manut ing abaning tiyang ingkang ngajari, punika anyepeng teken alit ingkang kadamel anudingi bab p0uruging iberipun, nunten tiyang wau angiberaken peksi dara pethak sapontha, ingkang tumunten anunggil kaliyan peksi dara cemeng aselang-seling, iberipun ing dhateng ing pundi-pundi manut ing aba, pangintening titiyang, kakinten manawi boten kenging kapisah malih ingkang cemeng kaliyan ingkang pethak, sareng makaten tiyang

ingkang ngajari wau amirengaken abanipun ing nalika peksi
dara sami ariwut ing iberipun, tumunten peksi punika sami
apisah dados kalih pontha, ingkang cemeng anunggil sami
cemeng, ingkang pethak sami pethak, sareng sampun, tiyang
ingkang ngajari angibaraken peksi dara biru, ingkang lajeng
kalangandados tigang pontha, cemeng sapontha, pethak sapontha
tuwin biru sapontha, sami terak tinerak iberipun manginggil
tuwin mangandhap manut ing aba, sasampunipun peksi sadaya
kaundhang medhun ingkang sami uturut lajeng kasukanan tated-
han ingkang sakalangkung sae, kaot kaliyan tatedhan ing
saben dintenipun.

Punika pratelanipun titiyang inkang kenging sasakit kolerah,

menawi kasebutaken wiwitipun wonten sasakit wau kala kaping
27 wulan Mei ngantos dumugi kaping 31 Agustus ingkang sampun-
kapengker, kados ing ngandhap punika.

	Walandi	Tyang pejah	ambon	Jawi gunggung	sadaya	timbanganipun
ingkang pejah tuwin tiyang saras saking ingkang kenging sasakit						
Inkang kenging sasakit	355	7	38	9061	9461	ingkang saras kirang
langkung 29 8/9						
Inkang saras	115		2688	2833		Inkang pejah kirang langkung
saking 69 7/9						
Inkang Pejah	150	7	38	6409	6604	Dados kathah ingkang pejah
kaliyan ingkang saras						
Inkang taksih sakit	10			22	32	

=====

=====

=====

Menggah kawontenaipun ing sasakit wiwit kala kaping 25 dumugi
kaping 31 Agustus mindhak sangsaya sanget, kala kaping 31
Agustus Walandi ingkang taksih kajampenan kathahipun langkung
wolu katimbang kaliyan kala kaping 25 Agustus wau, dene ing
dalem nem dinten wau titiyang jawi ingkang pejah 502 ewa

denten kala kaping 31 Agustus titiyang jawi ingkang taksih
kajampenan kanton 24, mngka kala kaping 25 Agustus punika 43.

=====

Kala malem kaping 1 angrintenaken kaping 2 wulan September,
wartosipun ing dhistrik-dhistrik Lampung tanah Sumatra, awit
saking agenging jawah ingkang boten kendel kendel lepen
Telokbetong bena, toyanipun ngantos ambeleber dhateng ing
dharatan, andadosaken banjir ageng, ingkang angrisakaken
salebeting nagari meh waradin sanagari sadaya, kreteg-kreteg
saha gedhong-gedhong kagunganipun knjeng gupremen tuwin
sanesipun sami karisakan andadosaken agenging pituna, dene
kretag ageng daamelipun Watersetat larut kabekta ing toya
kados kretag-kretag alit sanesipun, punapa malih griya-griya
ing peken tuwin griya-griya sanesipun akathah sami rebah,
menggah tiyang dagang ing ngriku kathah sami anandhang pituna
saking karisakaning barang susuwekan uwos sareng mriyos tuwin
sanesipun pamedaling siti.

Ing kantoripun kanjeng tuwan Residhen tuwin ing gudhangipun
kanjeng Gupremen lebet ing toyanipun ngantos sakawan kaki,
panggenanipun militer ingkang boten karisakan amargi boten
katrajang ing toya, amung ing griyanipun para opsir lebet ing
toya sakaki utawi kalih kaki.

Menggah ilining toya amiyak dados kalih, wonten ing panggenan
ingkang kaadegan peken dene wutahing toya dhateng ing sagan-
ten inggih dados kalih panggenan, ingkang sampun kaserepan
bab titiyang ingkang pejah kala banjir punika amung sakawan
ingkang tiga kapanggih jisimipun.

=====

Etrap enggal andadosi margi.

Ing Prangkrik wonten tiyang bab andadosi margi kapasangan
tosan, menggah tosan punika blebakan kandelipun kalih dim
Nederlan paosipun saelo Nederlan tuwin wiyaripun gangsal
palem, tosan wau ing nginggil mawi kaukir adhapur bekung,
pamurihipun sampun ngantos amelesedaken kapal ingkang ngam-
bah ing ngriku, dene pamasangipun tosan wonten ing sanging-

giling pasir ingkang kamoran kapur sakedhik, etraping tosan wonten ing margi sakalangkung rapet, sarta boten saged ewah manawi kaambah ing kareta sapanunggalanipun, wonten ing papan ingkang radin kasrasah ing tosan ingkang kados makaten ames-
thi enggal rampungipun.

Margi tosan ingkang kados makaten sarta prenah celak kaliyan panggenan pangluluhan, kerep kaambah ing kareta tuwin grobag ingkang sami komomotan tosan tuwin areng, ing dalem nem wula laminipun pangambah ing kareta tuwin grobag boten angewahaken ing srasahipun tosan, tosanipun balebakan kuwawi anyanggi awrating momotan wau, boten wonten ewahipun saking mandhe-
longing tosan tuwin sanesipun ingkang andadosaken ewah, kaot sanget kaliyan margi ingkang kadandosaken kados ing ngadati-
pun, menggah margi tosan punika andadosaken kauntungan ing ngatasipun ambebekta samukawis ingkang awrat, awit saking radining margi tosan punika anyuda kathah dhateng sayahing kapal sarta angindhakaken kathahing pambektan, gene gonjing tuwin oreging kareta ingkang nguwatosi dhateng titiyang lumampah, sarta ingkang angrisakaken kereta, punika sampun boten wonten malih, wasana pikantuk sanget kareta ingkang kaambahaken ing margi tosan ingkang sakalangkung resik sarta boten wonten sabawanipun kados angambah margi pasiran.

=====

Ing tokonipun tuwan Dhegrootkolep en ko ing Surakarta tiyang saged pikantuk lading panyuukuran damelan Inggris lading pangaretan pirantos panyeratan kadosta: kertas, kalam mangsi sapanunggalanipun tindhih serat mawi jam, punapa malih erloji mas tuwin pethakan saaya sae lampahipun sarta rante Erlojimas.

Barang-barang punika kawade sakalangkung mirah reginipun bayar kenceng. (19)

=====

Benjing ing dinten Jumungah tanggal kaping 30 wulan September punika, tuwan Pitgaut badhe angilang barang tatilaranipun swargi kanjeng Tuwan Residhen Sekap warnining barang kaprte-
lakaken ing ngandhap punika: kapal tumpakan sae-sae sami wedaling ing tanah sabrang, lapak Inggris sanganggenipun tiyang jaler tuwin tiyang estri, lembu jaler sarta lembu peresan sami wedalan ing nagari Benggala, dadamel warni-warni kaosta waos, dhuwung, sabet sapanunggalanipun sami damelan alam kina, punapa malih supe warni-warni damelan alam buda, wah prabot rerengganing griya sami sae-sae damelan ing Ba-

tawi, anggur alus warni-warni, tatedhan sawatawis warni,
tuwin barang sanes-sanesipun malih, wasana gongsa salendro
ingkang sakalangkung sae.
Ing saderengipun lelang kirang sadinten dados tanggal kaping
29 wulan September punika, barang sadaya wau badhe kenging
kapriksanan.
Tuan Pitgaut kadugi anumbasaken barang wau, pundi ingkang
dados welinganipun ing tiyang. (26)

=====

Pakalempakanipun main musik wonten komidhi ing Samawis.

Undhang-Undhang

Kanjeng Gupremen sampun anglilani dhateng pakalempakanipun
main musik wonten komidhi ing Samawis adamel loterei yatra
kathahipun 150000 rupiyah.

Kathahing lot 3000 iji, satunggil-tunggilipun regi 50 rupi-
yah.

Lot wau badhe kadamel saprapatan sartas tiyang kenging tumbas
lot wetah, utawi sapalih tuwin saprapat lot.

Ing ngandhap punika pratelanipun launtungan ingkang medal
saking loterei wau.

kauntungan ingkang kapisan 50.000 rupi-
yah

kauntungan ingkang kaping kalih..... 25.000 rupi-
yah

kauntungan 1000 rupiyah 10 iji gunggung 10.000 rupi-
yah

Kauntungan 500 rupiyah 20 iji, gunggung..... 10.000 rupi-
yah

Kauntungan 300 rupiyah 40 iji gunggung.....12.000 rupi-
yah

kauntungan 200 rupiyah 40 iji gunggung..... 8.000 rupi-
yah

Wah malih nomering lot ingkang medal rumiyin

sara ingkang medal wekasan satunggil-tunggilipun

angsal ganjaran 1500 rupiyah, gunggung..... 3.000 rupi-
yah

sadaya gunggung..... 150.000 rupi-
yah

Sinten ingkang badhe tumbas lot sami akintuna serat dhateng
para tuwan ingkang kasebut ing ngandhap punika, serat wau
kedah kabayar dening ingkang angintunaken, panumbasipun lot
mawi kabayar kenceng.

Ing Samawis dhateng tuwan Dhegroot Kolep en ko tuwin tuwan
Y.G.Sedhering

Ing Batawi dhateng Tuwan G. Kolep en ko

Ing Surabaya dhateng Tuwan Timekolep en ko

Ing Salatiga dhateng Tuwan W.Igendherat

Ing Surakarta dhateng Tuwan F.H.Jaspres

Ing Ngayogyakarta dhateng Tuwan C.F.Philip.

Samongsa loterei wu sampun kamainanken ingkang gadhah lot
wetah utawi papaliyan tuwin saprapatan ingkang kaleresan
angsal kauntungan utawi ganjaran kening anampeni arta
pamenangipun saking Tuwan Y.G.Sedhering ing Samawis kawange-
nan lami-laminipun ing dalem wolungdinten ananging tiyang wau
amawi anedhahena sarta amangsulna lotipun punapa malih arta
pamenangipun mawi kacengklong ing dalem satusipun 25 rupi-
yah minangka dados kauntunganipun sakalempakan main musik ing
komidhi Samawis, menggah dinten pamainipun loterei badhe
kalimrahaken ing tembe, pamainipun badhe kalampahan wonten
ing Samawis katingalaken ing ngakathah mawi kjenengan dening
Notaris.

Bilih sampun dumugi ing wawangen mangsanipun amainaken

Loterei, mongka cacahing lot 3000 iji dereng pajeng sadaya,
pamainipun loterei punika inggih badhe kalampahan ugi, anang-
ing kathah ing arta kauntungan tuwin ganjaran badhe kasuda,
katimbangkaliyan kathahing lot ingkang boten pajeng wau.

Inkang sami ngereh pakalempakan main musik ing komidhi
Samawis.

Katandhan tuwan H.H.Borel

Katandhan Tuwan Y.P.Ossenbriggen

Katandhan Tuwan Y.G. Sedhering Tesurir

Katandhan Termir Sekretaris.

=====

Angka 27, 6 Oktober 1864

Kulawisudhan sapanunggalanipun

Kanjeng Tuwan W.L.H.Brokse, kalawaunipun dados residhen ing Timur (Timor), ing wingking kaparingan wahgel, sapunika wonten ing nagari Walandi awit saking pamit ing mangke pamitipun wau kaunduraken laminipun nem wulan, ksebut ing serat kakancinganipun Kanjeng Tuwan ingkang wicaksana Minister Pan Koloni, katitimangsan kaping 2 wulan Agustus 1864 aksara A.P.Z. angka 12.

Kanjeng Tuwan C.Dhewall sekretarisipun Kanjeng Gupremen ingkang kabiyantokaken anyambut damel dhateng rat ing Nederlan Indiya, ing mangke kakula wisudhan dados Irste Sekretarisipun Kanjeng Gupremen.

Kanjeng Tuwan Mister, G.G. Dhan Arsankarsedhel Redhendharis ing kantoripun Kanjeng Tuwan Algemeen Sekretaris ing mangke kakula wisudha dados sekretarisipun Kanjeng Gupremen ananging anyambutdamel dados sekretarisipun Rat ing Nederlan Indiya.

Tuwan Y.G. Dhiseriyer, Komisi pun Kanjeng Tuwan Dhirektur saking tanem tuwuh, kaundur kalayan kurmat saking kalenggahanipun ing pdamelan nagari.

=====

Pawartos warni-warni.

Sampun kacariyos bab pamirantosing badhe panggebagipun kiha Nanning, ing sapunika pawartosipun bilih kitha Naning wau kala tanggal kaping 19 wulan Juli ingkang sampun kapengker kabadhah dening prajuritipun kanjeng Raja Cina, para kraman ingkang kawastanan Taiping sampun wonten sawaatawis wulan laminipun sami kekes ing manah, amargi saking ungguling prang para prajuritipun Kanjeng Raja Cina, ingkang sami kawadanan dening titiyang nganmonca, menggah cariyosipun katuhonan bilih rajaning kraman pejah ing ngendhat, nalika mireng, manawi Kolonel Gordhon ingkang sampun kalilan dening Jendral Brown kesah dhateng Naning, supados amaspaakaken pamirantosipun anglawan para kraman Taiping, kalampahan Kolonel wau

saged anyelak ngantos dumugi tebihipun 50 elo saking kitha Naning.

Dereng wonten cariyosipun ingkang terang bab kadadosaning panggebagipun kitha Naning, lampahan saking pirembagipun Kolonel Gordhon, ananging sakitan manawi panggebagipun wau sakalangkung pikantukipun awit saking kageting para kraman sami amireng namaning Kolonel Gordhon wau, dene panggebagipun kitha Naning, punika sangkanipun ing kalih panggenan saking dharatan tuwin saking saganten, ing dintenipun nalika sareng lumebet ing kitha Naning, saderengipun sonten para kraman

sami kakepang wonten ing satengah ing kitha wau, kraman ingkang sana Sung Wang kala waunipun kapalajeng saking So Ho tuwin saking Oso, punika saged pikantuk margi medal saking kitha Naning ingkang sampun kakepang, kraman Sung Wang punika kasebut saged bab lampah ing Militer, mila badhe sakalangkung andadosaken susah bab anggenipun saged pikantuk margi amedal saking kitha Naning wau, ambekta tiyang kalih ewu, amargi tiyang kalih ewu punika manawi kawadanan dening Sung Wang, bahd eandadosaken resah enggawl wonten ing dhistrik tanah Cina, punapa dene ingkang kalangkung ajrihan bab remenipun anjajarah angrayah, Sarehning para kraman Taiping wau sampun sami kanaten anjarah rayah laminipun ngantos kalihwe-las tahun mila boten saged dados titiyang sa ing ngatasipun padamelan ingkang prayogi, sanadyan para kraman punika sampun boten angajrih-ajrihi malih dhateng titiyang ngamonca, inggih ugi taksih anguwatosi, awit manawi sami angalempak sadadamelipun kathahipun ngantos tiyang kalih utawi tigang ewu.

=====

Makasar kaping 25 Agustus 1864 Raja ing Gowa tanah Makasar ing sawatawis dinten laminipun angulem-ulemi para priyantun sawatawis tuwin para opsir ing dharatan Sahalaut punapa dene para tuwan mardika, kapurih sami dhateng wonten ing pasamuwan amargi kanjeng raja wau amasahaken wajanipun ingkang wayah estri, punika sampun dados adating ngriku ing ngatasipun titiyang islam manawi para estri umuripun sampun dewasa,

lajeng adamel pasamuwan ageng, amurih agenging pasamuwan wau, wanci enjing musikaning prajurit ingkang wonten tanah ing ngriku sami dhateng wonten karaton ing Gowa(h). Sareng pukul 9,00 enjing kanjeng Tuwan Kolonel Krussen ingkang ngasta p[anguwasa dados guprenur wonten tnah ing ngriku, anitih karet kadherekaken prajurit Kaveleri tuwin para setap dhateng ing panggenan kalempakanipun ingkang sami kaunlem-uleman wau, wonten ing Jongayah, ingkasng dados tapel wates-ing tanah kagunganipun kanjeng gupremen, dene ingkang sami dhateng ing panggenaning kalempakipun para tamu wau, wonten ingkang anumpak kareta tuwin anumpak kapal, satunggil kalih wonten ingkang ambekta nyonyahipun tuwin nona-noah, sareng sampun nunten asarengan sami lumebet dhateng tanah bawahing Gowah, sareng Kanjeng Tuwan Guprenur Krussen rawuh, lajeng para musikan angungelaken Wilhelmus sarta kurmat angungelaken mariyem kaping tiga welas, sasampunipun sami atabeyan ingkang sampun dados adat sami pinarak wonten ing pandhapa ageng, ingkang celak akaliyan dalemipun Kanjeng Raja ing Gowah, Menggah pandhapa punika pancen kaya sanandipun damel pasamuwan, ing ngriku dhdadhaharan sapanunggalanipun akathah sampun sami katata.

Sasampunipun para tamu Walandi sami dhansah katril kaping kalih, boten mawi kendel ungeling gangsanipun titiyang ing Gowah, nunten para putri santananipun raja Gowa kathahipun 25, sami ambekta dene para tiyang alit sami bingah aningali jogeding ringgit, sarta titiyang alit wau salaminig wonten pasamuwan ingkang sampun kalampahan satawis dinten saha ing waktu punika taksih sadinten kalih dinten pasamuwanipun sami

angaben ayam tuwin angabotohan ingkang sampun dados reremenanipun.

Sasampunipun abeksan wau, lajeng sami pinrak badhe dahar, Menggah dhadhaharan cara Walandi tuwin dhadhaharan olah-olahan ing tanah ngriku, saha inuman sadaya wonten, Kanjeng Sultan ing Sumbawasakulawarganipun inggih wonten pasamuwan ing ngriku, anggenipun rawuh wonten dalemipun kanjeng raja ing Gowah sampun ing sawatawis laminipun.

Kanjeng Tuwan Guprenurkurmat angunjuk kawilujenganipun kanjeng raja ing Gowa, sarta ing saening rurukunipun akaliyan kanjeng Gupremen andadosaken suka pirenaning galhipun kanjeng tuwan gupernur wau, sasampunipun kurmat kawulujengan wau ingakng katembungaken ig basa Makasar dening kanejng tuwan Y.A.Y.Pol Sekretaris saking samukawis prakawis ing Makasar, lajeng kurmat kawilujengan wau kaangsulaken dening Kanjeng Tuwan Asisten Residhen Y.A.Baneres, awit saking asmanipun kanjeng raja ing Gowah, kanjeng tuwan guprenur gurmat malih angunjuk kawilujenganipun kanjeng Sultan ing Sumbawa, inggih lajeng kaangsulan dening kanjeng tuwan Asisten Residhen Bakeres awit saking asmanipun kanjeng Sultan ing Sumbawa.

Sasampunipun dhahar, para tamu sami atata badhe kondur, sareng wanci sawatawis pukul tiga siyang sami bidhalan, pangalihipun sadaya sami trima bab panganggepipun kanjeng raja ing Gowa ingkang kalayan setyaning galih dhateng para tamu, menggah pasamuwan ingkang kados makaten dereng nate kalampahan, mila andadosaken pratondha pra sobat tuwin rurukunipun kanjeng raja ing Gowah kaliyan kanjeng Gupremen.

=====

Surabaya kaping 30 Sptember 1864, kala winginipun dalu ing griyanipun Es wonten ing loji kapandungan, pandungipun snaget ambikak Benet sarta amendhet trommel alit isi arta saking ing Benet wau, sareng tromel punika sampun kapendhet Bennet lajeng kakunci malihdening pandung, menggah ingkang kakintun dados pandung wau, punika rencangipun tuwan Es piyambak dene pulisi sapunikanipun atitipariksa bab prakawis punika wau.

=====

Tutuladan ingkang sakalangkung sae bab katresnaning anak dhateng tiyang sepuhipun.

Wonten rondha miskin gadhah anak jaler titiga, ingkang sami sabiyantu angingoni dhateng embokipun, sareng makaten wau tumunten awis padamelan, kalampahan anak titiga wau boten saged pikantuk padamelan andadosaken mindhak sangeting kacingkranganipun nyai rondha, ngantos boten wonten ingkang katedha. Ing waktu punika anak titiga boten saged angraosaken ing manah, aningali embokipun boten anedha, tumunten amedalaken tekadipun ingkang sakalangkung elok kados ing ngandhap punika cariyosipun.

Parenah angundangaken, sinten sintena ingkang saged anyepeng,

sarta angladosaken dhateng pangadilan tiyang durjana ingkang

sampun nandhang awonipun punika badhe pikantuk ganjaran ingkang sakalangkung kathah, kala samanten sadherek titiga sami arurukunan manawi salah satunggil saking sadhereking titiga kapurih angakeni dados tiyang durjana ingkang kaundhangaken wau, supados sageda pikantuk ganjaran, kadadosanipun sadherek titiga sami anggebak loteri, kaleres dhawah sadherek ingkang nem piyambak punika kedah angekena dados tiyang durjana wau, sareng sampun sadherek ingkang nem punika kabesta dening sadherekipun kakalih, lajeng kaladosaken dhateng pangadilan, sareng kapriksanan dening pangadilan wau, inggih angakeni manawi piyambakipun tiyang durjana ingkang samun anglampahi kadurjanan kados ingkang dados pandakwa, sasampunipun angakeni pangadilan lajeng dhadhawah, kinen ambekta sadherek wau dhateng kunjaran, sarta dhadhawah malih amaringi ganjaran dhateng sadherek kalih ingkang sami ngaldosaken tiyang durjana wau.

Saderengipun sadherek nem kabekta dhateng ing kunjaran sarta sadherekipun kakalih aningali manawi panuju boten wonten tiyang, sadherek nem lajeng karangkul dening kakangipun sakaliyan amargi badhe pisah, ananging ingkang ngasta pangadilan sumerep kala pangrangkulipun wau, ing waktu punika ingkang ngasta pangadilan boten saged anggayuh ingkang dados sababipun, mila badhe sumerepa ingkang dados sabab wau, kalampahan utusan abdi satunggil ingkang kenging kapitadosan kapurih angetut wingking dhateng sadhereke kalih ing sapurug-purugipun sampun ngantos katawis, sarta kinen angupados katerangan bab tiyang ingkang kakunjara wau, abdi punika sanalika umangkat anglampahi ingkang dados parentah ing bendaranipun, sareng makaten abdi wau aningali sadherek kakalih sami lumebet ing griya alit ingkang sampun meh risak sadaya, ingkang lajeng kaselaka dening abdi punika, wonten ing ngriku abdi amireng sadherek kakalih sami anyariyosaken ingkang sampun kalampahan sarta angulungaken arta ganjaraning parentah anggenipun angladosaken sadherekipun nem dhateng pangadilan.

Sareng embokipun amireng pawicantenipun ingkang kados makaten wau, lajeng anjelih, sarta sanalika anedha wangsuling

anakipun ingkang kaladosaken dhateng pangadilan wau, wican-
tenipun luwung pejah akaluwen kaliyan amanjangaken umuriun
jalaran saking kekecalan anak tumunten anakipun kakalih dipun
ken amangsulaken arta sanalika, sareng abdinings parentah
ingkang ngasta pangadilan sampun amireng pitembungan ingkang
kados makaten wau, nunten kesah, anglapuraken sadaya ingkang
sampun dipun sumerepi dhateng bendaranipun wekasan andadosak-
en gumuning kang ngasta pangadilan ing sanalika lajeng
anyaosi uninga dhateng sang nata bab lalampahan punika,
kadadosanipun sadherek kakalih katimbangan dhateng sang nata,
ingkang sakalangkung angalem dhateng sadherek titiga bab
katresnaning anak dhateng tiyang sepuhipun, wasana sadherek
ingkang anem kaparingan pensiyun taunan dening sang nata,
mengah kakangipun sakaliyan sami kaparingaken ganjaran ing-
kang sakalangkung kathah.

Angka 28, 13 Oktober 1864

Pawartos warni-warni

Serat saking kareh bawah tanah Japan katitimangsan kaping 24 wulan Agustus ingkang sampun kapengker anyariyosaken kados ing ngandhap punika.

Sampun wonten tiga welas wulan kala kagunganipun Kanjeng Raja Walandi baita kapal asepi ingkang dipun namani Megusah, kamriyemaning mariyem ingkang sampun krakit wonten ing panggenan satunggal tuwin kamriyem an ing mariyemipun para baita kapal kagunganipun pangeran ing Nagato tanah Japan, dene baita kapal asepi wau lumampah medal supitan Semonoseki, boten sumerep manawi badhe kaawonan makaten wau.

Salaminipun wiwit kala samanten sampun kaangkah pikantukipun rampunging prakawis lampah saking rerembaganipun para utusan bab anggenipun amirangaken pangeran ing Nagato dhateng bendera Walandi, sarta dipun purih ambikak supitan kenginga kawedalan malih ing baita kapal ananging boten wonten kadadosanipun.

Padagangan ing Nagasaki tanah Japan tumunten sangsaya sudanipun sarta badhe ical babar pisan amargi saking pratingkahipun amemengsahan pangeran ing Nagato, ingkang purun-purun amepeti margining baita kapal dagang, kamomotan pamedaling siti ingkang pancen badhe kabekta dhateng Nagasaki, utawi kamomotan barang-barang dagangan damelan walandi ingkang saking tanah ngriku, dene kawontenaning prakawis punika boten saged dumugi ngantos lami.

Jejenengipun para raja ingkang sami aprajangjeyan tumunten arerembagan badhe kintun serat dhateng pangeran ing Nagato, ungeling serat amelehaken bab pratingkahipun pangeran ing Nagato wau ingkang nguwatosi, sarta kasukunan Serep manawi pangeran punika salebeting sakedhik dinten boten ambikak margining baita kapal wonten ing supitan ingkang kasebut ing nginggil wau, badhe anglampahaken taksa.

Anunten serat wau kabekta dening baita kapal asepi Inggris kakalih, kanamanan Barosah satunggil, ingkang satunggilipun Kormoran, dene ingkang kapitadosan ing pambektanipun serat-serat wau, punika papatahipun ing Ngari Inggris Prangkrik nagari Walandi, tuwin papatah saking tanah Amerika, sareng

makaten serat-serat wau lajeng katampekaken dhateng para opsiripun Pangeran ing Nagato, ingkang sami sagah badhe ambekta wangsul anipun serat. Baita kapal asep Barosah tuwin Kormoran sami alabuh wonten sangajenging margi lumebet dhateng supitan Semenoseki, ing waktu punika sami amaspadakaken panggenan ing ngriku, tebihipun manawi kamriyem memesipun botn sged dumugi, sareng makaten anunten wonten panggenan satunggil karakitan ing mariyem ingkang boten katingal mariyemipun awit saking kaaling-alingan, saking panggenan ing ngriku baita kapal Inggris kakalih wau lajeng kamriyem kaping kalih.

Pratingkah ingkang kados makaten wau, punika andadosaken pratondha sayekti, bilih pangeran ing Nagato boten apraduli dhateng rerembagipun para jejenenging raja raja ing amonca

wau, kala samanten para jejeneng wau sami arerembagan badhe wangsul boten mawi agentosi wawangsulanipun serat, tumunten kasaru dhatengipun opsir Pangeran ing Nagato, punikasami minggah dhateng ing baitakapal asep Inggris wau, anyariyosaken pangandikanipun pangeran ing Nagato, bilah pangeran ing Nagato wau anglampahi ingkang dados parentah ing rajanipun, sarta boten gadhah sedyambikak margining baita kapal wonten ing supitan Semenoseki.

Wangsulanipun pangeran ing Nagato makaten wau andadosaken sanget rengating manah, sanalika lajeng karembag, anglampahaken prajurit sami abibiyantonan badhe angukum dhateng pangeran ing Nagato ingkang anandukaken pamanahanipun piyambak.

Para tiyang ing baita kapal prang Walandi sadaya ingkang wonten ing palabuhan sami bingah-bingah, sareng mireng bilih badhe anglampahaken prajurit bibiyantonan wau, punapa dene titiyanging baita kapal asep Megusah sakalangkung bingahipun. Pangajeng-ajngipun saben dinten kumendhan rembrut sakalerehanipun opsir sadaya mugi wontena mangsanipun saged amales ngantos amedalaken rai pamimirangipun pangeran ing Nagato dhteng bendaranipun baita kapal asep Megusah, ingkang sapisan wonten ing supitan Semenoseki kamriyeman sakalangkung sanget dening mengsah, ananging saged pikantuk margi medal saking supitan wau.

Para baita kapal prang bibiyanton ingkang badhe kaangsahaken dhateng Nagato, sarta angkatipun benjing ing dinten enjingipun kados ing ngandhap punika pratelanipun:

1. Baita kapal prang Walandi sakawan anama Megusah, Jambi, Metalenkruwis tuwin Amsterdam, prajuritipun kawadanan dening kumendhan G.A.Panris.
2. Baita kapal prang Inggris sadasa
3. baita kapal prang Prasman tiga
4. Prajurit ingkang pancen minggah dhateng dharatan 60, kabekta dening baita kapal Amerika, kanamanan James Twdan.

Pangajenganipun tiyang, para ing baita kapal prang samanten kathahipun wau badhe sageda angrisak pamiratosipun mengsah panggenan prang, sarta ambikak malih supitan margining baita kapal ingkang dados prakawis wau.

Ing Pasuruwan kala tanggal kaping 10 wulan September ingkang sampun kapengker punika, baita kapal ingkang kanamananPatal Air, karehaken dening Sarib Muhammad Nuksin Gared awit saking borot sanget kerem wonten celak distrik Kraton, menggah baita kapal punika gadhahanipun tiyang ingkang gigriya wonten ing Jambrana tanah Bali, mentas dhateng saking Surabaya, sarta badhe layar dhateng ing Sumenep, wondenning momotanipun baita kapal wau telas sadaya tumut kelem ing toya, boten wonten ingkang katulungan, kadosta awarni barang suwekan damelan Walandi, 25 pethi, uwos 12, koyan, malam sapikul tuwin sane-sipun barang-barang remeh, ananging titiyangipn boten wonten ingkang pejah, sareng kamirengan ing nasgari bab kereming baita kapal wau, lajeng baita ingkang pancen damelipun angid-eri saganten atutulung, ananging sareng dhateng ing panggena-nipun kerem baita kapal wau, sampun boten aningali punapa-

punapa.

=====

Serat Pamimirang

Wonten LetnanKolonel saking prajurit Prusi sasampunipun prang kala ing tahun 1756 kakendelan saking anggenipun dados Letnan

Kolonel, anunten Litnan Kolonel wau boten kendel -kendel anunuwun dhateng kanjeng raja Frederik ingkang kaping kalih (II), supados kang dadosna Litnan Kolonel malih kalampahan panuwunipun wau ngantos kapurunen temahan dadosaken rengat-ing galihipun kanjeng raja, wekasan lajeng raja dhadhawah angawisi dhateng Litnan kolonel punika, boten kalilan anunuwun malih, sareng Litnan Kolonel mireng, manawi boten kalilan anunuwun malih dhateng kanjeng raja, sanalika lajeng mantuk, sareng makaten elet sawatawis dinten laminipun tumunten wonten serat pamimirang dateng kanjeng raja Frederik kawedalaken ingakathah, sanadyan kanjeng raja punika panggalihani-pun angawonan, ing waktu punika sakalangkung dukanipun bab serat pamimirang wau, lajeng dhadhawah, badhe amaringi ganjaran arta 50 uang mas dhateng tiyang ingkang saged anedahaken ingkang damel serat pamimirang wau.

Litnan Kolonel amireng ingkang dados dawahipun kanjeng raja Frederik bab badhe amaringi ganjaran dhateng tiyang ingkang saged anedahaken ingkang damel serat pamimirang wau, sanalika sowan dhateng karatonipun kanjeng raja, wonten ing ngriku adarbe atur, amugi kalaporna dhateng kanjeng raja, manawi badhe asaos unjuk dhateng kanjeng raja bab prakawis ingkang sanget prelunipun, kanjeng raja amarengi panuwunipun Litnan Kolonel ingkang lajeng kairid sowan wonten ing ngarsanipun kanjeng raja. Sareng dumugi ing ngarsanipun kanjeng raja, Letnan Kolonel lajeng matur: Gusti, panjenengan dalem dhadhawah badhe amaringi ganjaran 50 uangmas dhateng tiyang ingkang saged anedahaken ingkang damel serat pamimirang dhateng panjenengan dalem ing mangke ingkang adamel serat pamimirang wau sampun sowan piyambak wonten ing ngarsa dalem, inggih punika kula ingkang adamel, sapunika kula sumongga ing karsa dalem angukum dhateng kula, ingkang sampun kalepatan ing panjenengan dalem, ananging panuwun kula ing panjenengan dalem manawi kula badhe kaukum ing waktu punika mugi panjenengan dalem dhadhawaha, angintunaken sarta ganjaran ingkang sampun kaprangjanekaken wau dhateng semah kula ingkang sapunikanipun kacingkrangan sanget boten wonten ingkang katedha akalayan anak-anakipun, kanjeng raja sareng aturipun Letnan Kolonel sakalangkung dhangsan ing ggalih, sarta amumun manawi Litnan Kolonel wau ngantos kacingkrangan makaten, sanalika kanjeng raja boten amangsuli pangandika, nunten anyerat serat satunggil, ingkang lajeng kaparingaken dhateng Litnan Kolonel, dhawahipun kanjeng raja makaten: layang iki wenehna marang kumendhan ing beteng Sepandhau ananging

tampakna ing tangane dhewe, dene kowe dadi pasakitane ingsun
ana ing beteng kono, nganti ingsun amatrapke kang dadi pauku-
manmu, bab olehmu wani-wani amimirangake marang ingsun,
wangsulanipun Litnan Kolonel: Inggih sandika, Gusti, kula

badhe anglampahi ingkang dados dhawah dalem, ananging bab
arta ganjaran 50 uwangmas kados pundi. Kanjeng rajaangandika:
ing sajroning rong jam bojomu bakal anampani dhuwit iku,
sarta ingsun bakal dhawah, anuduhake panggonanmu kakunjara,
mara, mangkata tumuli.

Litnan Kolonel tumunten amangkat dhateng ing beteng Sepandhau
ingkang badhe dados kunjaranipun, ewa denten Litnan Kolonel
amupus, awit rumaos ing kayektosanipun manawi anak bojonipun
bdhe pikantuk pambayaraning kacingkranganipun, sareng dumugi
ing beteng Sepandhau, Litnan Kolonel lajeng amratelakaken
bilih piyambakiun dados pasakitanipun kanjeng raja, sarta
aken anglapuraken dhateng kumendhaning beteng wau, manawi
Litnan Kolonel punika ambekta seratipun kanjeng raja Frederik
dumateng kumendhaning beteng Sepandhau, dhawah dalem serat
punika kedah katampekaken ing tanganipun kumendhan piyambak,
sareng sampun tumunten kabikak dening kumendhan menggah
ungelipun makaten: ingsun maringake paparentahan ing beteng
Sepandhau marang kang anggawa layang ingsun iki, dene kumend-
haning beteng Spandhau ingsun alih kalawan amungguh kalung-
guhane marang beteng Posdham dadiya kumendhan ana ing kono,
sareng litnan Kolonel mireng ungeling serat kados makaten
wau, sakalangkung gumuniun ananging sangsaya wewah gumun
malih, sareng aningali anak bojonipun sami dhateng, ingkang
acacariyos bilih sampun anampeni arta 50 uwang mas saking
kanjeng raja, wekasan lajeng sami tumut agigriya wonten
beteng ing ngriku.

Angka 29, 20 Oktober 1864

Kulawisudhan Sapanunggalanipun

Kanjang Tuwan G. D.Serdhasiyus priyantun ingkang kaparingan Wahgel kala waunipun dados asisten residhen ing Galuh Paresidhenan Cirebon amangke kakula wisudha dados asisten Residhen ing Indramayu Paresidhenan Cirebon angiras dados Pendhimester.

Tuwan Y.S. Van de Bruik, kontelir Twedeklas ing paparentahan lebet ing Paresidhenan Menado, ing mangke kakula wisudha dados kontelir Irsteklas ing paresidhenan Menadho.

Tuwan W.Gredhe, Kontelir Dherdheklas ing paparentahan lebet ing Paresidhenan Menadho, ing mangke kakula wisudha dados Kontelir Twedheklas ing paparentahan lebet ing paresidhenan Mendho.

Tuwan Y.F. Lodhon Kontelir Dherdheklas ing paparentahan lebet ing Gupremen Celebes sabawahipun ing mangke kakula wisudha dados kontelir Dherdheklas ing paparentahan lebet ing paresdhenan Menadho.

Tuwan A.W.Desanse, priyantun kareh ing kangjeng Residhen ing Menadho, amangke kakula wisudha dados kontelir Dhredheklas ing paparentahan lebet ing paresidhenan Menadho.

Tuwan Y.N.Phosmadar, kontelir Twedheklas ing paparentahan lebet ing Gupremen Celebes sabawahipun ing mangke kakula wisudha dados kontelir Irseteklas ing paparentahan lebet ing Gupremen Celebes sabawahipun.

Tuwan D.D. Dhegillenidhe, kontelir Dherdheklas ing paparentahan lebet ing Gupreen Celebes sabawahipun ing mangke kakula wisudha dados kontelir Twedheklas ing paparentahan lebet Gupremen Celebes sabawahipun.

Tuwan Jonghir Mister, Rendhorep priyantun kareh ing Kangjeng Tuwan Residhen ing Menadho, ing mangke kakula wisudha dados kontelir Dherdheklas ing paparentahan lebet ing Gupremen

Celebes sabawahipun.

Tuwan C.A.Wilkes akaliyan Tuwan G.Meyer, kalih pisan dados priyantun kareh ing kanjeng Tuwan Guprenur in Celebes bawahipun, ing mangke sami kakula wisudha dados kontelir Dhredheklas ing paparentahan lebet ing Gupremen Celebes sabawahipun.

Tuwan D.A.Dherose, priyantun kareh ing Kanjeng Tuwan Asisten Residhen ing Bengkulu, amangke kareh ing Kanjeng Tuwan Guprenur ing Celebes sabawahipun.

Tuwan W.F. Nois juru seratipun Kanjeng Tuwan Algemene Sekretaris ing mangke dados priyantun kareh ing Kanjeng Tuwan Guprenur ing Celebes sabawahipun.

Tuwan H.M. dhekanter, ing mangke kareh ing Kanjeng Tuwan Asisten Residhen ing Bengkulu.

Tuwan D.C.H.Dhuh, Irsete komisi pun kanjeng Tuwan Direktur saking pamedaling siti tuwin Sidhilemagasin ing mangke kaparingan pamit kalih taun dhateng nagari Walandi, amargi saking sakit.

Tuwan G.Er.Lunardhi, kontelir Twedheklas ing mangke kakula wisudha dados Kontelir Irseteklas.

Tuwan E.Dh.Ledhasonorman Kontelir Dhedheklas, ing mangke kakula wisudha dados kontelir Twedheklas.

Tuwan C.L.G.Bresler, priyantun kareh ing Kanjeng Tuwan Direktur saking tanem tuwuh, ing mangke kakula wisudha dados kontelir Dherdheklas.

=====

Pawartos warni-warni

Surabaya kaping 5 Oktober 1864. Cariyosipun manawi kanjeng Gupremen sampun anetepaken in gserat kakancingan, bilih para

tiyang jawi ing mangke kalilan atumbas kajeng saking kagunganipun kanjeng Gupremen wonten ing panggenan tutumpakan kajeng, punika ingkang badhe katumbas kajeng ingkang boten kenging kaangge ing padamelan yasaning nagari, karegenan sapratigan saking reginipun ingkang kapratelakaken ing serat pratela bab reregining kajeng wau, boten ambayar sapalih ing regi kados ingkang taksih kalampahan ngantos sapunika.

Serat kakancinganipun Kanjeng Gupremen wau saestu andadosaken pangalaming titiyang kathah, punapa malih sarehning ing waktu punika kaawisan angangge payoning griya kambengan ingkang celak ing kitha, sarta griya-griya ingkang kadamel saking rossan boten kuwawi anyanggi payon gendheng, mila titiyang jawi kedah boten kenging boten adamel griyanipun manawi boten katembok inggih kedah angangge kajeng kathah.

Wondening kajeng-kajeng ingkang katampik boten kenging kaangge ing padamelan yasaning nagari, punika sayektosipun taksih kenging kaangge, prateandhanipun manawi kajeng-kajeng ingkang katampik wau kawade ing lelang, asring kemawon papajenganipun lakung saking reginipun ingkang kasebut ing serat pratela bab reregining kajeng.

=====

Cariyosipun manawi Mayor Cina Tituler ing Samawis sarta kapitan Cina ing Bagelen tuwin Litnan Cina ing Banyumas ing mangke kaundur saking kalenggahanipun, amargi sami tumut adadagangan apyun peteng, wonten ing tanah jawi Poncotwetan.

=====

Wonten pawartosipun manawi ing tanah Sumatra badhe wonten

teresah, para Pangeran sawatawis tuwin para kapala saking Pasumah tanah Sumatra sami kalempakan wonten ing padhang Ngwalakpandhan, menggah ingkang sami anglempak wonten ing ngriku wonten saking titiyang sewu, sami amraged maesa satunggil sarta aprajangjeyan sami guyub badhe mengsah Kanjeng Gupremen, dene cariyosipun ingkang kantun amratelaken manawi titiyang ing Pasumah saweg sami adamel sandawa tuwin beteng

wonten sanginggilpun tanah Kelbonjawu.

=====

Surabaya kaping 2 wulan Oktobr 1864, kala Akad ingkang sampun kalampahan ing dhusun Sinel tanah Sidaarja wonten griya kabesmen ingkang lajeng amremen sangsaya mindhak-mindhak ngantos griya sadhusun kathahipun 250, telas kabesmen sadaya, menggah griya-griya ingkang kabesmen wonten sawatawis griya-nipun tembok ananging ingkang akathah kthah griya welit, dene kapitunanipun kala kabesmen wau kamurwat wonten saking 35.000 rupiyah.

=====

Cariyos saking Japan ingkang kantun piyambak dumugi ing tanggal kaping 25 wulan Agustus ingkang sampun kapengker, saking pangintenipun badhe wonten karampunganing prakawis tumunten, kados ingkang sampun kacariyosaken ing ngajeng, bilih ingkang dados jalaranipun prakawis, punika bab margin-ing baita kapl dagang wonten ing supitan Simonoseki ingkang kapepet, menggah marg punika kajagenan ing beteng-betengipun pangeran Nagato, dene beteng-beteng wau sami kasantosanan sadaya, pikajenganipun ingkang sampun tetela, amepeti supitan Simonosakiboten kenging kawedalan ing baita-baitanipun kapal para titiyang amonca.

Wonten supitan ing ngriku saweg satahun la, inipun, baita kapal Prasman, baita kapal Amerika tuwin baita kapal Walandi sami kamriyeman, sarta wonten sababipun ingkang kengingkapi-tados prakawis patrapipun amengmengsahan Pangeran Nagato ing kala samanten dhatengtitiyang ngamonca ingkang boten mawi wonten sudanipun, pratandhanipun dereng lami baitakapal Inggris anama Kormoran alangkung wonten sangajenganing betengipun Pangeran Nagato, lajeng kamriyem sapisan kenging kajengipun baita kapal ingkang ngajeng, punika andadosaken-pratondha satuhu, bilih pangeran Nagato bahde amengmengsahan kaliyan titiyang amonca. Ing waktu punika baita kapal Komoran ingkang kamriye wau lajeng wangsul asareng lampahipun kaliyan baita kapal Barosah, sarta anglaporaken bab anggenipun kamriyem wau, cariyosipun ing ngajeng bab prakawis punika dereng terang, sanadyan sampun kapratelakaken bab dhatengipun baita kapal kalih wau wonten ing saganten bawahipun Pangeran Nagato, boten wonten kadadosanipun ingkang anyekapi, dene pawartosipun bab anglampahaken baita kapal prang dhateng Nagato, punika kayektosan, menggah ingkang sami kalampahaken

baitakapal prang nembelas baita kapal Inggris Presman tuwin
baita kapal prang Walandi, kala samanten sampun badhe bidhal
dhateng ing Nagato, dene utusan saking Amreika, sanadyan
boten saged anglampahaken baita kapal prangipun inggih ugi

anglampahaken baita layar kemawon minangka bibiyantu, supados
manawi kalampahan atangled baita-baita kapal prang wau,
baita kapal Amerika punika inggih wontena ing Panggenanipun
tatangledan wau.

=====

Kalintuning pngintenipun Piron jurunganggit tembang.

Kala ing jaman kina wonten juru nganggit tembang satunggil
anama Piron, puunika lumampah lumampahwonten ing wana Tarata-
ban tanah Prangkrik, awit saking sagahipun lajeng alenggah
wonten ing sela ingkang wonten sangajenging kori marginipun
medal saking wana Tarataban wau, dereng ngantos dangu angge-
nipun alenggah Piron wonten panggenan ing nggriku ingkang
celak kaliyan margi geng, nunten wonten tiyang sepuh alang-
kung ing ngajenganipun ingkang lajeng kurmat ambika topi
Sukatabe, pangintenipun juru nganggit tembang, manawi piyam-
bakipun ingkang kakurmatan sukatabe wau, lajeng akurmat
sukatabe malih dhateng tiyang sepuh, sareng tiyang sepuh
punika sampun kalangkung anggenipun alumampah, Piron tansah
amaspadakaken ing pupukiraning rainipun sarta mawi kaenget-
enget bok manawi sampun nate panggih utawi atepang kaliyan
tiyang sepuh wau, ananging boten kaemutan kapanggih sapisan
kemawon, sareng makaten antawis sakedhap malih, wonten tiyang
dhusun alangkung wonten ing ngajengipun Piron, punika inggih
lajeng kurmat ambikak topi suka tabe kados tiyang sepuh
ingkang sampun kalangkung wau, dene ing sawingkingipun
tiyang dhusun punika kathah titiyang lumampah, inggih sami
kurmat ambikak topi sukatabe, jurunganggit tembang akurmat
sukatabe malih, kalampahan ngantos sayah anggenipun ambikak
topi.

Wekasan Piron sakalangkung gumunipun, dene akurmatan ing
tiyang kathah wau, sarta boten saged anggayuh punapa-punapa

ingkang dados sababipun titiyang wau lajeng sami sumerep dhateng jurunganggit tembang, wonten ing panggenan ingkang awis-awis kaambah, juru nganggit tembang wau sakalangkungsukaning manah, awit saking kogunganipun.

Wasana wonten tiyang dhusun estri alangkung wonten ing panggenanipun alenggah Piron, sareng dumugi wonten ing ngajengipun arta sasampunipun kurmat sukatabe ingkang sakalangkung sanget ing pandhekunipun tiyang estri punika kalajeng ajengkeng, andadosaken sadaya sangeting gumunipun Piron malih, ingkang lajeng ngadeg amurugi tiyan gestri ingkang jengkeng wau, kapurih angadegmalih, sarta kapitakenan punapa ingkang dados sababipun dene sanget anggenipun angasoraken baan, ananging Piron tumunten mireng, bilih tiyang estri punika amumudya dhateng Dewi Mariyem, ing waktu punika Piron anoleh dhateng wingking ningali manginggil, tumunten sumerep manawi para tiyang kathah ingkang langkung wonten ing ngajengipun sami kurmat suka tabe wau, sarta kakurmatan malih dening Piron, sayektosipun boten kurmat sukatabe dhateng Piron, ingkang kakurmatan punika reca alit, recanipun Dewi Mariyem ingkang kaddekekaken wonten ing sanginggiling panggenanipun

alenggah juru nganggit tembang.

Wasana Juru nganggit tembang sumerep bilih kalintu ing pangintenipun, nunten gumujeng, sarta awicanten makaten : Pangrasaning ngatine para juru nganggit tembang iku, manawa kpraduli ing sok wonga, saprandeneakeh wong kang padha ora sumurup babar pisan manawi ing ngalamdonya ana jurune nganggit tembang.

=====

Panggenanipun anggambar Sorot Tuwan LeDhebur.

Wonten ing losmen punika saben dinten kabikak, wiwit pukul satengah sanga enjing ngantos dumugi pukul kalih dasa siyang, dene regining gambaripun mawi murwat sarta mirah.

=====

Inkang sami amendhet serta Jurumartani katuran angintunaken

arta kathahipun Rp. 9,--, sumerep pangaosing serat jurumarta-
ni wau ing dalem sangang wulan utawi Rp. 6,--ing dalem nem
wulan dhateng tuwan F.H. Jaspress ing Surakarta, Sarehning
sapunika gampil pikantuk serat Wesel ingkang kabayar ing
kantor pos mila inggih gampil pangintunipun arta wau, sami
kakintuna kawrat ing serat ingkang wragadipun ing Pos kabayar
dening ingkang ngintunaken.

Angka 30, 27 Oktober 1864

Kulawisudhan sapanunggilanipun

Awit saking panguwaosanipun kanjeng raja, Kanjeng Tuwan Y.G. Reis ing mangke kaanggep anggenipun dados kuwasanipun Grut Ertah ing Essen bab lampahing dagang wonten ing Surabaya.

Tuwan G.F.W.C. Remit Telegrafis Dherdheklas kaliyan Tuwan C.F.E. Olsinger, Wakil Komiskomtabilitit ing kantoripun kanjeng tuwan guprenur ing Sumatra pasisir kilen, ing mangke sami kaparingan pamit kalih tahun dhateng nagari Walandi amargi saking sakit.

Tuwan C.H.R. Gutaret, Apoteker ing mangke kasuwak anggenipun amakili apoteker ing kitha Samawis.

Kanjeng Tuwan Y.A. Oren, Asisten Residen ing Lebak, paresidhenan Banten ing mangke kakula wisudha dados asisten residen ing Sukapura paresidhenan Preyangan angiras dados Pendhimester.

Kanjeng Tuwan G. Fanbak priyantun ingkang kaparingan wahgel kala waunipun dados asisten residhen ing Gorontalo paresidhenan Menadho, ing mangke kakula wisudha dados asisten residhen ing Lebak paresidenan Banten angiras dados Pendhimester.

Tuwan Y.G. Fanrudheroidhaniwal ingkang dereng lami wangsul saking pamit dhateng nagari Walandi, ing mangke katetepaken malih ing kalenggahanipun lami dados apoteker wwonten kitha Samawis

Inkang kasebut ing serat kakancinganipun kanjeng tuwin ingkang wicaksana Guprenur Jendral ing Nederlan Indiya, katitimangsan kaping 13 wulan Oktober 1864 angka 9 punika kanjeng tuwan guprenur ing Sumatra pesisir kilen kadhawahan anganggep tuwan C.G.C. Vanmursel ing kalenggahanipun dados pastur wonten ing Padhang.

Tuwan Y.H. C. F. Arense, dados Sekut ing Padhang, ing mangke

kaundur saking kalenggahanipun ing padamelan nagari kalayan kurmat.

Kanjeng Tuwan Mister Y.Dhewal litirad luhur Nederlan Indiya, ing mangke kakula wisudha dados prasidhen ing Rat Pnjustisi ing Batawi.

Tuwan H.Sanauten kontelir saking beya-beya ingkang lumebet tuwin medal ing Prabalingga, ing mangke kakula wisudha dados Onvanger saking beya beya ingkang lumebet tuwin tuwin medal ing Padhang tanah Sumatra pasisir kilen.

Tuwan Y.A.Dhim Opsender twedeklas saking tanem tuwuh ing Sumatra pasisir kilen ing mangke kakula wisudha dados Sakaut

ing Padhang.

Ing griya pamulangan enggal ing Tondano tanah Minahasa pare-sidhenan Menado, kadel mulang anak-anakipun para kapalan-ing titiyang ing ngriku, tuwin putra-putranipun jaler panga-genging tanah ing ngriku, ingkang benjingnipun badhe kenging kacepenganpaparentahan, punika ingkang kakula wisuda dados guru angka satunggil wonten ing griya pamulangan wau tuwan L.G. Fanderhuk, guru ing pamulangan ing menado dene tuwan L.Mangindhan Wandermite ing pamulangan Menado, kakula wisudha dados guru angka kalih wonten ing pamulangan wau punika.

Pawartos telegrap saking Batawi.

Tuwan Idhen kapitan saking prajurit Infantri amangke kaparin-gan pamit kalih tahun dhatng nagari Walandi.

Kanjeng Tuwan Pandherdhen Upkomis ing mangke kakula wisudha dados dhirektur saking Pinasi.

Tuwan Pinisiyo, ing mangke kakula wisudha dados Irste Koisi pun kanjeng tuwan dhirektur saking Pinansi.

Tuwan Mulder ing mangke kakula wisudha dados Twede Komisi pun Kanjeng Tuwan Dhirektur saking Pinansi.

Tuwan Saripah, ing mangke kakula wisudha dados kontelir Twedeklas.

Cariyos saking Pulobanah, bilih wonten baita kapal ingkang kanamanan Y.G.Dhite, kakapalanan dening Tuwan G.Nayerdhireg saking Sunglon Algowah badhe dhateng ing Singapura, lajeng kakandhas wonten saking dulwetaning pulau Lupidarah ragi mangetan sakedhik, menggah baita kapal wau gadhahanipun tiyang ingkang gigriya wonten ing Hanover tanah Dhitslan, kamomotan balas punika ingkang kadamel angawrat-awarati baita kapal sampun ngantos anjomplang.

Sareng kamirengan ing Menthok bab kandhasing baita kapal wau, pparentahan ing ngriku lajeng angutus demang satunggil tuwin dhadhawah anglampahaken baita ingkang pancen damelipun angideri saganten dhateng ing panggenanipun kanhasing baita kapal wau, , supados amitulungana baita kapal punika, sageda kumambang malih, angkatipun demang tuwin baita tutulung wau saking Mentok kala kaping 18wulan oktober ingkang sampun kapengker, dene dumuginipun demang wonten ing panggenanipun kandhas baita kapal kala kaping 20 wulan September punika, ambekta baitanipun piyambak, menggah dhatengipun baita tutulung wonten panggenan ing ngriku enget sadinten kaliyan dhatengipun demang wau, sasampunipun baita kapal kandhas laminipun nemlikur dinten, nunten saged kumambang malih, awit saking kabucalan ingkang kadamel angawrat-awrati wau, boten ngantos bocor, wasana baita kapal punika sasampunipun kamotan balase enggal kadamel angawrat-awrati, lajeng umangkat dhateng ing Singapura.

Prayogining teteladanipun budi utami

Marsekalek Dhemonmoransi atindak lumampah-lumppah kaliyan tetepanganipun priyantun ageng sawatawis dhateng dhusun sarta sami raraosan sauruting margi bab ganjaranipun kabenjani manungsa wonten ing ngalamdonya, ingkang kapratelakaken ing

kayektosanipun dening Marskal Dhemonmorensi, ananging kapabean dening tetepanganipun para priyantun ageng wau, menggah pangandikanipun Marsekal bab kayektosanipun kabekjaning manungsa wau, punika dumunung ing titiyang alit aktahah langkung saking titiyang ageng, pareng makaten anggenipun raraosan ing bab punika tansah kalajengaken ngantos dumugi ing pategilan satunggil, dene pategilan ing ngriku wonten titiyang dhusun sakawan kekepangan badhe anedha, wonten sangandhapipun uwit stunggil wancinipun sampun siyang. Kala samanten ing waktu surya saweg nedheng panas-panasipun, titiyang ngantos men boten betah saking panasipun wau, Marsekal Dhemonmoransi kaliyan tetepanganipun tumunten sami kendel wonten sangandhaping uwit panggenanipun kekepangan titiyang dhusun wau.

Ing waktu punika Marsekal Dhemonmoransi kaengetan bab anggenipun raraosan kaliyan tetepanganipun para priyantun ageng wau, nunten amanggih margining badhe anedahaken ing kayektosanipun bab kabekjaning manungsa, mila lajeng amurugi titiyang dhusun sakawan ingkang sami kekepangan badhe anedha punika wau, wonten ing ngriku Marsekal angandika kathah kaliyan titiyang dhusun wangsulanipun titiyang dhusun awekta bala kasuta tuwin sayektos kados ngandatipun titiyang tani ingkang pasaja ing manah, wekasan Marsekal kaliyah tetepanganipun sami kjaaturan dening titiyang dhusun kapurih tumuta anedha, Marsekal Dhemonmoransi kaliyan tetepanganipun wau inggih dhang an ing karsa, tumunten sami tumut anedha, awit saking karaos ing panas, pasegahipun titiyang dhusun warni wowohan ingkang kadhahar dening Marsekal kaliyan tetepanganipun andadosaken kamayaraning anggenipun sami karaos panas wau. Marsekal Dhemonmoransi angandika prakawis panggesanganipun titiyang dhusun, lampah-lampah ing tatanen tuwin bab kawani-pun titiyang dhusun, sasampunipun angandika bab sayahipun titiyang dhusun ingkang sami anyambut damel wonten ing sabin tuwin bab asonipun titiyang wau sasampunipun anyambat damel wonten ing sabin punapa dene bab pasajanipun, tumunten Marsekal andangu dhateng titiyang dhusun sakawan, punapa titiyang wau sadaya sami rumaos benja, wangsulanipun titiyang dhusun ingkang tiga makaten: inggih, amesthi kemawon kula rumaos gadhah kabekjan, kawontenan kula ing dhusun boten purun dipun lintoni kaliyan kawontenanipun raja ingkang ageng piyambak ing jagad, kula sami gadhah siti alit, ananging pamedalipun anyekapi ing kabetahan kula wonten ing ngalamdonya, anak bojo kula sami tresna dhateng kula, mila kula sami rumaos boten wonten ingkang andadosaken kikiranganing kabek-

jan, sareng titiyang dhusun tiga sampun wicantgen makaten,
nunten Marsekal Dhemonmoransi angandika dhateng titiyang
dhusun ingkang sakawanipun, amargi satunggal punika kendel
kemawon kala kancanipun titiga sami matur dhateng Marsekal,

menggah pangandikanipun Marsekal Makaten: Kowe tantu ora
anduweni kabekjan, wangsulanipun tiyang dhusun punika kalayan
angunjal ambekan, manawi sayektos boten gadhah kabekjan,
nunten Marsekal andangu, punapa ingkang dados kasusahaning
manahipun, wangsulanipun tiyang dhusun makaten: rumiyin kula
rumaos mukti wibawa, amargi kula tarimah punapa ingkang dados
titilaranipun bapak kula siti sakedhik, siti punika kula
garap kalayan panrimah ing manah, ananging kula nunten kula
sakit ngantos lami, malah langkung saking satahun anggen
kula boten saged anggarap siti punika, kalampahan kula kabentel
amade siti titilaranipun bapak kula wau, dene pangajeng-
ajeng kula kala samanten siti punika sageda kula tilaraken
dhateng nak-anak kula, wasana icaling titilaranipun siti
bapak kula andadosaken kasangsaran kula ngantos sapriki,
Marsekal Dhemonmoransi angandika malih: manawa bumi titingga-
lane bapakmu mau kabalekake maneh marang kowe kapriye ,
tiyang dhusun amangsuli: wa, kula lajeng mukti wibawa malih
ngungungkuli ing titiyang kathah, ah tuwan pandugi kula boten
saged wangsul malih dhateng kula, mara aku etuten buri,
pangandikanipun Marsekal Dhemonmoransi, pangandika makaten
punika sarwi kaca-kaca suryanipun awit saking rumaos welas
dhateng tiyang dhusun, ciptanipun Marsekal badhe adamel
kabekjaning titiyang mumpung taksihagesang wonten ing ngalam-
donya, sareng makaten tiyang dhusun wau lajeng kinen aneda-
haken griyanipun ingkang anumbas siti titilaraning bapak
ipun, sareng sampun kapanggih, tiyang punika lajeng kabayar
dening Marsekal kathahipun arta langkung saking sewu rupi-
yah, sumerep regining siti sagriyanipun.

Tiyang dhusun sanalika sakalangkung bingah tuwin panrimahing
manah, tumunten angrngkul sukunipun Marsekal Dhemonmoransi,
panuwunipun ingkang sanget-sanget mugi Marsekal karsa atumut
dhateng ing griyanipun tiyang dhusun supados nguningana ing
kabungahaning anak bojonipun bilih mireng bab wangsuling siti
wau. Marsekalamituhoni ingkang dados panuwunipun tiyang

dhusun annging amung sakedhap anggenipun nguningani kabingahaning anak bojo wau, ingkang jalaran saking Marsekal Dhe-monmoransi, wekasanipun Marsekal tumunten kesah enggal-enggla, amargiboten karsa amirengaken atur panrimahipun tiyang dhusun saanak bojonipun ingkang akathah-kathah, ananging titiyang dhusun wau sami andherekaken konduripun Marsekal ngantos dumugi ing dalemipun.

=====

Ing tokonipun Tuwan Dhegrootkolep en ko ing Surakarta mentas atami barang-barang toko kados ing ngandhap punika pratelanipun:

ertas Walandi boten parasan tuwin ingkang sampun parasan, kertas pelin sae utawi kandel, kertas pos, kertas pancen kadamel anggamban, kertas Medhiyan, kertas Rembesan, tuwin sanesipun kertas warni-warni. Pen waos tuwin Penler, wonten panipun ler ingkang ageng-ageng, garan pen waos, gadhah mangsi, potelot cemeng, abrit tuwin biru, potelot pepalihan abrit kaliyan biru, mangsi warni-warni, krit kadamel anggamban wonten ingkang abrit tuwin cemeng, Wawel kancing serat, ules serat warni-warni, wadhah srutu, portipel kandhutan

tuwin kenging kaseratan, serat kadamel anyanyatheti.

Pigura sakalangkung sae, wonten kalih iji sasetel, sakawan tuwin nem iji sasetel.

Punapa malih gambar tnah Eropa ageng, prayogi manawi kaanggge mulang wonten ing Griya pamulangan.

Wasana barang-barang punika sadaya kawade murwat tuwin mirah reginipun sarta bayar kenceng.

30

=====

Panggenanipun anggamban sorot tuwan Le Dhe Bur.

Wonten losmen punika saben dinten kabikak, wiwit pukul satengah sanga enjing ngantos dumugi pukul kalih welasan siyang, dene regining gambaripun mawi murwat sarta mirah.

28

=====

Inkang sami amendhet sert Jurumartani kaaturan angintunaken

arta kathahipun 9 rupiyah, sumerep pangaosing serat Jurumar-
tani wau ing dalem sangangwulan utawi 6 rupiyah ing dalem
wulan dhateng tuwan F.H.Jaspres ing Surakarta, sarehning
sapunika gampil pikantuk serat Wessel ingkang kabayar ing
kantor Pos mila inggih gampil pangintunipun arta wau, sami
kakintuna kawrat ing serat ingkang wragadipun ing Pos kabayar
dening ingkang ngintunaken. 29

=====

Angka 31, 3 Nopember 1864

1. Kala kaping 25 wulan Agustus tuwin kaping 2 wulan September ingkang sampun kapengker ing Kedhu wonten angin ageng, griya-griyanipun para tiyang Jawi sawatawis kathah ingkang rebah, wit-witan tuwin uwit kopi kathah ngkang esol, punapa malih tataneman ing sabin satawis sami karisakan, dene Distrik ing Asinan uwit Kopi wonten saking 32000 karisakan sadya amargi saking kathah gogrog ing sekaripun tuwin rentahing godhong, awit saking dhawahipun parentah, titiyang sami tutulung angadegaken tuwin andadosi gigriya ingkang sami rebah punika wau.
2. Katresnan tuwin pamardining tiyang sepuh dhateng anakipun. Kanjeng Ratu Dhoroteyah garwane Ertoh ing Saksen tanah Dhitslan, katimbang kaliyan sakathahing putri kalebet sakalangkung sanget ing pamardi tuwin katresnanipun dhateng ingkang putra. Menggah pratandaning pamardi tuwin katresnan wau, punika amunggahing kaputra kawulang piyambak, putri punika anama Erenes sarta kasebut ing cariyos sampun misuwur ing kawekelanipun, Pangeran Erenes punika kala sedanipun ingkang rama, saweg yuswa kawan tahun, kalampahan ingkang ibu karsa amardi tuwin amulang piyambak dhateng ingkang putr wau, menggah pamulangipun, ingkang putra kaserepaken dhateng kawigyan tuwin kautaman, ing wingking kalampahan putranipun saged tuwin utami ing manah, wasana ingkang ibu tumunten seda. Sadherekipun Ertoh ing Reksen dados prenah pamanipun Pangeran Erenes, anglajengaken pamulange ibu wau, sarta anggalih bab kukumpulaning pangeran Erenes punika boten kenging kukumpulan kaliyan titiyang sanesipun ingkang sae kalakuwanipun tuwiningkang boten remen dhateng dora, kalampahan ingkang paman wau amilih para guru, kinen amumulang dhateng Pangeran Erenes, kapurih asampun ngantos remen dhateng kabin-gahan ingkang boten prayoga pikantukipun, para guru wau sami titiyang saged tuwin utami pambekanipun, wuwulangipun dhateng Pangeran Erenes supados sageda angicalaken samukawis pamanahan awon sampun ngantos kagalih dhateng Pangeran Erenes, wangsul para guru sami anyumerepaken ing Pangeran Erenes dhateng agami, kautaman tuwin kasetyan, pan apa malih wuwulangipun, murih angisalaken wawaek kogungan, pangeran Erenes kalantahaken ing pratingkah andhap asor, mila makaten awit para guru wau sampun sumerep bilih ing ngatasipun para agng kathah ingkang dabe pangraos angengugaken ing manah, ciptaning para guru, manawi sakalangkung prelu anglindhih pangraosing manah kogungan wau nalika taksih anem. Para guru wau sami angempakaken minangka gagan ing wuwulangipun supados pangeran Erenes akurmat tuwin iya tandukipun dhateng sawenehing titi-

yang, punapa malih dhateng titiyang ingkang sakalangkung alit babagipun, para guru asring kemawon anyariyosi dhateng Pangeran Erenes bab kuciwa tuwin apesing manungsa, sanadyan titiyang ageng tuwin titiyang ingkang sakalangkung saged inggih sami kadunungan ing kuciwa tuwin kaape-san, mila tiyang boten kenging, awit saking wawaton ing wuwulangipun para guru wau, sareng pangeran Erenes jume-

neng Ertoh anggentosi ingkang rama, sakalangkung utami ing budi, ngantos boten wonten titimbanganipun. Wekasanipun Ertoh Erenes kagungan putra kathah, ingkang sami kapardi ing wuwulang, patrapipun kados pamardinipun ingkang ibu rumiyin tuwin kados wuwulating para guru kalanipun taksih anem, putra-putrnipun Ertoh Erenes wau kapuruitakaken dhateng par guru ingkang sampun punjul ing kasagedan tuwin kautaminipun, para priyantun ingkang angasta pangadilan kadhawahan dening Ertoh Erenes, kapurih sring-asring amariksani bab kasagedan tuwin kaidhakanipun para putra wau, sarta samiya rerembagan akaliyan para gurunipun bab traping pamulang ingkang sakalangkungsae dhateng para putra, manawi sampun pinanggih patraping wuwulang wau, lajeng katindhakna, wondening Ertoh Erenes piyambak inggih sakalangkung anggenipun anggentosi ing pamardi tuwin pamulangipun para guru dhateng ingkang putra, sarta kalam-pahan tumut amumulang dhateng para ingkang putra wau, wulangipun jalaran saking prayogining pratingkahipun. Ertoh Erenes punika dados mengsahipun samukawis ingkang kaduk ing ngatasipun dhateng dhahar tuwin ngunjuk inuman, pamurihipun supados para putra aneladha lampahanipunwau, mila ingkang putra sami kaparingan serat pranatanipun lalampahaning agesang wonten ing ngalam donya, dhawahipun dhateng ingkang para putr, sami kinen miturut ingkang kalayan nastiti punapa ingkang dados sapranataning ngagesang wau, sampun ngantos purun anerak ing pranatan punika. Para putra smi kalilan abingah bingaha dhateng lampah ingkang prayogi saha megakna samukawis ingkang awon kadadosanipun, kadosta: pratingkah boten mawi wates tuwin ingkang saru-saru, punika sampun ngantos linaampahan, Ertoh Erenes anindakaken pamrih, supados kalampahan dening ingkang putra sadaya bab seserepanipun dhateng agami, tuwin punapa ingkang dados wuwulating guru, andadosana suka bingahipun ingkang para putra wau. Sareng para putranipun Ertoh Erenes sampun diwasa ing yuswa tuwin sampun kathah seserepanipun, nunten kabekta dening ingkang rama dhateng ing griya pamulangan ageng ing nagari, wonten ing ngriku para putra kinen sai lenggah, amirengaken ing

nalikanipun taksih sami anem minongka awuwulang, kados pundi lampahipun angindhakaken begjaning para abdi titi- yang alit tuwin karaharjaning nagari, supados para putra wau alanteha ing sakalanipun taksih anem, nunten kacepen- gan ing padamelan ingkang sae pikantukipun sarta sageda gina ing padamelan punika, kalampahan para putra satunggil tuinggilipun kaparingan pangkat sami kadadosaken priyantun kabawah ingkang rama, menggah padamelanipun katimbang saking kasagedaning para putra satunggil-tunggilipun, padamelan punika kedah linampahan piyambak sarta mawi katuntun dening priyantunipun Ertoh ingkang sakalangkung saged bab anggenipun sami anglampahi padamelan wau. Wondening para abdinipun Ertoh Erenes pundi ingkang amardi mumulang dhateng anakipun punika sakalangkung kaajenan dening Ertoh, sarta para santananipun Ertoh sakalangkung kagumatosan ing pamardinipun, manawi para santana wau kapundhut lumebet dhateng ing kadhaton,

punika sami kadangu, punapa ingkang dados reremenanipun dhateng kapriyantunan utawi dados militer, manawi satung- gil-tunggilipun sampun matur bab ing reremenanipun, para santana wau lajeng kawulangaken, kapangkat ing padamelan ingkang karemenan wau punika, para santana anggenipun kawulang wonten ing kadhaton, manawi saweg kawulang, boten kenging karegonan ing liyan amargi saking lampahing pada- melan wonten ing salebeting kadhaton, malah Ertoh amaringi serat-serat ingkang pancen kangge kadamel mumulang, punapa dene para santana wau, kawulangaken wonten ing griya pamulangan ageng ing nagari, sarta kinen apapara dhateng sanesing negari, supados ngupadosa kawigyan mawi kaparin- gan wraged anggenipun papara wau. Ertoh Erenes amaringi arta kadamel angadegaken malih sawarnining griya pamulan- gan ingkang sami jugrug ing nalikanipun wonten prang ngantos tigang dasa tahun (30 tahun) laminipun, kalampahan anggenipun ayasa griya pamulangan wonten saking 20 (kalih dasa). Para rare ingkang kawulang wonten ing ngriku, pundi ingkang sami taberi piyambak saha sae ing solah prating- kahipun punika sami kaparingan ganjaran serat-serat ingkang amigunani. Ertoh Erenes panuju tindak lumampah- lumampah, amireng sebawaning biyung angemutaken kathah- kathah dhateng anak-anakipun bab anggenipun sami kalepa- tan, para anak wau sami kaatag amantunan anggenipun sampun kalepatan wau, sareng makaten Ertoh Erenes dhadha- wah, atitipriksa bab biyung wau tiyang pundi, sareng Ertoh sampun kaaturan serep bilih biyung punika semahipun abdin- ing Ertoh piyambak, lajeng ingkang jaler kaparingan arta

Rp. 100,--, supados kadamela anyaur sambutanipun, mila Ertah Erenes amaringi arta punia dhateng tiyang wau, supados amumuruna ing pikajenganipun jaler estri, anggenipun anglajengaken ing pamardi mumulang dhateng anak-anakipun. Cariyos punika badhe kalajengaken kang pacak wonten ing Serat Jurumartani ing ngajeng punika.

3. Pakalempakanipun Main Musik wonten komidi ing Samawis. Undhang-Undhang.

Kanjen gGupremen sampun anglilani dhateng pakalempakanipun main musik wonten komidi ing Samawis adamel loterei yatra kathahipun Rp. 150000,-- kathahing lot 3000 iji, satunggil-tunggilipun regi Rp. 50,--. Lot wau badhe kadamel saprapatan sarta tiyang kenging tumbas lot wetah, utawi sapalih tuwin saprapat lot. Ing ngandhap punika pratelanipun kauntungan ingkang medal saking loterei wau.

Kauntungan ingkang kapisanRp. 50.000,--
Kauntungan ingkang kaping kalih,.....Rp. 25.000,--
kauntungan ingkang kaping tiga.....Rp. 15.000,--
Kauntungan ingkang lkaping sakawan.....Rp. 8.000,--
Kauntungan ingkang kaping gangsal.....Rp. 4.000,--
Kauntungan ingkang kaping enemRp. 3.000,--
kauntungan ingkang kaping pitu,.....Rp. 2.000,--
Kauntungan Rp. 1000,--, 10 iji gunggung..Rp. 10.000,--
Kauntungan Rp. 500,--, 20 iji gunggung Rp. 10.000,--
Kauntungan Rp. 300,--, 40 iji gunggung Rp. 12.000,--
kauntungan Rp. 200,--, 40 iji gunggung Rp. 8.000,--
Wah malih nomering lot ingkang medal

rumiyin satunggilipun ganjarannRp. 1500,--
gunggung.....Rp. 3.000,--

Sadaya gunggung.....Rp.150.000,--

Sinten ingkang badhe tumbas lot sami akintun serat dhateng para tuwan ingkang kasebut ing ngandhap punika, serat wau kedah kabayar dening ingkang angintunaken panumbasipun lot mawi kabayar kenceng. .

Ing Samawis dhateng Tuwan De Groot Kolep en ko tuwin tuwan Y.G.Sedering.

Ing Batawi dhateng tuwan G.Nolep en ko

Ing Surabaya dhateng tuwan Timrenolep en ko

Ing Salatiga dhateng Tuwan W.Igenderat

Ing Surakarta dhateng Tuwan F.H.Jaspres

Ing Ngayogyakarta dhateng Tuwan C.F.Phillip.

Samongsa loterei wau sampun kamainaken ingkang gadhah lot wetah utawi papaliyan tuwin saprapatan ingkang kaleres angsal

kauntungan utawi ganjaran kenging anampeni arta menangipun saking tuwan Y.G.Segerig ing Matawis kawangenan lami-lamini-pun ing dalem wolung dinten ananging tiyang wau amawi anedhana sarta amangsulna lotipun punapa malih arta pamenangipun mawi kacengklong ing dalem satusipun Rp. 25,-- minongka dados kauntunganipun pakalempakan main musik ing komidhi Samawis, menggah dinten pamainipun loteri badhe kalimrahaken ing tembe, pamainipun badhe kalampahan wonten ing Samawis katingalaken ing ngakathah mawi kajenengan dening Notaris. Bilih sampun dumugi ing wawangen mangsanipun amainaken loteri, mongka cacahing lot 3000 iji dereng pajeng sadaya, pamainipun loteri punika inggih badhe kalampahan ugi, ananging kathahing arta kauntungan tuwin ganjaran badhe kasuda, katimbang kaliyan kathahing lot ingkang boten pajeng wau. Ingkang sami ngereh pakalempakan main musik ing Komidi Samawis.

Katandhan Tuwan H.H.Borel,
Katandhan Tuwan Y.P.Wasenbigen
Katandhan Tuwan Y.G. Sederig, Tesuri
Katandhan Tuwan Termir, Sekretaris.

angka 33, 17 Nopember 1864

1. Serat saking Tuwan Satunggil ingkangamaosi siti dhusun bawah ing Surakarta, dhateng tuwan ingkang ngarang serat pawartos kados ing ngandhap punika. Panggresulanipun titiyang ing Surakarta, bilih barang-barang ingkang dados cinaning kadurjanan saben kandheg wonten ing polisi, punika awis kawangsulaken dhateng ingkang gadhah malih, malah titiyang sami acariyos manawi wadana jaksa ing pradata sampun kaundur saking kalenggahanipun amargi kathah barang-barang ingkang dados cinaning kadurjanan sami ical wonten ing wadana Jaksa wau. Pangintenipun tuwan ingkang maosi siti dhusun wau, bilih sakalangkung gampil ambengi sampun ngantos saged ical barang-barang ingkang dados cinaning kadurjanan, punika saking pranatan kenceng ingkang kalayan pasaja, sintena kemawon ageng alit ingkang anampani cinaning kadurjanan kedah apurih anyukanana surat pethuk ing tampining barnag-barang waundhateng ingkang angaturaken juru serat polisi distrik utawi juru serat kabupaten amesthi saking ajrih boten purun anelasna barang-barang ingkang dadi cinaning kadurjanan, dene kamukawis gugat ingkang sampun limrah salaminipun boten saged boten saget pikantuk kateranganipun amesthi badhe kendel. Manawi sapunika wonten gugat punika para pulisi sami anglepataken ingkang satunggil dateng sanesipun, wekasan dhoking kalepat wonten ingkang sampun pejah, ananging barang-barnag ingkang dados cinaning kadurjanan lestantun adilipun. Manawi wonten titiyang durjana kaladosaken sarta katedha dhuwungipun punika sampun cekap bilih ingkang mendhet dhuwunging tiyang durjana anyukani serat pethuk atampeni dhuwung dhateng lurah dhusun ingkang ngaldosaken tiyang durjana, supados ing wingking sageda sumerep wonten pundi dhuwung ingkang kapendhet wau, sapunikanipun ingkang sami mendhet dhuwunging tiyang durjana, punika pulisi alit-alit ingkang asring lajeng aminggat, inggih tiyang durjana ingkang boten tetep kadurjananipun kaluwaran sarta lajeng kalilan mantuk ddhateng balegriyanipun punapa dene anedha wangsuling dhuwung.
2. Samarnag kaping 28 Oktober, serat ingkang saking tanah Pajang Paresidhenan Surakarta, katitimangsan kaping 25 Oktober ingkang sampun kapengker, anyariyosaken kados ing

ngandhap punika. Sasampunipun Kanjeng Tuwan Residhen ing Surakarta ingkang santosa adamel pranata kenceng, amurih icaling kecu, pandung sapanunggilanipun titiyang durjana, sapunika para titiyang boten amireng malih bab kecu pandung sapanunggalanipun wau, punapa dene bab raja pejah, punika andadosaken pratondha, manawi paparentahan kenceng anamtokaken tentreming nagari. Ing Ngayogyakarta wonten titiyang sawatawis sami kenging sasakit Kolera(h), ananging sasakit Kolera(h) wau boten sanget.

3. Pawartos aking Tegal ingkang medal ing Telegrap kados ing ngandhap punika pratelanipun. Kala kaping 28 wulan Oktober ingkang sampun kapengker, wanci pukul satengah gangsal enjing ing Tegal wonten titiyang sairib kados karaman kathahipun, 70 adamel resesah sami anggebag panggenaning

prajurit jawi, sasampunipun amejahi prajurit jawi satunggil sarta ambandhang sanjata 26, para titiyang wau angesuk abdhe lumebet ing dalemipun ingkang dados wakil bupati ing Tegal, sareng boten saged lumebet ing salebeting dalem nunten sami angrisak dandosan griya ingkang sami wonten ing pandhapa, sasampunipun lajeng mundur purugipun mangidul, ing waktu punika sampun ngajengaken enjing. Wonten cariyosipun malih, ing nalika unduripun wau, titiyang ingkang damel resesah anatoni titiyang sawatawis, malah wonten Walandi satunggil ingkang tatu, menggah pikajenganipun titiyang ingkang damel resesah, punika dereng wonten ingkang sumerep ananging sampun kadhawahaken atitipriksa bab prakawis resesah wau, sarta anyepengi dhateng ingkang sami damel resesah. Awit saking tampi pawartos malih saking Tegal ingkang medal ing Telegrap katitimangsan kaping 21 tuwin 30 Oktober ingkang sampun kapengker, ing mangke saged anyariyosaken bab resesah kala ing tanggal kaping 28 Oktober wau, kados ing ngandhap punika. Sareng titipriksa sampun pikantuk katerangan bab panggebagipun titiyang ingkang damel resesah dhateng panggenaing prajurit jawi, sayektosipun amung angsal bandangan sanjata 7 dados boten 26 sarta boten angemungaken damelipun bupati kemawon ingkang kagebab ing titiyang wau, griyanipun jaksa inggih sami kagebag, sareng anggebag dalemipun bupati, wonten

prajurit satunggil ingkang ktaton sanget, abdinipun bupati satunggil pejah, sarta ingkang kataton tiga, dene kala panggebagipun dhateng griyaning jaksa, abdinipunjaksa satunggil ingkang kataton sarta juruseratipun pejah, saunduripun saking ngriku titiyang ingkang damel resesah, amejahi Walandi satunggil anama Tuwan Dhun dados bas ing padamelan dhateng Setat, sarta anantoni sanget dhateng Wdapsinder Walandi ing Pagongan anama Tuwan Y.Koh tuwin Cina satunggil, dene Wdapsinder Walandi sanesipun anama W.Golman inggih kataton ananging boten sanget. Kanjeng Tuwan Residen ing Tegalsareng atampi pawartos bab resesah wau, sanalika lajeng k arsa angelud sapurugipun titiyang ingkang damel resesah kabereg saking wingking, ananging boten saged angandhegaken unduring titiyang wau, sanadyan titiyang punika asring sami angatingalaken kados badhe kendel anglawan dhateng kanjeng Tuwan Residen dhateng ingkang sami andekaken, punapa dene manawi badhe dumugi ing kuburan kawatawis bilih badhe anadhahi ing pamberegi-pun kanjeng tuwan residhen wau, ewa denten esuk kemawon dening Kanjeng Tuwan Residhen ngantos dumugi wana ing Gantungan, kalampahan para titiyang ingkang damel resesah sami kabentel anyandekaken pikajenganipun badhe anjugrugi pabrik ing Panah, sarta boten ngantos saged anglempakaken titiyang kaajak tumut adamel resesah. Menggah etangipun-ing titiyang ingkang adamel resesah boten kathah, kados pratelanipuningkang sampunkapengker kamurwat amung wonten tiyang 60, sarta kakinten ingkang kathah-kathah sami kateksa tumut adamel resesah. Menggah ingkang dados kepalanipun ingkang sami damel resesah, punika anama Raden Khaji, dene ingkang anunten dhateng tiyang adamel resesah, kapirit saking lalampahan anggenipun sami kendel wonten

ing kuburan sarta saking pangangge ingkang sarwa pethak punika kaantawis saking kaduking maksudipun dhateng agami. Titiyang ing Tegal ingkang srawungan kaliyan titiyang ingkang sami adamel resesah, kasukanan Serep manawi titiyang kampung sampun sami ajrih, dene titiyang ingkan gdamel resesah pikajenganipun amung anjajarah angrayah tuwin amemejahi dhateng para Walandi, wah para titiyang

Jawi ingkang sami anumuti Walandi, boten mawi aningali kalenggahanipun. Pangeludipun Kanjeng Tuwan Residen kala-jeng-lajeng kala tanggal kaping 30 Oktober dene titiyang ing Pamalang, ing Maribaya, ing Panah kabiyantonan ing prajurit Jawi, sami tutulung anyageni wonten sapinggiring wana sadaya, ingkang kadamel umpetan ing titiyang ingkang damel resesah. Kanjeng Tuwan Residhen saged pikantuk anyepeng titiyang ingkang damel resesah wau kathahipun sakawan, Resesah enggal ing Tegal sapunika sampun boten wonten malih, kala tanggal kaping 28 angrintenaken kaping 29 Oktober ingkang sampunkapengker, ing griyanipun Administratur ing Panggungan ingkang panuju suweng, kalebetan ing titiyang durjana ingkang sami amendhet arta kirang langkung saking Rp. 100,-- tuwin barng mas inten sawatawis, ananging tiyang durjana punika sanes panununggilanipun titiyang ingkang damel resesah punika wau. Asareng kaliyan angkataipun baita kapal asepi saking Samarang kala tanggal kaping 30 wulan Oktober ingkang sampun kapengker, badhe anglampahaken prajurit Walandi dhateng Tegal kathahipun 100 uspados amitulungana dhateng parentahan ing Tegal. Anampeni pawartos malih saking Tegal ingkang medal ing Telegrap katitimangsan kaping 31 wulan Oktober ingkang sampunkapengker, bab lajengipun prakawis resesah ing Tegal saestunipun badhe kapacak wonten Serat Jurumartani ing ngajeng punika tanggal kaping 24 Oktober.

4. Ing ngandhap punia candhakipun cariyos ingkang kasebut ing Serat Jurumartani kaping 10 wulan Nopember punika. Titiyangipun baita kapal Megusah sami suka ing manah sareng mireng kidunging para abdi Nederlan kaungelaken ing baita kapal Prasman tuwin Inggris ingkang sami langkung. Sakalangkung sanget pangajeng-ajengipun dhateng pawartos bab panglurugipun, sareng makaten kala tanggal kaping 18 September ingkang sampun kapengker baita kapal prang Inggris anama Persus lumebet dhateng palabuhan sarta awawartos kados ing ngandhap punika: Kala Akad kaping 4 September ingkang sampun kapengker para baita kapal sami angkat saking palabuhan panggenanipun kalempakan wonten ing Imasimah, dumugi ing marginipun lumebet dhateng Supitan ing Simonoseki, lajeng sami alabuh wonten ngriku. Sareng enjingipun ing dinten Senen tanggal kaping 5 wulan September wau, wanci pukul 02.00, para baita kapal sami umangkat amanggan wonten ing panggenan ingkang sampun kaedahaken ing dinten jkala wingi dening Admiral Inggris. Wondening ingkan g katamtokaken manawi baita

kapal Tartar, Dupleis, Metalenkruwis, Barosah, Jambi tuwin
Leyoparet, sami kinen amariyemi betenging mengsah ageng
titig saking ngajeng, menggah ingkang dados panuntun
wonten ing ngajeng, punika baita kapal Tartar, kapitanipun

anama Ayes, dene baita kapal Persus, Megusah, Tenkredhe,
Kokuwete, tuwin Bunser inggih sami tumuta amriyemi beteng
wau saking ing ngiringan, punapa malih ing waktu punika
sami amriyeman beteng alit kakalih, dipun angantos angen-
delna ungeling mriyemipun beteng alit wau. Para Admiral
Inggris tuwin Admiral Prasman sami amanggen tebih sanget
saking beteng, wonten sahantawisipun baita-baita kapal
ingkang sml majeng wau. Sareng satengah gangsal (04.30)
Admiral Inggris dhadhawah angungelaken mariyem sarta
nalika anyukani tondha wiwiting panggebagipun para beteng-
ing mengsah. Beteng ingkang ageng piyambak kenging kamriy-
em kaliyan mariyem bom tebihipun 4300 elo, ing sanalika
para baita kapal kamriyeman ing mengsah saklangkung san-
get, dene banderanipun Pangeran ing Nagato sami kalebat
wonten ing beteng. Ungeling mariyemipun mengsah katimban-
gan kalayan sareh tuwin leres dhawahipun dening baita
kapal Tartar, Metalenkruwis Jambi, tuwin sanesipun ingkang
mariyemipun sami buwis. Baita Metalenkruwis dereng amalang
ujuripun dhateng beteng, ingkang mimising mariyemipun
anyampar ing baita Metalenkruwis wau, titiyangipun ingkang
kenging lajeng pejah, 2 ingkang kataton 2. Baita kapal
Parsus Megusah, tuwin sanesipun sml amriyemi beteng saka-
langkung sanget saking iringan, dene baita kapal ingkang
katumpakan ing Admiral asring-asring amriyemi beteng
kaliyan mariyem bom. Sasampunipun beteng kamriyeman kalih
tengah jam dangunipun, lajeng beteng tiga sami kendel
mariyemipun, nunten baita kapal Parsus tuwin Megusah sami
angedhunaken baita katumpakan ing prajurit dhateng dhara-
tan, supados amantekana mariyemipun betenging mengsah,
snadyan para prajurit wau kapethukaken ing mengsah saka-
langkung kathah, beteng-beteng, inggih kenging ugi kaingga-
han, sarta mariyemipun tumunten sami kapantekan. Dene
titiyangipun ing baita kapal sadaya sami surak surak
sareng aningali bandera Walandi tuwin bandera Inggris sami

kapasang wonten ing beteng-beteng wau. Kumendhaning baita kapal Parsus tuwin Megusah wanci sonten sami dhateng ing baita kapal ingkang katumpakan ing Admiral ingkang apar-ing kurmat dhateng para kumendhan wau, bab anggenipun kapurunen ngantos saged ngrebat beteng-betenging mengsah, menggah ungeling mariyem ing dinten punika kendel. Awak-awaking baita kapal Tartar kening mimising mariyem kaping kalih dasa, sarta banderanipun kening kalih, dene titiyangipun ingkang kataton sawatawis, sacalon opsir satunggil ingkang tatu. Baita kapal Dhupleis inggih kening miising mariyem kaping kalih dasa, sarta titiyangipun ingkang kataton sawatawis. Baita kapal Metalen kruwis kasampar ing mimising mariyem pepejahipun kalih, ingkang kataton sanget kalih. Kumendhaning baita kapal Jambi ambrongsong rante panggenanipun mariyem, kalampahan kening mimising mariyem kaping nem ingkang malesed mimis sakawan ingkang lumebet awak-awaking baita ing pinggir satunggil sarta ingkang kening tosan ing baita satunggil ngantos katut. Mimising mariyem bom ing mengsah anjemblos wonten ing sanginggil karetekipun baita kapal ananging boten wonten tiyang ingkang kening. Baita kapal Leyoparet

inggih kening mimising mariyem sawatawis ananing boten wonten ingkang kataton. Baita kapal sanes-sanesipun boten kening mimising mariyem, amung tangsul tangsulipun ingkang kening sami risak. Para prajuritipun baita kapal Parsus tuwin Megusah sami amanggih anjawi saking mariyem alit alit, mariyem ageng sanguban 16 tiyang pejah, 14 tuwin sandhangan kuthah rah sakalangkung kathah, punika andhang panganggenipun para tiyang ingkang pejah tuwin kataton ingkang sami kagotong kabekta kesah, punapa dene canela Cina tumpukan ingkang sami kapocotan dening kang ngangge piyambak, supados saged darikat ing tandangipun, awit para tiyanga monca ingkang dipun sengiti ing mengsah, sami murugi beteng kalayan rikatan lampahipun, badhe amendhet beteng, katingalan boten kados titiyang dhateng, badhe angombe wedang teh samangkok. Dinten Salasa kaping 6 September, wanci pukul satengah nem (5.30), beteng-beteng ingkang wonten margining malebet dhateng supitan sami

amriyemi para baita kapal malih ingkang sakalangkung sanget. Baita kapal Tartar kenging mimising mariyem kaping sakawan, mimis ingkang satunggil anatoni titiyang sawatawis kathahipun, opsir satunggil kataton sanget. Pirantos-ing mariyemipun baita kapal Dupleis kenging mimising mariyem ananging boten ngantos angsal titiyang, dene mimising mariyem ingkang anyampar baita kapal wau angen-gingi titiyang, 2 ingkan gpejah, tuwin 4 ingkang tatu sanget, dene ingkang pejah kalih wau, satunggil Matrus. Cariyos punika bdhe kalajengaken.

[note: identified by the PNRI transcriber as being 1865 11 24, but this is evidently an error for 1864 11 24. MCR]

1. Kula wisudhan sapanunggalanipun. (a) Kanjeng Tuwan Y.C.Pansekulenbureg, sekretaris ing Paresidhenan tanah Padhang Nginggil, ing mangke kaparingan pamit kalih tahun dhateng nagari Walandi, amargi saking sakit. (b) Kanjeng Tuwan C.Nastene, Residen ing Bagelen amangke kakula wisudha dados Direktur saking Mindhelen tuwin Domenen. (c) Kanjeng Tuwan F.G.Panbelumen Wanderes, Inspektur saking Tanem tuwuh, amangke kakula wisudha dados Residhen ing Madiyun, (d) Kanjeng Tuwan F.Y.H.Vandense, Sekretarisipun Kanjeng Gupremening mangke kakula wisudha dados Residhen ing Menadho.
2. Angubengaken serat kanthi serat kalowongan wonten ing Surakarta, kados ing ngandhap punika ungelipun: Iber-iber angka 4. Surakarta kaping 31 Oktober 1864. Kala kaping 20 September tahun punika para Komisi ingkang wonten ing Surakarta, ing ngatas ing prakawis badhe anggelaraken barang-barang wonten ing Batawi, benjing salebeting tahun 1865, sami atepang pirembag, angiderakan serat kalowongan, supados sageda angsal arta panjurung, badhe kadamel tumbas barang, ingkang kenging kagelaraken wau. Sabibaripun pagelaripun barang-barang ingkang katumbas wau, badhe kadamel loterei, menggah ingkang kenging tumut loterei, punika ingkang amung sami anyukani panjurung, sarehning lot satunggal karegenan Rp. 3,-- mila arta panjurungwau boten kenging kirang Rp. 3,--, ananging tiyang ugi kenging anyukani panjurung langkung saking samanten, anggeripun kathah ing arta panjurung kenging kapara tiga boten boten wonten langkungipun, dene tiyang satunggilipun ingkang anyukani panjurung, ing tembe badhe angsal lot kathahipun manut arta panjurung ingkang kapara tiga wau. Awit saking tepang pirembag ingkang kasebut ing nginggil wau, serat kalowongan punika kaidheraken dhateng para tiyang ing nagari Surakarta. Katandhan Tuwan VanPrinwise, ingkang dados pangajenging Komisi ing Surakarta. Katandhan Tuwan H.K.H.Wilkes Sekretarisipun Komisi Wau. Pangajengngajengipun para komisi ing Surakarta, Ait saking kacekapaning arta Panjurung sageda anglempakaken barang-barang ingkang badhe minangka pratondha, manawi taberinipun para

titiyang ing Surakarta saben mindhak sangsaya majeng.
Kathandan Tuwan F.W.Winter,, ingkang ngarang Serat Juru-
martani.

2. Punika lajengipun cariyosing reresah ing Tegal. Kala kaping 30 wulan Oktober ingkang sampun kapengker kanjeng Tuwan Residhen ing Tegal saged pikantuk anyepeng titiyang ingkang sami damel reresah, kathahipun 7 dene titiyang ingkang sami kalempakan wonten ing tapel watesipun ing dhusun Wringin tuwin ing Krndhan kathahipun 80 sami kabuyaraken, punapa malih titiyang ingkang damel reresah kathah sami saged ambolos medal ing wanawanci dalu, mantuk dhateng ing dhusunipun piyambak-piyambak. Kanjeng Tuwan Residhen kondur dhateng nagari, badhe amanggi kumendhaning prajurit ingkang kaajenga dhatengipun ing Tegal sakini g Samarang, sarta badhe ngawuningani kawontenaning nagari, Bupati ing Tegal ingkang dipun biyntoni dening prajurit

Jawi, kajibahan anyepeng paparentahan wonten ing padhusunan sampun ngantos wonten reresah, wasana mboten wonten reresah malih. Awit saking aturanipun titiyang ingkang sami kacepeng wonten ing pareden, Kanjeng Tuwan Residhen saged anyepeng malih titiyang wolu (8) wonten salebeting nagari, sosoranipun kapalaning titiyang ingkang damel reresah tumut kacepeng, kalebet ing titiyang wolu wu, punika copotan mantri ing Kabupaten, dene kapalaning titiyang ingkang sam damel reresah anama Raden Kaji, punika ing ngajeng anama Singatrana, aslinipun saking tiyang alit kemawon, sarta ing ngajeng dados tukang Godhog Gendhis, wah asring-asring asade jimat-jimat, Raden Kaji wau inggih anama Mas Cilik, srtaangange sasebutan Raden Kaji, punika manut namanipun Raden Kaji, putranipun Pangeran Semeda, Ingkang pakuburanipun wonten ing wana Maribaya, sarta kadamel pupundhen, Raden Kaji Putrnipun Pangeran Semeda wau, cariyosipun inggih kapendhem wonten ing ngriku, sarta sampun wonten sawidag (60) tahun lami-nipun kabucal amargi badhe damel reresah, Raden Kaji utawi Rengatrana nyagahi dhateng titiyang, badhe adamel sugih, srta smpun ngantos ananem rosan malih, pangakenipun ang-gadhahi kuwasa, amejahi pra Walandi sadaya, tuwin panga-

genging titiyang jawi ingkang sami ajeg katemenanipun dhateng Walandi.

3. Ing ngandhap punika candhakistan cariyos bab panggembaging beteng-beteng ing Nagato. Sasampunipun prang riwut ing dalem satengah jam, ungeling mariyem kathahipun 18 ing betenging mengsah sami kendel awit dening beteng punika mriyeman saking baita baita kapal, ing sanalika angudhukaken prajurit saking baita baita kapal dhateng dharatan, supados angrebata beteng beteng wau. Anjawi saking prajurit Inggris ingkang aminggah dhateng dharatan, prajurit ing baita kapal Mtalenkruwis jambi, Megusah, tuwin prajuritipun ing baita kapal Amsterdham inggih sami minggah dhateng dharatan, prajurit Walandi asarengan kaliyan prajurit Prasman sami angrebatbeteng satunggil, dene prajurit Inggris inggih angrbat beteng satunggil ingkang celak kaliyan beteng ingkang karebat dening prajurit Walandi tuwin Prasman wau. Prajurit Japan sami aprang papandhanan kaliyan prajurit Eropah sakalangkung rame, ananging namung sakedhap, tumunten prajurit Japan kapalajeng, ing waktu punika baitanipun ageng baita kapalAmsterdam keli, katumpakan ing Matrus satunggil, sareng baita punika kapanggih, Matrus satunggil ingakng anumpak wau sampun boten wonten. Pangintenipun ing titiyang, bilih Matrus wau sareng baita ingkang katumpakan keli, tumunten anglangi badhe dhateng ing baita kapal, ananging pejah kabalabak ing toya, dene sandhanganipun kapanggih wonten ing baita wau. Sareng wangsul saking beteng-beteng, badhe dhateng ing baita malih, prajurit Inggris kasanjatanan tuwin kamriyem mandening mengsah saking panggenan satunggil, prajuritipun ingkang kataton sampun wonten sadasa, sareng makaten titiyang lajeng sumerep manawi wonten beteng satunggil kadekekan mareyem 6, sarta kajagenan ing prajurit Japan sadamelanipun sanjata. Beteng punika

alit, sarta kaubengan ing jagang lebet mawi kagrogol ing kajeng skalangkung santos. Kapitan anama Aleksander, dados kapitan ing baita kapal Inggris, sarta ingkang amadanani prajurit Inggris ingkang sami tumut inggah dhateng dharatan, punika tumunten amajeng kaliyan prajuritipun, sarta

anggebeag beteng alit wau, menggah ingkang angrumiyini saged minggah dhateng grogolipun betenging mengsah, punika titiyang nemeneman kakalih, caclon Opsir, ingkang satunggil kataton kaliyan mimis buwis, dene Kapitan Aleksander kataton ing mimis sukunipun, prajurit Inggris ingkang pejah gangsal, ingkang kataton kalih dasa, koloneling prajurit anama Nurli, tuwin Adhir, wah Litnan Ingelis inggih sami kataton. Sanajan kathah pepejahipun ewadenten para prajurit wau saged angrebat beteng, megsahipun sami kapalajeng, sami anilar pepejahipun sakalangkung kathah, pepejahing mengsah wau ingkang kathah kapejahan kalayan sabet. Kaping 7 Desember, baita kapal Tarter, Dhupleis Metlen Kruwis tuwin Jambi sami amajeng ngantos dumugi ing kita Semonoseki medal ing supitan ingkang ciyut piyambak, titiyangipun ing kitha wau sami keah anilar balegriyanipun, mila boten ngantos angungelaken sanjata sajedhodan kemawon. Kaping 8 September baita kapal Tarter Duplois Metalenkruwistuwin Jambi ing diton punika sami alangkung ngantos celak sanget kaliyan beteng betenging mengsah kakalih, ingkang kamriyem mungel sasarengan dening baita-baita kapal wau, mimising mariyem bom kathahipun 36 (tigangdasaelm) dhumawah sareng wonten salebetipun tuwin saubenging beteng kakalih wau. Cariyos punika badhe kalajengaken.

4. Undhang-Undhang. Komisi bab prakawis badhe anggelaraken barang pamedaling Taberen wonten ing Batawi benjing salabetipun tahun 1865 awit saking serat kakancinganipun Kanjeng Gupremen katitimangsan kaping 11 wulan Juni tahun 1864 angka 13 sampun kalilan damel loterei arta kathahipun Rp. 200.000,--. Kathahing lot 4000 iji satunggiltunggilipun regi Rp. 50,--. Lot wau badhe kapara sakawan sarta tiyang kenging tumbas lot wetah , utawi sapalih tuwin apara sakawan, lot sapalih regi 25, sarta lot saporosakawan regi Rp. 2,50,--. Ing ngandhap punika pratelanipun kauntungan ingkang medal saking Loterei wau. Keuntungan ingkang sapisan Rp. 75.000,--. Kauntungan ingkang kaping kalih Rp. 30.000,--. kauntungan ingkang kaping tiga serta kaping sakawan satunggiltunggilipun Rp. 10.000,-- gunggung rp. 20.000,--. Kauntungan ingkang kaping gangsal dumugi kaping sanga, satunggiltunggilipun Rp 5000,-- gunggung Rp. 25.000,--. Kauntungan ingkang kaping sadasa Rp. 3.000,--. kauntungan ingkang kaping sawelas Rp. 2.000,--. Kauntungan ingkang kaping kalih welas dumugi kaping salikur satunggiltunggilipun Rp. 1.000,-- gung-

gung Rp. 10.000,-- kauntungan ingkang kaping kalihlikur
dumugi kaping seket satunggal satunggil-tunggilipun Rp.
500,-- gunggung Rp. 15.000,-- Kauntungan ingkang kaping
seket kalih dumugi kaping wolungdasa satunggal satunggil-
pun Rp. 300,-- gunggung Rp. 9.000,-- Kauntungan ingkang
kaping wolungdasa kalih dumugi kaping satus salikur,

satuunggil-tunggilipun Rp. 200,-- gunggung R. 8.000,--.
Wah malih nomering lot ingkang medal rumiyin sarta ingkang
medal weksan satunggil-tunggilipun angsal ganjaran Rp.
1500,-- gunggung Rp. 3.000,--. Sadaya gunggung Rp.
200.000,--. Sinten ingkang badhe tumbas lot sami akintun
serat dhateng para tuwan utawi komisi ingkang kasebut ing
ngandhap punika, serat wau kedah kabayar dening ingkang
ngintunaken panumbasipun lot mawi kabayar kenceng. Ing
Batawi dhateng Tuwan F.J.P.Seorem Pansegrapen Vande sarta
dhateng Eskontom matchappy ing Indiya Nederland. Ing
Samarang dhateng Komisi ing ngriku bab prakawis badhe
anggelar aken barang pamedaling Taberen sarta dhateng
Tuwan W. Bos. Ing Surabaya dhateng Komisi ing ngriku bab
prakawis badhe anggelaraken barang pamedaling Taberen
sarta dhateng Tuwan G.Sehirman, 2 Tuwan Jonghir, C.G.Pan
Aften. Ing Bogor, Purwokerta, ing Serang, ing Anyer, ing
Sumedhang, ing Sukapura, ing Prabalingga, ing Pekalongan,
ing Banyumas, ing Cilacap, Ing Tegal, ing Cerbon, ing
Magelang, ing Rembang, ing Pasuruwan, ing Kedhiri, ing
Pacitan, ing japara, ing Surakarta, ing Madiyun, ing
Banyuwangi, ing Purwareja, ing Ngayogyakarta, ing Besuki,
ing Pamekasan, ing Mentok, ing Telokbetung, ing Banjar
masin, ing Pontianak, ing Makasar, ing Padhang, iing
Poretdhekok, ing Plembang, ing Riau, ingAmbon, ing Bandha,
ing Menado, dhateng para komisi ingkang wonten ing ngriku
ing Singapura dhateng tuwan Steliuhlan and Co. Samongsa
loterei wau smpun kamainanken ingkang gadhah lot utawi
lot sapalih tuwin sapara sakawan ingkang kaleresan nagsal
kauntungan utawi ganjaran kenging anampeni arta pamenangi-
pun saking Eskontom Maskapai ing IndiyaNederlan wonten ing
Batawi, kawangenan let wolungdinten kaliyan pamainipun
loterei, ananging tiyang wau anedhahna sarta amangsulna

lotipun punapa malih arta pamenangipun mawi kacengklong
Rp. 25,-- ing dalem Rp.100,--, punika minongka ambayarra-
wrageding panggelaripun barang pamedaling Taberen. Sinten
ingkang manggen sajawining nagari Batawi manawi karsa a
nampeni arta pamenangipun warni serat wesel sking Kanjeng
Gupremen utawi warni uwang kertas akintuna serat dhateng
Maskapai wau, serat punika kedahh kabayar dening ingkang
ngintunaken, artapamenangipun inggih lajeng badhe kakintu-
naken ananging bilih arta wau ical wonten ing margi inggih
dados pitunanipun ingkang kaleresan nampeni. katandhan
dening Komisi bab loteri minongka ambayar wragadipun
panggelaripun barang pamedaling Taberen ingkang badhe
wonten ing Batawi benjing salebetipun tahun 1865. Tuwan
M.P. Pelles, Tuwan D.swanetwalen, Tuwan N.P. Vandenberg,
Tuwan H.H.Olle, Tuwan Jamismaklaklan. Inggih sade lot
wonten ing Surakarta Tuwan P.W.G.Negangdat.